

Våren 2003

Informasjon og strategi under Cuba-krisen

En spillteoretisk analyse

Av Pia Kristine Prestmo

Hovedoppgave i statsvitenskap

Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap

FORORD

Min interesse for Cuba ble vekket etter et besøk på øya i 1998. Interessen for spillteori kom da jeg tilfeldigvis havnet på en hovedfagsforelesning med professor Jon Hovi høsten 2000. Slik ble en spillteoretisk analyse av Cuba-krisen tema for denne hovedfagsoppgaven.

Faren min fortjener takk for å ha peilet meg inn på statsvitenskap allerede i ungdomsskolen og for å ha vært en inspirasjonskilde siden. Mormor og morfar skal ha takk for å ha stilt opp for meg under hele denne lange studietiden. Takk til Jon Hovi for å ha strukturert et rotete studentsinn og for å ha gitt meget god veiledning under denne prosessen.

Til slutt vil jeg takke mamma for alltid å ha vært en uvurderlig støtte.

Oslo, 7. mars 2003

Pia Kristine Prestmo

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING.....	5
1.1 FORMÅL OG PROBLEMSTILLING	6
1.2 TEORI OG FORUTSETNINGER	7
1.3 KILDER	11
1.4 DISPOSISJON	13
2. HISTORISK BAKGRUNN	15
2.1 INNLEDNING	15
2.2 HISTORISK OPPTAKT	15
2.3 TOPPMØTET I WIEN.....	17
2.4 ADVARSELEN.....	20
2.5 13 DAGER.....	22
2.6 OPPSUMMERING.....	25
3. GRUNNMODELLEN MED FULLSTENDIG INFORMASJON.....	27
3.1 INNLEDNING	27
3.2 GRUNNMODELLEN	28
3.2.1 Trekkrekkefølgen.....	29
3.3 RANGERING AV UTFALL.....	30
3.3.1 Spilleets mulige utfall med aktørenes preferanser.....	30
3.3.2 Strategiske typer	31
3.3.3 Eliminering av preferanseordninger – Kennedy.....	32
3.3.4 Eliminering av preferanseordninger – Khrustsjov	34
3.3.5 Preferanseordninger.....	36
3.4 FULLSTENDIG INFORMASJON.....	37
3.4.1 Et spills løsning.....	37
3.5 MULIGE KOMBINASJONER AV AKTØRENES STRATEGISKE TYPER.....	38
3.5.1 A) Kennedy = “tøff” og Khrustsjov = “tøff”.....	39
3.5.2 B) Kennedy = “tøff” og Khrustsjov = “myk”.....	41
3.5.3 C) Kennedy = “myk” og Khrustsjov = “tøff”.	42
3.5.4 D) Kennedy = “myk” og Khrustsjov = “myk”.....	43
3.6 KONKLUSJON	44
4. GRUNNMODELLEN MED UFULLSTENDIG INFORMASJON.....	47
4.1 INNLEDNING	47
4.2 INFORMASJON	48
4.3 AVTALER, TRUSLER OG LØFTER.....	48
4.3.1 En trussels troverdighet.....	49
4.3.2 Andre teoretiske betingelser for at en trussel skal være effektiv.....	52

4.4	ENDRING AV GRUNNMODELLEN	54
4.5	USIKKERHET RUNDT KENNEDYS PREFERANSER	55
4.5.1	<i>Khrustsjovs strategiske type er "tøff", og Kennedys type er usikker.</i>	56
4.5.2	<i>Khrustsjovs strategiske type er "myk", og Kennedys type er usikker.</i>	57
4.6	USIKKERHET RUNDT KHRUSTSJOVS PREFERANSER	58
4.6.1	<i>Kennedys strategiske type er "tøff", og Khrustsjovs type er usikker.</i>	58
4.6.2	<i>Kennedys strategiske type er "myk", og Khrustsjovs type er usikker.</i>	60
4.7	KONKLUSJON	61
5.	REVIDERT MODELL	64
5.1	INNLEDNING	64
5.2	REVIDERT MODELL	64
5.2.1	<i>Trekkefølgen</i>	65
5.3	RANGERING AV UTFALL	65
5.3.1	<i>Spillet mulige utfall med aktørenes preferanser</i>	66
5.3.2	<i>Eliminering av preferanseordninger – Kennedy</i>	66
5.3.3	<i>Eliminering av preferanseordninger – Khrustsjov</i>	71
5.3.4	<i>Reviderte preferanseordninger</i>	74
5.4	MULIGE KOMBINASJONER AV AKTØRENES STRATEGISKE TYPER	75
5.4.1	<i>A) Kennedy = "tøff" og Khrustsjov = "tøff"</i>	75
5.4.2	<i>B) Kennedy = "tøff" og Khrustsjov = "myk"</i>	76
5.4.3	<i>C) Kennedy = "myk" og Khrustsjov = "tøff"</i>	78
5.4.4	<i>D) Kennedy = "myk" og Khrustsjov = "myk"</i>	79
5.5	KONKLUSJON	80
6.	OPPSUMMERING	82
6.1	INNLEDNING	82
6.2	HOVEDKONKLUSJONER	82
6.3	KRITIKK AV OPPGAVEN	84
6.4	HVORFOR FANT CUBA-KRISEN STED? ALTERNATIVE FORKLARINGER	85
6.5	ALTERNATIVE ANALYSEMETODER	88
7.	REFERANSER	90

1. Innledning

Årsakene til og effektene av den kalde krigens våpenkappløp¹ er fremdeles aktuelle temaer. Spenningen mellom de to supermaktene USA og Sovjetunionen i det 20. århundre påvirker dagens debatt om kjernefysisk opprustning og setter sitt preg på utvikling av modeller innen flere fagretninger, spesielt statsvitenskap. Nåtidens konflikter bærer kanskje ikke en trussel om verdens undergang i like stor grad, men en krig utkjempet med kjernefysiske våpen vil uansett medføre umenneskelige tap. Et eksempel på en aktuell konflikt er forholdet mellom India og Pakistan, som i løpet av 90-tallet utviklet seg til å bli spesielt problematisk. Konflikten stiller spørsmål som drar klare referanser til den kalde krigen. Hvor mye vet de politiske lederne om hverandre og om hverandres beveggrunner? Hvordan vil et lands utvikling og plassering av kjernefysiske våpen påvirke situasjonen? Ved å kaste et blikk tilbake i historien, på det noen vil kalle den kalde krigens heteste tidspunkt, er det mulig å skissere en modell som kanskje kan bidra til vår forståelse av internasjonale konflikter hvor aktørene er rustet med atomvåpen.

Cuba-krisen i 1962 var en internasjonal krise, noe James D. Fearon definerer slik: *"An international crisis occurs when one state resists a threat or demand made by another, with both taking actions that suggests that the dispute might be decided militarily."* (Fearon, 1994, s. 577.) Slike kriser kan også beskrives som en nervekrig, hvor utfordringen ligger i å holde hodet kaldt. Gjennom handling, som for eksempel utplassering av militære tropper og trusler gjengitt i media, kan en internasjonal krise bli offentliggjort for et hjemmepublikum som får muligheten til å observere og vurdere ledernes opptreden. Offentliggjøringen kan presse lederne; nedtrapping av en krise kan medføre tap av ansikt. Aktørene kan på denne måten bli låst til et lite fleksibelt handlingsmønster, som umuliggjør at aktøren foretar innrømmelser, tilbaketrekking eller på annen måte unngå væpnet konflikt. (Fearon, 1994, s. 577.) Disse aspektene ved en internasjonal konflikt antyder spenningen som oppstod under

Cuba-krisen, og hvilke utfordringer president Kennedy og formann Khrustsjov stod overfor.

Khrustsjov forsøkte å plassere sovjetiske atomvåpen på Cuba bak amerikanernes rygg. Hans hovedmål var å utjevne det han så som en skjev maktbalanse mellom stormaktene, samt å sikre den nye kubanske sosialistiske staten fra en amerikansk ledet invasjon. (Khrustsjov, 1974.) Dersom amerikanerne oppdaget rakettene før de ble operasjonelle, risikerte han å bli truet til tilbaketrekning og dermed internasjonal og nasjonal ydmykelse, eller, ved å trosse trusselen, øke sannsynligheten for atomkrig. Men det var også en mulighet for at Kennedy ikke kom til å oppdage rakettene, eventuelt at han ikke kom til å true dersom rakettene ble oppdaget.

Et avgjørende element under denne krisen var tilgangen på informasjon og strategiene som fulgte av dette. Det er også hovedfokus i denne oppgaven.

1.1 Formål og problemstilling

Ambisjonen bak denne oppgaven er å klargjøre noen av betingelsene som kan ha ligget til grunn for Khrustsjovs beslutning om å utplassere atomvåpen på Cuba. Var Cuba-krisens utfall resultat av en russisk feilberegning? USAs utenriksminister under Cuba-krisen, Dean Rusk, hadde denne kommentaren når Kennedy-administrasjonen fikk beskjed om rakettene som var fotografert på Cuba: *"I don't really see the rationality of the Soviets pushing it this far unless they grossly misunderstand the importance of Cuba to this country"*. (Beschloss, 1991, s. 435.)

For å utføre analysen vil det bli etablert flere spillteoretiske modeller i søken etter en som illustrerer Cuba-krisen slik den faktisk fant sted. En slik modell kan klargjøre på hvilket informasjonsnivå krisen forløp, og kanskje kaste ytterligere lys på Khrustsjovs beslutning. Forutsetninger om informasjon og usikkerhet er avgjørende i denne analysen. Oppgavens problemstilling er: *Er det mulig å identifisere rasjonalistiske forklaringer på utplasseringen av sovjetiske atomvåpen på Cuba?*

¹ Våpenkappløp innebærer i denne sammenheng både *produksjon* og *strategisk plassering* av kjernefysiske våpen.

Analysen i oppgaven skal teste hvorvidt en årsak til Khrustsjovs våpenutplassering kan ha vært et resultat av at Khrustsjov mistok Kennedy for å være en ”due”, mens han i realiteten var en ”hauk”. ”Due” betyr i denne sammenheng en aktør som foretrekker diplomati og fredlige politiske løsninger fremfor bruk av våpen. ”Hauk” karakteriserer derimot en aktør som foretrekker opprustning og militære løsninger i konfliktsituasjoner. Analysen skal også undersøke betydningen av usikkerheten rundt hvorvidt Kennedy kom til å oppdage rakettene.

Det kan ha hersket ufullstendig informasjon også om andre forhold under Cuba-krisen, men analysen vil først og fremst konsentrere seg om informasjon vedrørende Khrustsjovs og Kennedys strategiske type og informasjon om de sovjetiske rakettenes plassering på Cuba. Krisen vil bli fremstilt i ekstensiv form, som spilltrær, under forskjellige forutsetninger om informasjon. En modell som illustrerer krisen slik den faktisk forløp, med en spilløsning som gir et bilde på Cuba-krisens faktiske utfall, indikerer en rasjonell forklaring på hvordan krisen utspant seg.

1.2 Teori og forutsetninger

Mange hendelser kan få oss til å stille spørsmål ved hvorfor og hvordan de fant sted - antall forklaringer kan være mange. Når en situasjon inneholder interaksjon mellom aktører som handler etter ulike mål, kan spillteori tilby en nøkkel til å forstå situasjonen. (Dixit og Skeath, 1999, s. 34.) Spillteoriens mål er å undersøke hvordan rasjonelle aktører bør samhandle når de har motstridende interesser. Så langt kan spillteori kun gi svar i enkle situasjoner, men disse svarene har allerede ledet til en fundamental endring i hvordan økonomiske teoretikere tenker om verden, og kanskje kan fremtiden by på det samme for alle samfunnsvitenskapene. (Binmore, 1992, s. vii.)

For å gi oppgaven et rammeverk, vil analysen bli utformet i henhold til fem metodiske prinsipper²:

² Presentert av Jon Hovi under hans forelesninger i kurset *Rasjonalistiske perspektiver i studiet av internasjonale konflikter* (Hovi, 2000.)

- I. **Metodologisk individualisme:** Spillteori er en rasjonell teori som krever to aktører eller flere. Den kjennetegnes av at det er et strategisk samhandlingsmønster, som gjør seg gjeldende ved at en aktørs handling påvirker andre aktørers handlingsvalg. Metodologisk individualisme, som en motsats til metodologisk holisme, medfører at analysen fokuserer på individuelle enheter, ikke aggregerte størrelser som klasser av enheter. En aktør kan være personer eller kollektive enheter som foretar kollektive valg. (Morrow, 1994, s. 1.) Analysen vil vise at Cuba-krisens utfall var et resultat av enkeltaktørers handling.
- II. **Intensjonale forklaringer:** For å analysere denne empiriske observasjonen spillteoretisk, må den, om mulig, forklares i henhold til teorien om rasjonelle valg. Dette medfører at man må operere med rasjonelle aktører. Intensjonale forklaringer medfører en presumpsjon om rasjonalitet: de fleste mennesker handler tilnærmet rasjonelt mesteparten av tiden. Rasjonell oppførsel defineres av Dixit og Skeath (1999) som at *"each has a possible set of rankings (values or payoffs) over all the logically possible outcomes, and calculates the strategy that best serves these interests"*. (Dixit og Skeath, 1999, s. 27.) Jon Elster definerer en rasjonell aktør som en som har konsistente (og dermed transitive) preferanser. Videre innehar denne aktøren konsistens i sine virkelighetsoppfatninger, samt mellom sine preferanser/oppfatninger og handlinger. (Elster, 1983, s.1.)
- III. **Bruk av formale modeller** sikrer logisk konsistens, og letter kumulativ forskning. Eksplisitte forutsetninger gjør analysen gjennomsigtig, samt at modellene fører resonnementet lengre. Formale modeller kan også lette tverrfaglig samarbeid. Ved å benytte spillteoretiske modeller i denne analysen er målet å klargjøre en del av Cuba-krisens forløp, hvem som var dens aktører og hvilke alternative handlinger aktørene hadde å velge mellom. På dette grunnlag ønsker jeg å finne hvilke forutsetninger om

informasjon som kan ha ligget til grunn, slik at Khrustsjovs sjansespill kan fremstilles i et klarere lys. Ulemper forbundet med å benytte formale modeller oppstår om formaliseringen blir et mål i seg selv. Modellene kan hindre formidling, og de kan lede til paradoksale resultater. Kritiske innspill til oppgaven og alternative måter å analysere Cuba-krisen på, blir gjennomgått under punkt 6.5.

IV. **Null fett-modellering** innebærer at man skal konstruere en enklest mulig modell, hvor alt overflødig ”fett” blir skåret bort. I oppgaven medfører dette at Cuba-krisens hendelsesforløp blir konkretisert og modellert av de handlinger som antas å ha hatt sterkest utslagskraft.

V. Ved å **begynne med det enkleste tilfellet**, for så å utvikle mer kompliserte modeller, er målet å gjøre analysen klarere og modellene mer tilgjengelige. Kapittel 3 starter med basale modeller som i løpet av oppgaven utvikler seg til å bli mer kompleks.

Gjennom å formalisere Cuba-krisen i form av spilltrær, er målet å få identifisert hvem som er de involverte aktørene, hva deres mulige handlingsvalg er, samt hva som er konsekvensene av disse. Men klargjøringen har sin pris, og spillteori har sine forutsetninger:

Den første forutsetningen innebærer en redusering av antall aktører. Under Cuba-krisen var det flere nasjoner og organisasjoner som hadde en finger med i spillet, blant annet USA, Sovjetunionen, Cuba og Kina, i tillegg til FN og OAS³. Politisk press ble utøvd i forskjellig retning, men det hersker liten tvil om at det var de to verdensmaktene USA og Sovjetunionen som spilte hovedrollene. Antall aktører er derfor redusert til to.

Det er problemer forbundet med å definere en stat eller en statsleder som en enhetlig aktør. Det eksisterte for eksempel ulike oppfatninger om hvilke handlinger som var optimale innad i Kennedys og Khrustsjovs respektive råd, i tillegg til at

enkelte rådsmedlemmer skiftet mening underveis⁴. Militære offiserer som ikke adlød, forsto eller mottok ordre, kan også ha bidratt til å endre Cuba-krisens utfall dramatisk. Å behandle nasjoner som enhetlige aktører er imidlertid en utbredt måte å analysere internasjonal handling på. Graham T. Allison forklarer det slik⁵: ”...*that occurrences in foreign affairs are the acts of nations seems so fundamental... to explain an occurrence in foreign policy simply means to show how the government could have rationally chosen that action.*” (Allison, 1969, s. 693.) Jeg velger derfor å definere USA og Sovjetunionen som enhetlige aktører med sine respektive ledere som talerør til tross for at hver av supermaktene i realiteten utgjorde en kompleks koalisjon av spillere⁶.

Det forutsettes at dersom Khrustsjov har holdt stand mot Kennedys trussel, vil dette *helt sikkert* ha medført en ukontrollerbar opptrapping av situasjonen, og forvoldt en spiral av hendelser som kan ha ledet til atomkrig. Atomkrig er videre antatt å være det verste eller det nest verste utfallet for begge aktørene.

Tidsperspektivet spenner fra da den kubanske revolusjon var et faktum den 1. januar, 1959, til Khrustsjov ga ordren om å trekke de sovjetiske rakettene ut fra Cuba høsten 1962. Man kan si at Cuba-krisen representerte en kulminasjon av den økende spenningen mellom USA og Sovjetunionen som startet tidlig på 1900-tallet. Av plasshensyn er kun historiske fakta jeg mener har relevans for oppgaven inkludert.

Oppgaven søker å gi mulige rasjonalistiske forklaringer på Khrustsjovs utplassering av atomvåpen på Cuba i 1962. En måte å finne slike forklaringer på er å undersøke hvilken informasjon Khrustsjov og Kennedy hadde om hverandre og situasjonen når de foretok sine valg. I spill med begrenset eller ufullstendig informasjon, mangler aktørene informasjon om samtlige av spillets kvaliteter. Det

³ OAS står for Organization of American States.

⁴ Dette gjelder først og fremst ExComm. Det fins færre opplysninger om hva som rørte seg i Khrustsjovs råd, men det har blitt hevdet at han tok avgjørelsen om å utplassere rakettene alene, og deretter fikk presset ideen gjennom Presidiet. (Fursenko og Naftali, 1997, s. 180.)

⁵ Graham T. Allison understreker at det eksisterer flere unntak fra denne generaliseringen.

⁶ Denne problemstillingen dukker opp senere i oppgaven under drøfting av Kennedys trussel, punkt 4.3.

kan være at aktørene ikke har informasjon om spillets struktur, om den andre aktørens alternativer, eller konsekvensene av sine handlinger. (Morrow, 1994, s. 219.) I modellanalysen vil aktørenes tilgang på informasjon variere for å få frem effekten av å endre på denne forutsetningen.

De spillteoretiske modellene som blir presentert er et resultat av de forutsetninger jeg har tatt, og kan ikke sies å være de eneste mulige forklaringene på hvorfor Khrustsjov og Kennedy handlet som de gjorde. Til tross for dette vil jeg diskutere mulige forklaringer som jeg mener er plausible. Håpet er at denne oppgaven kan bidra til å kaste mer lys på mulige årsaker til hvordan krisen kunne finne sted, med et spesielt fokus på forutsetningen om informasjon.

1.3 Kilder

Jeg vil utelukkende benytte meg av sekundærkilder. Til tross for at det senest i oktober 2002 ble offentliggjort ny informasjon om hva som skjedde under Cuba-krisen⁷, antar jeg at det meste av data som kan påvirke denne analysen allerede er offentlig kjent.

Det eksisterer store mengder historisk materiale som omhandler Cuba-krisen. Det meste er av amerikansk opprinnelse, selv om russiske kilder også nå i langt større grad enn før har løslatt informasjon. For å bli bedre kjent med hvordan president Kennedy og hans administrasjon taklet krisen, har jeg både benyttet meg av historiske forfattere som er kjent for sin positive holdning til Kennedy-presidentskapet (som Arthur M. Schlesinger Jr. og Roger Hilsman), og forfattere som har inntatt en mer kritisk holdning (som Mark White).

For å undersøke hvordan krisen forløp hos Khrustsjov og hans råd har jeg blant annet brukt boka ”Krusjtsjov minnes. Det siste testamentet”. Den inneholder ifølge bokas redaktører nedskrivning av opptak som Khrustsjov selv skal ha spilt inn i løpet av sine siste fire leveår, opptak som skal ha inneholdt Khrustsjovs memoarer. Khrustsjov benektet opptakenes autenticitet i 1970, men spekulering rundt hvorvidt

han ble presset til å falsifisere opptakene, samt at Khrustsjovs stemmeavtrykk ble identifisert av et amerikanske firma, gjør at denne boka er inkludert som referanse, men ikke er tillagt stor vekt. Det vil også refereres til boken om Nikita Khrustsjov skrevet av hans sønn, Sergej N. Khrustsjov: *Nikita Khrushchev and the Creation of a Superpower*. Andre russiske kilder er Fjodor Burlatskii, både i form av sitater fra hans bok (gjengitt i Beschloss, 1991), og intervju av ham i The Times. (Masters, 2002.)

I anledning 40-årsjubileet for Cuba-krisen ble det i 2002 arrangert en konferanse i Havana, Cuba, hvor sentrale personer som den kubanske president Fidel Castro, den tidligere amerikanske forsvarsminister Robert McNamara og tidligere sovjetiske ubåtkapteiner deltok. Her, som under tidligere konferanser om krisen, ble det sluppet ny informasjon, som jeg har fått tilgang til gjennom avisartikler og internettsider (spesielt nettsidene hos The National Security Archive ved George Washington University, http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/cuba_mis_cri/conference.htm). Jeg har inkludert det jeg mener har vært vesentlig for min oppgave.

Som spillteoretiske kilder har jeg benyttet ulike forfattere, men mye refereres til Jon Hovi, James D. Morrow, Robert Powell, og Avinash Dixit og Susan Skeath⁸. Som nevnt er en stor mengde bøker og artikler blitt skrevet om Cuba-krisen, og i flere av dem er spillteoretisk analyse brukt for å belyse det som skjedde. Trekkrekkefølgen har variert, og forutsetningene om informasjon i spillet har vært forskjellig. Alternative analyser av krisen blir presentert under punkt 6.5.

⁷ Under en konferanse i Havana om Cuba-krisen i oktober 2002, ble det offentliggjort en rekke nye opplysninger om bl.a. russernes utplasserte våpen på Cuba, og kommunikasjonen mellom kubanske og russiske ledere (http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/cuba_mis_cri/conference.htm).

⁸ En viktig kilde til spesielt spillteoretiske artikler har vært nettsiden www.jstor.org, hvor blant annet tidligere utgitte artikler i The American Political Science Review er tilgjengelige.

1.4 Disposisjon

Kapittel 2 - Historisk bakgrunn

Kapittel 2 gir en historisk gjennomgang av Cuba-krisen. Utviklingen av forholdet mellom de to supermaktene skildres i perioden mellom januar 1959 og november 1962. Den historiske gjennomgangen er ikke på detaljnivå, men er et forsøk på å gi oppgaven et historisk bakteppe som skisserer hovedlinjene.

Kapittel 3 - Grunnmodellen under fullstendig informasjon

Kapittel 3 inneholder en rekke definisjoner og en introduksjon av grunnmodellen. Grunnmodellen er det første forsøket på å illustrere Cuba-krisen i en spillmodell, og det forutsettes fullstendig informasjon. Fire mulige konstellasjoner av spillernes strategiske typer blir analysert. Det vises at ingen av disse modellene kan forklare forløpet av Cuba-krisen.

Kapittel 4 - Grunnmodellen under ufullstendig informasjon

I kapittel 4 endres forutsetningene for Grunnmodellen. Modellene fra kapittel 3 blir satt sammen til spill med ufullstendig informasjon i et nytt forsøk på å illustrere Cuba-krisen. Troverdigheten i Kennedys trussel, i tillegg til andre krav som stilles for at en trussel skal være ”effektiv”, blir drøftet. Heller ikke disse modellene kan imidlertid forklare Cuba-krisens forløp.

Kapittel 5 - Revidert modell

Fordi modellene i kapittel 3 og 4 ikke kunne gi et tilfredsstillende bilde av Cuba-krisen, etableres en modell med utgangspunkt i en ny trekkrekkefølge for å finne mulige svar på oppgavens problemstilling. Forutsetningene blir endret i et nytt forsøk på å fremstille krisen i en spillteoretisk modell: usikkerhet vedrørende hvorvidt Kennedy kom til å oppdage de sovjetiske rakettene på Cuba blir inkludert i analysen.

Kapittel 6 – Oppsummering

I konklusjonen vil jeg, i lys av foregående analyser, se på hvorvidt bruk av spillteoretiske modeller og ulik forutsetning om informasjon, kan ha bidratt til å øke

forståelsen for under hvilken forutsetning for informasjon Cuba-krisen fant sted. Oppgaven vil bli kritisert og alternative måter å forklare og analysere krisen på vil bli presentert.

2. Historisk bakgrunn

2.1 Innledning

Hensikten med dette kapitlet er å redegjøre for sentrale hendelser som ledet til Cuba-krisen, slik at det dannes en historisk bakgrunn for å finne mulige svar på oppgavens problemstilling: hvilke (om noen) rasjonalistiske forklaringer på utplasseringen av sovjetiske atomvåpen på Cuba kan identifiseres?

Det vil sannsynligvis være ulike oppfatninger om *hvilke* historiske hendelser som kulminerte i denne krisen, og *hvilken betydning* hver hendelse hadde. Som forutsatt under punkt 1.2 påminnes det om at følgende historiske gjennomgang er redigert etter forfatters syn.

Det vil først bli vist til situasjoner som sammen utgjorde opptakten til krisen. Deretter gjennomgås selve forløpet de 13 dagene krisen varte ved å se på hvilke elementer som utgjorde stammen i Cuba-krisen. Til slutt kommer en oppsummering.

2.2 Historisk opptakt

1. januar 1959 endte den seksårige kubanske revolusjonen i at Fidel Castro tok makten på Cuba, og tvang general Fulgencio Batista til å rømme landet. Et par år senere, etter å ha nasjonalisert alle private amerikanske investeringer på øya, deklarte Castro at Cuba var en sosialistisk stat. Cuba ble (og er) den eneste sosialistiske stat på den vestlige halvkule, og Castros ledelse ble av amerikanerne definert som en trussel mot demokratiet og kapitalismen.

8. juli samme år, opphevd USA sin import av kubansk sukker, og kuttet slik 80 % av Cubas eksport til USA. Allerede neste dag sa Sovjet seg villig til å kjøpe sukkeret som var ment for det amerikanske markedet. USA opprettet en embargo på all handel med Cuba i slutten av august, men det var på grunnlag av USAs kutt av sukkerimport fra Cuba at Fidel Castro den 6. oktober nasjonaliserte private amerikanske investeringer til en verdi av ca. en milliard dollar (målt i datidens pengeverdi).

28. oktober samme år signerte USA og Tyrkia en avtale om utplasseringen av 15 amerikanske Jupiter-raketter med atomstridshoder i Tyrkia; dato for utplassering av disse ble satt til 1. juni 1961. Avtalen ble av Sovjetunionens formann, Nikita S. Khrustsjov, oppfattet som en provokasjon, da rakettene skulle bli stilt opp like ved grensen til Sovjetunionen.

Den første forsendelsen av våpen fra Sovjet til Cuba ankom i september, 1960. Kort tid etter ankom tsjekkiske og russiske teknikere for å hjelpe det kubanske forsvaret med å installere utstyr og våpen. Denne opprustninga foregikk helt mot slutten av Eisenhowers siste periode som president, og var ikke ukjent for amerikanerne. President Dwight D. Eisenhower planla en invasjon av Cuba for å få erstattet Castro med en USA-vennlig ledelse av landet. Eisenhower, øverstkommanderende under D-dagen, ga invasjonsplanene av Cuba stor tyngde. Når unge John F. Kennedy tok over som USAs president i januar 1961, var det derfor forventet at han fulgte opp. Eisenhower møtte Kennedy dagen før han skulle sverge eden som president, og oppfordret ham til å fullføre den planlagte aksjonen på Cuba. Kennedy ville neppe ha initiert et slikt prosjekt selv⁹. (Schlesinger, 2001.) Han var redd en invasjon ville provosere Cubas nye allierte, Sovjetunionen, til å angripe de amerikanske styrkene på øya, og slik starte en spiral av handlinger som kunne ende med krig. Aksjonen ble ikke støttet av amerikanske militære tropper, og resultatet ble et halvhjertet og mislykket forsøk på invasjon i april 1961, i Grisebukta. Den amerikanske fiaskoen kom bare fem dager etter den russiske kosmonauten Juri Gagarin foretok den første bemannede turen i verdensrommet noen sinne. Disse to begivenhetene ga Khrustsjov næring til å proklamere Sovjetunionens strategiske overlegenhet i offentlige taler i måneden frem til det planlagte stormaktsmøtet i Wien.

⁹ I november 1960 autoriserer Kennedy imidlertid et nytt, hemmelig program med sikte på å kaste det kubanske regimet, kalt "Operation Mongoose". Ifølge en undersøkelse ledet av det amerikanske senatet i 1975 forsøkte amerikanske myndigheter forsøkt minst 8 ganger på å ta livet av Fidel Castro i perioden 1960-1965. President Gerald Ford opprettet i 1976 et forbud mot at CIA skulle snikmyrde utenlandske politiske ledere i fredstid, et forbud som den nåværende Bush-administrasjonen har tatt opp til vurdering.

2.3 Toppmøtet i Wien

Under toppmøtet i Wien, 3-4. juni 1961, leverte Khrustsjov et ultimatum vedrørende den spente situasjonen i Berlin. Khrustsjov truet med å ”normalisere” forholdene i Berlin (og slik kutte all adgang til Vest-Berlin for de Allierte) dersom ikke byens status ble avklart innen 6 måneder. Kennedy fortalte journalistene etter møtet at Khrustsjov hadde økt sannsynligheten for krig.

Dette var første gang de to topplederne møtte hverandre personlig. Førsteintrykket de fikk av hverandre var preget av at Kennedy, som fersk president, var den yngste presidenten USA noen gang hadde hatt. Det ble rapportert at Kennedy var forbløffet og totalt overveldet over Khrustsjovs hensynsløshet og barbariske oppførsel. Kennedy fortalte senere sin bror, Robert, at å forhandle med Khrustsjov var som å forhandle med deres far: ”*All give and no take*”. (Beschloss, 1991, s. 234.) En av Khrustsjovs rådgivere, Fjodor Burlatskii, mente som Lyndon B. Johnson at Kennedys fleksibilitet og tilsynelatende mangel på ideologiske overbevisninger kan ha fått Khrustsjov til å tro at Kennedy manglet ryggraden til å bli en sterk leder; Burlatskii antydte at Khrustsjov så Kennedy som en habil leder, men også en som kunne gi etter i en eventuell krise (Beschloss, 1991, s. 228).

12-13. august hjalp sovjetiske styrker østtyskerne å bygge Berlin-muren. Spenningen mellom USA og Sovjet økte drastisk i denne perioden, og kulminerte i en sekstentimers konfrontasjon mellom amerikanske og russiske tanks ved grensa til Berlin 27-28. oktober. Krisen ble løst ved at russerne senket sine våpen, og snudde¹⁰.

”Missile Gap”-teorien ble offentlig avskrevet av den amerikanske administrasjonen 21. oktober, 1961, med grunnlag i en etterretningsrapport som for første gang viste at det sovjetiske ICBM-programmet¹¹ lå langt bak det amerikanske. Missile Gap-teorien innebar at Sovjetunionen hadde et langt større våpenarsenal enn USA. Tidligere hadde denne teorien blitt brukt av presidentkandidater, blant annet

¹⁰ ”De har brakt seg selv opp i en vanskelig situasjon, og de vet ikke hvordan de skal komme ut av den. De ser etter en utvei, det er jeg sikker på. La oss gi dem en. Vi fjerner våre tanks, og de kommer til å følge vårt eksempel.” Khrustsjov, 1974, s. 476.

¹¹ ICBM er kort for Inter Continental Ballistic Missile.

Kennedy, som valgkampmateriale¹². Sannheten var at Sovjetunionen lå langt etter USA både i utvikling og produksjon av kjernefysiske våpen. USA kunne nå 15 ganger flere sovjetiske mål enn omvendt, ikke bare på grunn av antall våpen, men også den strategiske plasseringen av disse. Kennedy antok hvilken effekt det kunne få å offentliggjøre dette - han fryktet å stenge russerne inn i et hjørne de ville kjempe seg ut av, og valgte derfor en lav profil ved kunngjøringen.

Under et møte i Ankara, Tyrkia, drøftet statssekretær Dean Rusk med den tyrkiske utenriksminister muligheten for å trekke tilbake de amerikanske Jupiter-rakettene fra Tyrkia, da disse var ansett å ha blitt overflødige¹³. Den tyrkiske utenriksministeren motsatte seg dette sterkt. Tyrkias regjering hadde nylig fått godkjent saken av parlamentet - en tilbaketrekking ville sette regjeringen i forlegenhet. I tillegg virket amerikanske raketter som en forsikring mot invasjon fra øst. Det er også mulig at amerikanerne så en fordel i å la rakettene bli i Tyrkia: etter møtet i Wien kan Kennedy-administrasjonen ha sett faren for at en uttrekning av rakettene vil ha blitt oppfattet som en svakhetstegn. President Kennedy godkjente derfor en viss utsettelse av Jupiter-planene. Rakettene ble operasjonelle i april 1962.

Khrustsjov visste at Jupiter-rakettene var avleggs, og at USA holdt på å utstyre sin marine med Polaris-raketter. Men den symbolske virkningen av amerikanske atomraketter plassert langs Sovjetunionens grenser var likevel betydningsfull. Ifølge Khrustsjovs memoarer tenkte han over muligheten for å plassere liknende raketter på Cuba mens han gikk opp og ned en hotellkorridor i Bulgaria. Han var bekymret over at amerikanerne ikke bare lå foran i det kjernefysiske kappløpet, men at de nå også var klar over dette faktum. I tillegg så Khrustsjov sannsynligheten for en amerikansk ledet invasjon av Cuba som overhengende. Russiske atomvåpen plassert på Cuba ville forbedre Sovjetunionens strategiske stilling betraktelig, men han fryktet USAs reaksjon dersom de ble informert om planene. Han bestemte seg derfor for å ta

¹² Kennedy stilte som presidentkandidat både i 1956 og 1960 som en konservativ, antikommunistisk presidentkandidat. Han beskyldte Eisenhower-regjeringen for å ta for lett på trusselen fra øst, og brukte Missile Gap som argument.

¹³ "American ICBMs and missiles launchable from Polaris submarines soon made the Jupiters obsolete. Dean Rusk was told... that the Jupiters were so out of date that, if launched, the United States could not be certain which way they would fly." (Beschloss, 1991, s. 439.)

sjansen på å plassere rakettene på Cuba først, og, etter disse var blitt operasjonelle, informere om deres eksistens under FN-toppmøtet i november¹⁴.

Tidlig i mai 1962 informerte Khrustsjov den nylig utplasserte sovjetiske ambassadøren i Cuba om sine planer. Til tross for at ambassadøren frarådet Khrustsjov på det sterkeste, nedsatte Khrustsjov en gruppe bestående av sine nærmeste rådgivere for å utforske mulighetene i denne planen. Gruppen bestemte seg for å sende to agenter på hemmelig tur til Cuba, der de skulle konsultere Fidel Castro. 30. mai informerte Castro sine sovjetiske gjester om at han vil godta plasseringen av sovjetisk atomvåpen på kubansk jord. Han ville vise sin takknemlighet for russernes støtte til den kubanske revolusjon, og ønsket å understreke sin tilhørighet til den globale sosialismen¹⁵. Det ble rapportert til Khrustsjov at Castro støttet forslaget, og at han også trodde plasseringen kunne foregå uten at amerikanerne ville legge merke til det. Avtalen mellom Cuba og Sovjetunionen innebar at russerne hadde all kontroll over rakettene samt vedlikeholdet av dem. Den sovjetiske opprustninga på Cuba fikk dekknavnet *Operasjon Anadir*.

I midten av juli begynte sovjetiske skip å bevege seg ut av Svartehavet og Det baltiske hav i retning Cuba. Skipene hadde falske papir både på destinasjon og cargo. Amerikanske fly på rekognosering kunne de følgende månedene melde at skipene ”lå høyt i vannet”¹⁶. Som eskorte til skipene, forlot fire ubåter sovjetiske farvann, lastet med torpedoer som bar kjernefysiske stridshoder. De kjernefysiske stridshoder om bord i ubåtene var frem til 2002 ukjent for USA.

I løpet av august mottok amerikansk etterretning flere opplysninger om sovjetiske raketter på Cuba. CIA-direktør John McCone forklarte i et brev til president Kennedy at han mistenkte russerne for å ha plassert offensive våpen på Cuba. Russerne ville

¹⁴ Dersom rakettene var blitt ferdig installert på Cuba i løpet av november uten at amerikanerne fikk vite om det på forhånd, håpet formannen sannsynligvis på at Kennedy ville bli for opptatt med det amerikanske kongressvalget til å konsentrere seg om utenrikspolitikk, samt at Sovjetunionen kunne høste internasjonal forståelse når saken ble fremlagt for FN.

¹⁵ Det er nærliggende å tro at Castro også ønsket de russiske rakettene på Cuba for å avskrekke en eventuell amerikansk invasjon; ifølge Khrustsjov erklærte Castro seg enig når han hevdet at russerne ikke kunne hjelpe kubanerne mot den amerikanske trussel på annen måte enn å installere kjernefysiske våpen på Cuba. (Khrustsjov, 1974, s. 479-480.) Men under en konferanse om Cuba-krisen i Havana i 2002, avkreftet Castro dette. (Garthoff, 2002.)

¹⁶ At skip er lastet med uvanlig lett cargo er vanligvis et tegn på at det er militært utstyr som blir transportert.

ikke ha bygd et dyrt luftforsvarssystem på Cuba med mindre de hadde en veldig god grunn til å forhindre amerikanske fly fra å overvåke øya, mente han. Konklusjonen var at Khrustsjov, etter all sannsynlighet, var i ferd med å installere kjernefysiske våpen. Men presidenten var skeptisk. Verken han, Dean Rusk eller forsvarsminister Robert McNamara kunne tro at Khrustsjov var villig til å ta en slik risiko, og antok at brevet var et resultat av McCones velkjente antikommunistiske holdninger. CIA hadde lenge prøvd å bevise at det eksisterte hemmelige våpen på Cuba, men strømmen av etterretningsrapporter gjorde at flere fikk betenkeligheter med informasjonens troverdighet¹⁷.

2.4 Advarselen

Kennedy var altså ikke sikker på om Khrustsjov kom til å utplassere raketter på Cuba, men *dersom* han gjorde det, ville ikke dette være en holdbar situasjon for USA. Fremfor å vente passivt på nytt utspill fra russerne, valgte Kennedy å fremsette en advarsel. 4. september innkalte president Kennedy til et møte med et utvalg representanter fra den amerikanske kongressen for å informere om hvilke data man hadde om sovjetiske våpen på Cuba. Kennedy understrekte at fakta kun viste at Khrustsjov rustet opp Cubas forsvarsevne, og dermed ikke var i strid med Monroe-doktrinen¹⁸. Like etter fikk Kennedy sin pressetalsmann til å offentliggjøre denne informasjonen på en pressekonferanse samme kveld. Samtidig ble det også informert om hvilken type russisk assistanse som kom til å bli oppfattet som alvorlige trusler mot sentrale amerikanske interesser, oppsummert i 5 punkter: organiserte sovjetiske militærtropper på Cuba, sovjetiske militærbaser på Cuba, brudd på avtalen fra 1934 mellom USA og Cuba som garanterer amerikansk kontroll over Guantánamo, offensive bakke-til-bakke-raketter, eller annen betydelig offensiv sovjetisk tilstedeværelse.

¹⁷ "The Intelligence Community had been flooded with reports of Soviet weapons shipment and missile installations in Cuba... CIA's files contain 211 intelligence reports on missile- and missile-associated activity before January 1, 1962. All of these were either false or misinterpretations... CIA analysts had naturally come to view all such reports with a high degree of suspicion... That tended to throw a smoke screen around the Soviet offensive deployment when it finally began." (Weiner, 2002.)

¹⁸ Monroe-doktrinen innebærte opprinnelig at USA ikke ville godta europeisk innblanding i noen land i den vestlige halvkule. Etterhvert som USA ble en verdensmakt, ble hele den vestlige halvkule definert som USAs "sphere of influence".

Dette var utspillet fra Kennedy som Khrustsjov hadde fryktet. Dersom amerikanerne planla en invasjon av Cuba nå, hadde russerne ikke mulighet til å redde Castro. Det hastet, Khrustsjov så ingen mulighet til å reversere Operasjon Anadir. Etter å ha brukt to måneder på å overbevise Presidiet og kubanerne om at dette var riktig vei å gå, vil en tilbaketrekning av rakettene ha virket ydmykende, både hjemme og utenlands. Heller ikke kunne han anse dette prosjektet som et *fait accompli*. Rakettbasene var ikke operasjonelle, og ingen av rakettene hadde nådd Cuba. Løsningen ble å øke hastigheten på operasjonen. I den forbindelse fikk Sovjetunionens kommandant på Cuba ordre om å utløse de kjernefysiske våpnene dersom de russiske styrkene kom til å miste kontakt med Moskva under en eventuell invasjon¹⁹. Nær slutten av september var store deler av de kjernefysiske våpnene levert ved ulike havner på Cuba. Khrustsjov hadde klart å fremskynde prosessen med over to uker.

26. august besøkte Ernesto "Che" Guevara, Cubas industriminister, Khrustsjov i Krim, hvor han returnerte avtalen om plassering av sovjetiske raketter på Cuba med Castros signatur og anmerkinger. Til tross for at Guevara insisterte på at avtalen skulle offentliggjøres, nektet Khrustsjov, og avtalen ble heller aldri signert av den sovjetiske formannen.

Både USA og Sovjetsunionens statsleder merket det økende presset fra sin egen administrasjon, spesielt de militære lederne. Men også det sovjetiske og det amerikanske folk etterlyste handling. Khrustsjovs kontroll over Øst-Europa var ustødig, hans generaler krevde stadig flere og dyrere våpen, folket gjorde opprør i protest mot for lite mat, og Kinas formann Mao kritiserte Khrustsjov åpenlyst for å undergrave kommunismen og for å forræde revolusjonære rundt om i verden. Ved å plassere raketter på Cuba håpet han å kunne tilfredsstille generalene og Mao, og ved å bruke penger på kjernefysiske raketter fremfor konvensjonelle styrker var ønsket å

¹⁹ I dag er amerikanske og russiske atomstridshoder utstyrt med såkalte PALer (Permissive Action Links), slik at ingen bortsett fra presidenten kan avfyre disse våpnene. (Robert McNamara, 1992)

reducere det militære budsjettet for å kunne overføre mer penger til Sovjets matindustri.

I Washington, sommeren 1962, så republikanerne en anledning til å gjengjelde Kennedys kritikk av Eisenhower-administrasjonens Cuba-politikk. Kongressvalget nærmet seg, og Kennedys tilsynelatende toleranse med den sovjetiske opprustninga drøyt 14 mil sør for Florida ble hånet av hans politiske motstandere.

2.5 13 dager

14. oktober tok amerikanske U2-fly på rekognosering de første avslørende bildene som bekreftet at det eksisterte mellomdistanseraketter på Cuba. Bildene ble presentert for presidenten om morgenen den 16., og like etter fant det første ExComm-møtet sted²⁰. U2-bildene ble undersøkt av eksperter, som konkluderte med at rakettene var under russisk kontroll, men at det ikke var bevis for at kjernefysiske våpen befant seg på øya. De konkluderte også med at rakettinstallasjonene som så langt var oppdaget, ikke så ut til å være operasjonelle. Møtet tok for seg de primære handlingsalternativene USA hadde, som Robert Kennedy skisserte de senere den dagen:

- Politisk handling (diplomatisk kontakt med Castro og Khrustsjov)
- Delvis politisk og delvis militær handling (blokade²¹)
- Militær handling (luftangrep fulgt av invasjon av Cuba)

ExComm reduserte raskt antall reelle alternativer til to. Å basere seg utelukkende på diplomatisk handling ville innebære at det tok for lang tid før en avgjørelse kunne bli tatt. Innen den tid kan våpnene på Cuba ha blitt operasjonelle og situasjonen annen. I tillegg til at trusselbildet vil ha sett annerledes ut for USA, risikerte de også at FN ville dra en sammenlikning mellom rakettene i Tyrkia²² og de på Cuba. Av de to resterende alternativene falt valget på blokaden, hovedsakelig fordi de ikke ønsket ”a Pearl Harbor in reverse”, og fordi de ikke trodde det var mulig å gjennomføre et

²⁰ ExComm er en forkortelse av Executive Committee of National Security Council, og var president Kennedys råd under krisen.

²¹ Fordi en blokade er ansett å være en krigshandling, unngikk ExComm denne problemstillingen ved å kalle det en karantene. Dette var også ment å være en politisk beskjed til Khrustsjov.

”kirurgisk” luftangrep. (Allison, 1969, s. 705.) Amerikanerne hadde militær evne til å fjerne de sovjetiske rakettene fra Cuba selv, men hadde, ifølge noen historiske kilder, moralske skrupler med å være den som angrep først²³.

22. oktober holdt president Kennedy en TV-overført tale til det amerikanske folk: *”... this secret, swift, and extraordinary build-up of Communist missiles... in violation of Soviet assurances, and in defiance of American and hemispheric policy... is a deliberate provocative and unjustified change in the status quo which cannot be accepted by this country if our courage and our commitment are ever to be trusted again by either friend or foe... Should these offensive military preparations continue... further action will be justified ...It shall be the policy of this nation to regard any nuclear missile launched from Cuba against any nation in the Western Hemisphere as an attack by the Soviet Union on the United States, requiring a full retaliatory response upon the Soviet Union.”* (Kennedy, 1962.)

Khrustsjovs første respons på dette utspillet virket oppmuntrende på ExComm. Selv om han kritiserte det han kalte USAs ”piratvirksomhet”, hadde han åpenbart ingen klar plan for hvordan han skulle takle denne trusselen. Det var rolige forhold både i Berlin og ved de amerikanske militærbasene i Tyrkia. Den andre gode nyheten kom den 24. oktober når ExComm fikk vite at de fleste russiske skipene på vei til Cuba hadde stoppet eller snudd. Situasjonen fortsatte likevel å være anspent neste dag fordi arbeidet på de sovjetiske rakettbasene ikke hadde opphørt. Kennedy var ennå ikke sikker på hvilken pris han måtte betale for at Khrustsjov skulle trekke rakettene ut. ExComm (og den amerikanske pressen) diskuterte mulighetene for å fjerne de amerikanske rakettene i Tyrkia, men tyrkerne ønsket fremdeles ikke å samarbeide.

26. oktober mottok president Kennedy et brev fra formann Khrustsjov, hvor det blant annet var skrevet: *”Let us.. show statesmanlike wisdom. I propose: We, for our part, will declare that our ships bound for Cuba, will not carry any kind of*

²² USA hadde også Jupiter-raketter utplassert i Italia og Thor-raketter i Storbritannia.

²³ Disse årsakene blir ofte referert til i amerikanske historiebøker, men kritiske kilder (som Frankel (2002)) mener at hovedårsaken ikke var moralsk, men at en blokade kjøpte amerikanerne mer tid, samt at den kunne opptrappes med militære styrker dersom Khrustsjov brøt blokaden.

armaments. You would declare that the United States will not invade Cuba with its forces and will not support any sort of force which might intend to carry out an invasion of Cuba. Then the necessity for the presence of our military specialists in Cuba would disappear". (Fursenko og Naftali, 1997, s. 263.) Brevet bar preg av å ha blitt skrevet under sterkt press og i hastverk.

Dagen etter mottok amerikanerne nok et brev fra Kreml, men denne gangen var i premissene for å trekke rakettene ut av Cuba endret: *"We agree to remove those weapons from Cuba which you regard as offensive weapons. We agree to do this and to state this commitment in the United Nations. Your representatives will make a statement to the effect that the United States, on its part, bearing in mind the anxiety and concern of the Soviet state, will evacuate its analogous weapons from Turkey. Let us reach an agreement on what time you and we need to put this into effect"*.

(Fursenko og Naftali, 1997, s. 275.) Dette brevet inneholdt et krav som foreslo kjøpslåing mellom stormaktene, rakettene i Tyrkia mot rakettene på Cuba. ExComm var veldig usikre på hvordan de skulle takle dette, det siste brevet bar et dårligere tilbud for dem enn det første. President Kennedys bror, Robert F. Kennedy, foreslo å overse det siste brevet, og svare russerne med en garanti hvor amerikanerne lovte å ikke invadere Cuba dersom Sovjetunionen trakk ut sine våpen derfra.

Så kom den sjokkerende nyheten om at en amerikansk U2-pilot hadde blitt skutt ned og drept i kubansk luftrom, sannsynligvis av en sovjetisk SAM²⁴. I tillegg hadde en annen amerikansk U2 nettopp blitt jaget ut av Siberia, etter han hadde havnet der pga feilnavigasjon. President Kennedy fortalte ExComm at, med mindre flere fly ble skutt ned, de skulle starte opptrappingen av presset på russerne så langsomt som mulig.

Presidenten sendte sin bror til den sovjetiske ambassaden for å levere et ultimatum. Arbeidet på rakettbasene måtte opphøre umiddelbart, og USA garanterte at de ikke skulle invadere Cuba dersom rakettene ble fjernet. Samtidig fikk Khrustsjov et

²⁴ SAM er kort for Surface-to-Air-Missile.

muntlig løfte om at rakettene i Tyrkia skulle trekkes ut i løpet av noen få måneder, forutsatt at denne delen av avtalen forble hemmelig²⁵.

Tidlig den 28. oktober kringkastet Radio Moskva Khrustsjovs svar. Han sa hans intensjoner kun var å forsvare den kubanske revolusjon, at arbeidet på de sovjetiske basene på øya hadde opphørt, og at han hadde gitt ordre om å returnere de våpnene Kennedy oppfattet som offensive. Det kan virke som om Khrustsjov, preget av presset og spenningen, ville unngå mulige misforståelser og forsinkelser ved å velge Radio Moskva som budbringer.

Castro nektet FN-observatørene, som skulle verifisere at Khrustsjov holdt ord, å ankomme kubansk jord. Dilemmaet ble løst ved at russerne blottla lasten på skipene sine på vei tilbake fra Cuba, slik at amerikanske overvåkingsfly lett kunne ta bekræftende bilder. Cuba-krisen gradvis nedtrappet fra slutten av oktober til den til slutt ble avblåst i desember 1962.

2.6 Oppsummering

Det eksisterer ulike oppfatninger om hvem som startet Cuba-krisen. En utbredt (og kanskje spesielt vestlig) holdning er at den startet da Khrustsjov utplasserte rakettene på Cuba. Men det er også mulig å se saken fra en annen side. Eksterne og interne kilder hos Kennedy kan ha vært med på å fremprovosere krisen og på å avgjøre dens utfall. Blant annet kritiserte Kennedy Eisenhower-administrasjonen under sin valgkamp i 1960 for å ha tillatt et sosialistisk styre å ta makten på Cuba, og lovet å innføre tiltak for å fjerne Castro fra makten dersom han ble president. Dette, kombinert med sterkt press fra Republikanerne, medførte at Kennedy kan ha gitt klarsignal til invasjonforsøket i Grisebukta. Denne hendelsen kan igjen ha bidratt til at Khrustsjov ble bekymret for en ny amerikanskledet invasjon av Cuba, og besluttet å installere russiske atomvåpen på øya. Khrustsjov ønsket sannsynligvis, i tillegg til å forsvare Cuba, å forbedre Sovjetunionens strategiske situasjon. Plasseringen av sovjetiske kjernefysiske våpen på Cuba kan ha frigjort store ressurser fra Khrustsjovs

²⁵ Kun noen ytterst få av Kennedys rådgivere visste om denne delen av avtalen. Dette ble holdt hemmelig i over ti år.

militærbudsjett, penger som kunne brukes på nasjonale problemområder. Det virker derfor naturlig å hevde at begge stormaktslederne medvirket til at krisen oppstod.

På samme måte som det er delte meninger om hvem som startet konflikten, er det uenighet om hvem som har æren for at konflikten ble løst. Mange amerikanske kilder forklarer krisens utfall som om dette var en seier for USA. Dean Rusks velkjente utsagn: *"We were eyeball to eyeball, and I think the other fellow just blinked"* (Blanton, 1997) er betegnende for en slik holdning. Spesielt Arthur M. Schlesinger (1965) og Roger Hilsman (1996) beskriver krisens utfall som en intellektuell og strategisk triumf for Kennedy-administrasjonen²⁶.

Khrustsjov hevder i sine memoarer at krisens utfall var en seier for russerne, fordi en del av avtalen innebar at USA måtte garantere at de ikke skulle invadere Cuba. (Khrustsjov, 1974.) Tilbaketrekkingen av russiske kjernefysiske våpen fra Cuba skulle likevel vise seg å være en av hovedgrunnene til at Khrustsjov ble avsatt og erstattet av Leonid Bresjnev i 1964. Til tross for unntak fra regelen, tilsier den historiske normen at et hjemmepublikum vil straffe eller kritisere ledere mer for å eskalere en konflikt for så å trappe ned, fremfor om lederne ikke eskalerte i første omgang. (Fearon, 1994, s. 586.)

Dette kapitlet har skissert en historisk ramme for oppgavens videre progresjon. Oppgavens fremstilling av Cuba-krisen i modeller innebærer at Khrustsjov tar det første skrittet, og avgjør om krisens utfall forblir status quo (rakettene blir ikke utplassert på Cuba) eller et annet utfall. Men det eksisterer selvfølgelig flere syn på hva en "tilfredsstillende situasjon" som status quo innebar i oktober 1962.

²⁶ President Kennedy var imidlertid svært oppsatt på at amerikanske media ikke skulle hovre over denne "seieren". Som tidligere nevnt, var han redd for å trenge russerne inn i et hjørne de ville skyte seg ut av.

3. Grunnmodellen med fullstendig informasjon

3.1 Innledning

Historikere vektlegger ulike årsaker når de skal redegjøre for hvordan og hvorfor Cuba-krisen fant sted. Noen belyser spesielt tilfældighetenes spill, hvordan svikt i militært utstyr og problemer med egenrådlig militært personell skapte ytterligere opptrapping av den spente situasjonen. Andre påpeker den sterke rollen de respektive ledernes råd, Presidiet og ExComm, spilte. For å gjennomføre en spillteoretisk analyse er det imidlertid ofte en forutsetning at det dreier seg om rasjonelle og enhetlige aktører²⁷. Ved å analysere søker vi et mønster, noe som kan la seg forklare i henhold til faste lover. Som nevnt i oppgavens innledning risikerer jeg, ved å definere oppgavens valgte aktører som enhetlige og rasjonelle, å foreta forenklinger som kan redusere analysens validitet. Men det er min oppfatning at funn fra denne analysen likevel kan gi bidrag til ytterligere forståelse av hva som skjedde.

En utbredt og forenklet fremstilling av Cuba-krisen er å illustrere den som om den bestod av tre ledd: Khrustsjov plasserte kjernefysiske raketter på Cuba, hvorpå Kennedy truet ham med en økt mulighet for atomkrig dersom rakettene ikke ble fjernet. Dette resulterte i tilbaketrekking av rakettene. Som følge av dette havnet Khrustsjov i en situasjon som bidro til å fremprovosere hans avsettelse. Ved første blick kan plasseringen av russiske raketter på Cuba virke som en irrasjonell handling. Hvorfor satte Khrustsjov seg selv i en slik klemme? Ved å gi en rasjonalistisk analyse av krisen under fullstendig informasjon, skal det undersøkes om det er mulig å etablere en modell av hva som skjedde under en slik forutsetning. Fullstendig informasjon kan defineres slik: *”Hvis spillernes strategier og preferanser er åpent kjent (det vil si at alle parter kjenner dem, vet at alle kjenner dem, vet at alle vet*

²⁷ Et unntak er to-nivå-spill. Interaksjoner mellom for eksempel den nasjonale og den internasjonale sfære kan illustreres ved hjelp av denne type spill. (Putnam, 1988, s. 433.)

dette, osv. ad infinitum), så snakker vi om et spill med fullstendig informasjon. (Hovi og Rasch, 1993, s. 40.)

I dette kapitlet opereres det med to aktører: USA og Sovjetunionen. Deres ledere, Kennedy og Khrustsjov, vil bli behandlet som talerør for stormaktene. Det antas at ledernes strategiske type²⁸ er avgjørende for deres handlingsvalg.

Grunnmodellen blir først introdusert. Den viser mulige utfall av Cuba-krisen gitt fullstendig informasjon, og spillernes rangering av disse utfallene. Deretter kommer en oversikt over mulige kombinasjoner av spillernes strategiske typer, og disse kombinasjonene vil så bli vist som spill med fullstendig informasjon. Til slutt følger en konklusjon.

3.2 Grunnmodellen

Grunnmodellen viser hvilke handlinger forfatteren mener var sentrale under Cuba-krisen. Målet er at den skal forklare hvordan aktørene, trekk for trekk, nærmet seg en spilløsning som ender med tilbaketrekning av russiske raketter fra Cuba. Som nevnt er antall aktører redusert til to: Khrustsjov og Kennedy. Men antall handlingsalternativer er også redusert. For det første forutsettes det foreløpig at Kennedy helt sikkert oppdager raketten på Cuba dersom Khrustsjov utplasserer dem, og deretter får valget mellom å true eller å ikke handle. (Når Khrustsjovs oppbygging av sovjetiske baser og uplassering av offensive våpen på Cuba ble bekreftet for president Kennedy 16. oktober, opererte ExComm med tre mulige handlingsplaner, som etter hvert ble redusert ned til én – å true). Kennedy truet Khrustsjov med å eskalere spenningen mellom stormaktene og øke sannsynligheten for atomkrig den 22. oktober, og forsterket trusselen med en ”karantene” for å vise besluttomhet. Innsnevringen av Khrustsjovs alternativer følger av dette; han kan velge å holde stand mot trusselen eller å resignere.

²⁸ Begrepet *strategisk type* vil bli definert under punkt 3.2.

Fra starten av 60-tallet innebar maktbalansen mellom USA og Sovjetunionen en ”stabil balanse”, det vil si at dersom den ene angriper først, har den andre evne til å svare på angrepet og gjøre uakseptabel skade på motstanderen. Ingen rasjonell aktør kan velge en slik handling, fordi et slikt valg er det samme som å velge gjensidig utslettelse. (Graham T. Allison, 1969, s. 693.) Dette medfører et troverdighetsproblem: hvordan kunne Kennedy som en rasjonell aktør lansere en troverdig trussel som risikerte hans egen undergang? I spill med fullstendig informasjon vil en aktørs verdier være kjent, og falske trusler vil avsløres. I spill med ufullstendig informasjon er en aktørs resolutthet og trusselens troverdighet ikke nødvendigvis kjent - denne problemstillingen blir drøftet under punkt 4.3.

I grunnmodellen er det tre valgsituasjoner (noder), hver med to alternativer; Khrustsjov med 2 x 2 alternativer og Kennedy med 1 x 2 alternativer. I spillteori er det en klar linje som skiller spill i ”normalform”, som viser spillernes payoff i en tabell, og spill i ”ekstensiv form”, som viser spillet i form av spilltrær. Selv om et spill kan oversettes fra en form til den andre, vil et spilltre lettere vise spillets sekvensielle natur. (Brams, 1994, s. 3.) Grunnmodellen vil bli illustrert i ekstensiv form.

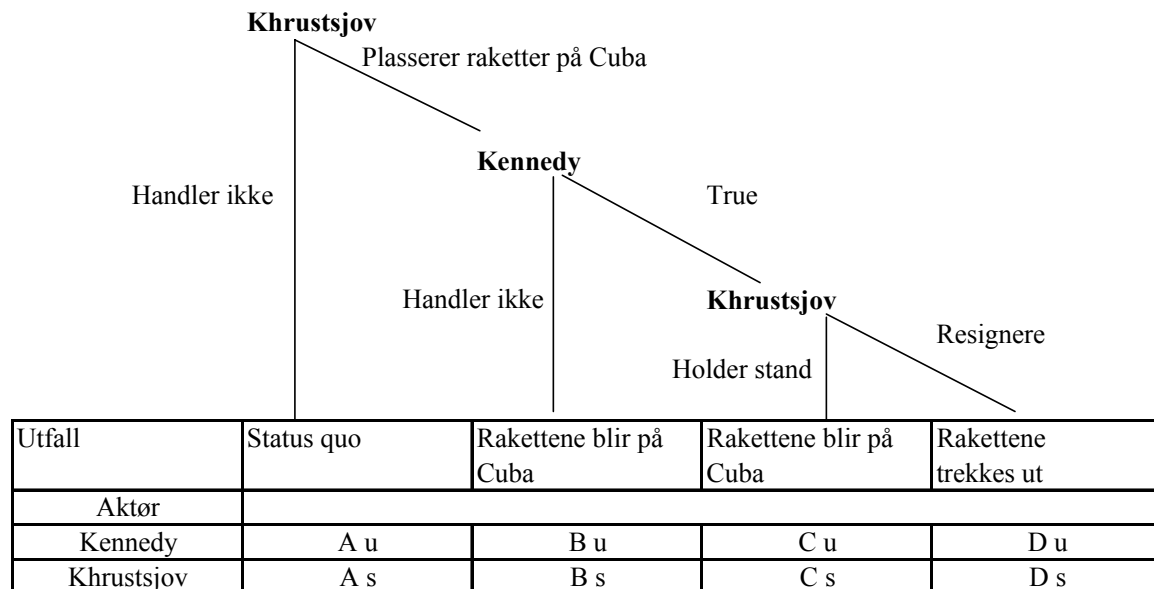
3.2.1 Trekkrekkefølgen

- **Trekk 1:** Khrustsjov starter spillet: han har valget mellom å ikke handle, å bevare status quo, eller å iverksette byggingen av rakettbaser på Cuba og sende sovjetiske raketter dit for stasjonering.
- **Trekk 2:** Kennedy har to alternativer dersom Khrustsjov velger å handle: han kan velge å ikke respondere på Khrustsjovs utspill, og dersom han forholder seg passiv ender spillet med at rakettene blir på Cuba. Alternativet er å true ham med eskalering av konflikten dersom rakettene ikke blir fjernet.
- **Trekk 3:** Dersom Khrustsjov utplasserer rakettene og Kennedy truer, kan Khrustsjov velge å holde stand og fortsette utplasseringen av kjernefysiske våpen, eller han kan gjøre retrett. Dersom han holder stand, innebærer dette en eskalering av den spente situasjonen som kan medføre atomkrig. Dersom han gjør retrett, vil rakettene bli trukket ut.

3.3 Rangering av utfall

En spillers verdi på et utfall er relativ: vi er avhengig av å vite hans preferanser på de andre mulige utfallene for å kunne se hvilke(t) utfall som foretrekkes. For hvert mulig utfall i denne modellen vil vi få et sett preferanseordninger, (X_u, X_s) , hvor X_u representerer Kennedys verdi i det gitte utfallet, og X_s representerer Khrustsjovs verdi.

3.3.1 Spillet mulige utfall med aktørenes preferanser

Det lages en ren teoretisk oversikt som inkluderer alle mulige utfall, og hvordan spillerne kan tenkes å rangere utfallene, under punkt 3.3.3 og 3.3.4. Det er også behov for å foreta et rasjonelt grep slik at antall mulige preferanseordninger innskrenkes. Ut fra tilgjengelig kunnskap om aktørenes preferanser, samt forutsetningen om rasjonalitet, kan det innføres begrensninger på antall kombinasjoner ved hjelp av å eliminere ulogiske preferanseordninger.

3.3.2 Strategiske typer

For å vise hva jeg mener med strategisk type, er det nødvendig å definere strategi og ren strategi: ”... *strategies are rules telling players which action to choose at each possible step of the game. A strategy, in general, maps out a plan of attack for each player under all eventualities. We define a pure strategy as a rule that tells a player what choice to make at each of her possible decision nodes in the game. A pure strategy is then a detailed plan telling each player what action to take under every contingency.*” (Dixit og Skeath, 1999, s. 48.)

Aktørenes strategiske type er definert av vedkommendes strategisett og preferanser. Det antas det at “tøff” og “myk” er de eneste strategiske typene Khrustsjov og Kennedy kan ha vært.

3.3.3 Eliminering av preferanseordninger – Kennedy

Etter å ha listet opp alle mulige preferanseordninger av grunnmodellens utfall for Kennedy, vil antallet innskrenkes ved å fjerne ordninger som inneholder ulogiske rangeringer. I følge oppgavens forutsetninger for rasjonalitet betyr ulogiske rangeringer i denne sammenheng tilfeller hvor aktøren ikke optimaliserer sin nytteverdi.

1. $A U > B U > C U > D U$
2. $A U > B U > D U > C U$
3. $A U > C U > B U > D U$
4. $A U > C U > D U > B U$
5. $A U > D U > B U > C U$
6. $A U > D U > C U > B U$
7. $B U > A U > C U > D U$
8. $B U > A U > D U > C U$
9. $B U > C U > A U > D U$
10. $B U > C U > D U > A U$
11. $B U > D U > A U > C U$
12. $B U > D U > C U > A U$
13. $C U > A U > B U > D U$
14. $C U > A U > D U > B U$
15. $C U > B U > A U > D U$
16. $C U > B U > D U > A U$
17. $C U > D U > A U > B U$
18. $C U > D U > B U > A U$
19. $D U > A U > B U > C U$
20. $D U > A U > C U > B U$
21. $D U > B U > A U > C U$
22. $D U > B U > C U > A U$
23. $D U > C U > A U > B U$
24. $D U > C U > B U > A U$

For Kennedy er det nærliggende å tro at utfall A u må ha vært bedre enn utfall B u. Posisjoneringen av russiske raketter på Cuba var ikke en tilfredsstillende situasjon for den amerikanske presidenten, noe Khrustsjov ble informert om når Kennedy advarte Sovjetunionen i sin tale den 4. september 1962 (ref. punkt 2.4). USA hadde lenge definert hele den vestlige halvkule som sin interessesfære, og utplasseringen av russiske atomvåpen på en øy i det Karibiske hav ble oppfattet som en provokasjon. Det virker ikke plausibelt at utfall som innebærer at rakettene blir på Cuba var et foretrukket utfall for Kennedy sammenliknet med status quo - vi kan derfor utelukke utfall som innebærer $B u > A u$.

Vi kan også anta at utfall A_u hadde vært å foretrekke fremfor C_u . Dersom Khrustsjov hadde utplassert sine raketter på Cuba, Kennedy hadde truet og Khrustsjov holdt stand mot Kennedys trussel, vil dette blitt en utfordring til Kennedy om å vise hvorvidt USA holdt ord, og dette ville medført en sikkerhetsmessig forverring av situasjonen for begge. Under punkt 1.2 ble et gjort klart at en sentral forutsetning i oppgaven var at utfall som innebærer en økt sannsynlighet for atomkrig, vil være rangert som det verste eller det nest verste hos begge aktører. Utfall som innebærer $C_u > A_u$ strykes derfor.

A_u vil også være å foretrekke fremfor D_u . Hadde Khrustsjov utplassert russiske raketter på Cuba, Kennedy truet og Khrustsjov gjort retrett, ville et slikt utfall uansett medført kostnader for Kennedy. En trussel koster både for den som truer og den som blir truet. Utfall A_u innebærer ingen kostnader, Kennedy vil med andre ord slippe å foreta et valg i trekk to dersom Khrustsjov ikke starter spillet. Slik kan vi utelukke utfall som innebærer $D_u > A_u$.

At Khrustsjov utplasserer rakettene, Kennedy truer og Khrustsjov gjør retrett gir et bedre utfall for Kennedy enn om Kennedy ikke handler, og dermed ender spillet i andre trekk. Det er ikke et reelt alternativ for Kennedy å ikke foreta seg noe dersom russiske raketter blir plassert på Cuba. Som tidligere nevnt, eliminerte Kennedy dette alternativet den 4. september 1962. Vi utelukker derfor også utfall som innebærer $B_u > D_u$.

Videre er de sannsynlig at Kennedy foretrakk utfall D_u fremfor C_u . Dersom Khrustsjov utplasserer raketter på Cuba, og Kennedy truer, vil utgangspunktet for å true være å unngå et utfall som innebar at russiske raketter befinner seg på Cuba. At Khrustsjov gjør retrett vil være å foretrekke fremfor at han holder stand, derfor utelukker vi utfall som medfører at $C_u > D_u$.

Oppsummert betyr det at A_u alltid vil være bedre enn D_u , og at A_u og D_u alltid vil være bedre enn B_u og C_u for Kennedy. Vi står nå igjen med preferansesett 5. og 6. for denne aktøren.

3.3.4 Eliminering av preferanseordninger – Khrustsjov

Alle mulige preferanseordninger blir listet opp for Khrustsjov, før vil antallet innskrenkes ved å fjerne ordninger som inneholder ulogiske rangeringer. Som for Kennedy under punkt 3.3.3, innebærer ulogiske rangeringer preferanseordninger hvor Khrustsjov ikke optimaliserer sin nytteverdi.

1. $A S > B S > C S > D S$
2. $A S > B S > D S > C S$
3. $A S > C S > B S > D S$
4. $A S > C S > D S > B S$
5. $A S > D S > B S > C S$
6. $A S > D S > C S > B S$
7. $B S > A S > C S > D S$
8. $B S > A S > D S > C S$
9. $B S > C S > A S > D S$
10. $B S > C S > D S > A S$
11. $B S > D S > A S > C S$
12. $B S > D S > C S > A S$
13. $C S > A S > B S > D S$
14. $C S > A S > D S > B S$
15. $C S > B S > A S > D S$
16. $C S > B S > D S > A S$
17. $C S > D S > A S > B S$
18. $C S > D S > B S > A S$
19. $D S > A S > B S > C S$
20. $D S > A S > C S > B S$
21. $D S > B S > A S > C S$
22. $D S > B S > C S > A S$
23. $D S > C S > A S > B S$
24. $D S > C S > B S > A S$

Utfall $B s$ vil alltid være et bedre utfall i dette spillet enn $A s$, gitt oppgavens forutsetninger. Khrustsjovs optimale utfall er hvor han utplasserer raketter på Cuba, og ikke møter sanksjoner som følge av dette; slik ville maktbalansen ha blitt endret til hans fordel og Cubas forsvarsevne mot et eventuelt amerikanskledet invasjon blitt kraftig forsterket. Et slikt utfall vil gi ham større verdi enn status quo, derfor er rangeringer som medfører $A s > B s$ eliminert.

Det virker lite naturlig at Khrustsjov vil ha foretrukket utfall $C s$ fremfor $B s$. Utfall $B s$ medfører at rakettene blir utplassert på Cuba uten at Khrustsjov blir truet - han slipper å risikere å bli utsatt for sanksjoner. Å utplassere rakettene på Cuba, bli truet og deretter holde stand mot trusselen (utfall $C s$), medfører kostnader, da man

risikerer at trusselens innhold blir effektivt. Vi eliminerer derfor rangeringer som innebærer $C_s > B_s$.

Samme prinsipp gjelder for utfall A_s kontra utfall C_s . I følge forutsetningene om Khrustsjovs preferanser, vil verdien av å bevare status quo være høyere enn et utfall hvor Khrustsjov utplasserer rakettene, blir truet og holder stand. Eller sagt på en annen måte: Å bli truet og å holde stand mot trusselen innebærer kostnader og en økt sannsynlighet for gjensidig utslettelse, det gjør ikke status quo. Utfall som innebærer $C_s > A_s$ elimineres derfor.

For Khrustsjov kan utfall D_s ikke foretrekkes fremfor utfall A_s . Det er ikke rasjonelt at Khrustsjov foretrekker å plassere raketter på Cuba, bli truet, for så å trekke dem tilbake, fremfor å bevare status quo. En trussel koster både for den som truer og for en som blir truet. Frem og tilbake er ikke alltid like langt, utfall D_s medfører kostnader Khrustsjov kan unngå dersom han velger A_s . Derfor kan vi utelukke utfall som innebærer $D_s > A_s$.

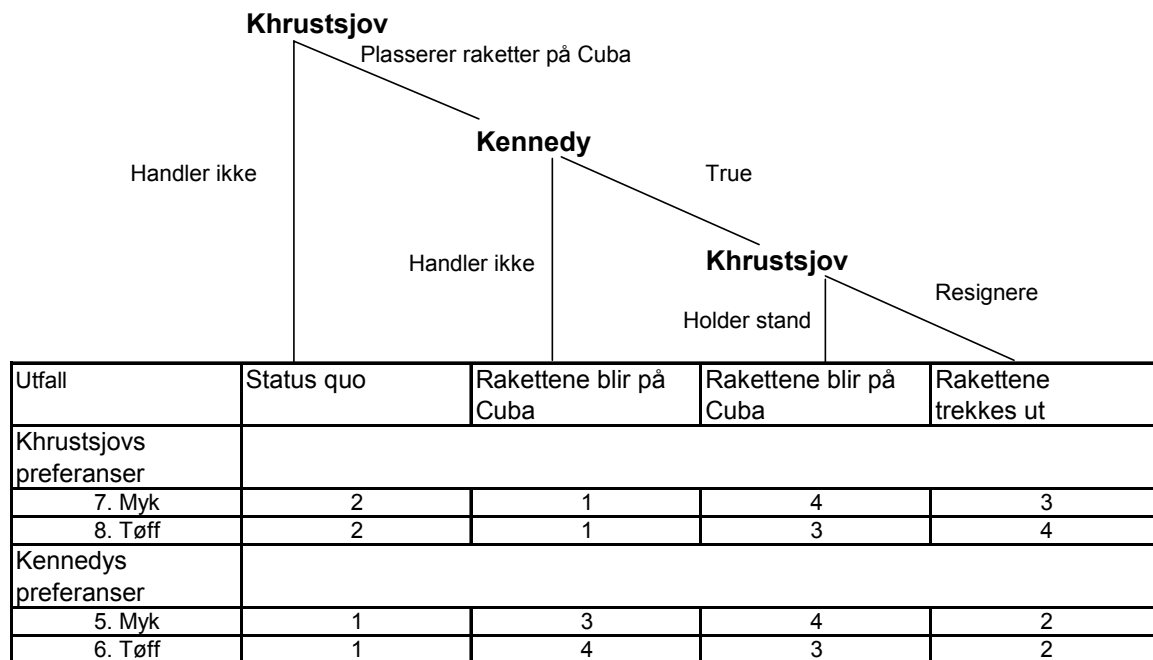
Det er også lite sannsynlig at Khrustsjov vil foretrekke utfall D_s fremfor B_s . Det medfører kostnader dersom Khrustsjov utplasserer rakettene, blir utsatt for en trussel, og deretter ser seg tvunget til retrett. Dersom Kennedy velger å ikke true etter Khrustsjovs plassering av raketter på Cuba, vil dette være en klart bedre situasjon for Khrustsjov. Preferanser som innebærer $D_s > B_s$ elimineres derfor.

Oppsummert kan vi si at utfall B_s alltid vil være bedre enn A_s , og A_s og B_s vil alltid være bedre enn C_s og D_s for Khrustsjov.

Etter å ha eliminert alle uaktuelle preferanser, står vi igjen med preferansesett 5. og 6. for Kennedy og 7. og 8. for Khrustsjov.

3.3.5 Preferanseordninger

Tallene i modellen viser ikke verdier, men en rangering av utfall, hvor 1 er best og 4 er dårligst for begge aktører. Etter elimineringen av ulogiske preferanseordninger, står aktørene igjen med to sett rangeringer, hvor den ene er karakterisert som en “tøff” strategisk type og den andre som “myk”.

For å etablere en modell som illustrerer det som skjedde høsten 1962, vil Kennedys og Khrustsjovs strategiske typer bli analysert ved å føre deres preferanseordninger sammen inn i en spilltre. Kombinasjoner av Khrustsjov og Kennedys strategiske typer vil bli fremstilt i en oversikt (ref. punkt 3.5).

Når jeg bruker begrepet strategisk type, henviser jeg til preferanseordningene Khrustsjov og Kennedy kan ha hatt:

Dersom Kennedy er en “myk” strategisk type, vil han true kun dersom han forventer at Khrustsjov vil gjøre retrett. Om han er en “tøff” strategisk type, vil han true uansett om Khrustsjov holder stand eller resignerer i spillets neste trekk.

Dersom Khrustsjov er en “myk” strategisk type, vil han resignere dersom Kennedy truer. Om han derimot er “tøff”, vil han holde stand.

Dersom en spiller er “myk”, vil hans handlinger være betinget av motspillerens verdier. Om en spiller er “tøff”, vil han gjennomføre sin strategi uansett hva som skjer når ballen spilles over til den andre aktøren. Men det er viktig å merke seg at begge aktørene vil foretrekke utfall C) (hvor Khrustsjov utplasserer rakettene på Cuba, Kennedy truer Khrustsjov, og Khrustsjov holder stand) sist eller nest sist. Dette utfallet innebærer en eskalering av spenningen mellom stormaktene som kan lede til atomkrig og gjensidig utslettelse. Hvorvidt Kennedy og Khrustsjov foretrekker utfall C sist eller nest sist er den preferansen som skiller deres ”tøffe” strategiske type fra deres “myke”.

3.4 Fullstendig informasjon

I denne delen av kapitlet vil de fire mulige modellene under fullstendig informasjon bli analysert. Verdiene gitt hver aktør ved hvert mulige utfall er relative til status quo. Status quo har verdi = 0 for begge parter, og de andre verdiene viser netto nytte eller netto kostnader i form av positive eller negative fortegn. For å finne hver modells utfall benyttes baklengs induksjon. Baklengs induksjon innebærer å starte med spillets siste trekk, og så nøste seg bakover, trinn for trinn, til det første. (Hovi og Rasch, 1993, s. 71.)

3.4.1 Et spills løsning

Det relevante løsningsbegrepet i dynamiske spill med fullstendig informasjon er en delspillperfekt likevekt. Gjennom baklengs induksjon elimineres dominerte strategier, og man ender opp med et par sett strategier som er beste svar mot hverandre for alle delspill. (Hovi, 2000). Hovi og Rasch definerer dominante strategier slik: ”En dominant strategi er et beste svar uansett hva andre spillere måtte finne på å gjøre... En kan skille mellom svak og streng dominans. En strategi er strengt dominant hvis den leder til bedre resultat enn noen annen strategi, uansett hva andre spillere gjør. En strategi er svakt dominant dersom den leder til bedre resultat enn alle andre strategier i minst ett tilfelle, like godt resultat i minst ett tilfelle, og ikke dårligere

resultat i noe tilfelle.” (Hovi og Rasch, 1993, s. 47). I løpet av analysen skal de dominante og dominerte strategiene i modellene identifiseres, og spillenes løsning avsløres.

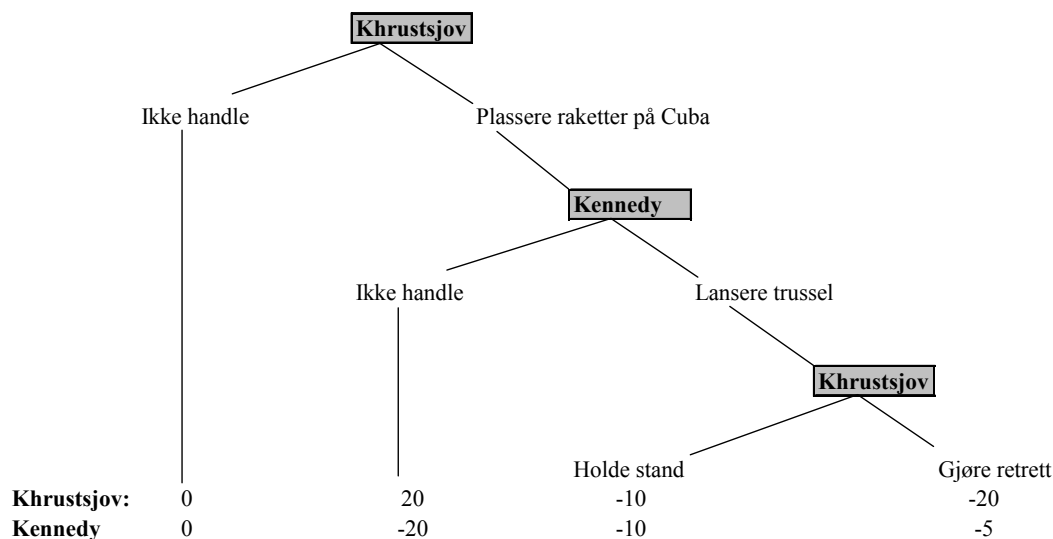
Rasjonelle aktører bruker *Common Knowledge Rationality* i spillet og deres rasjonalitet vil begrense antall strategisett de kan velge fra. Rasjonelle spillere vil ikke spille strengt dominerte strategier, og de vet at andre rasjonelle spillere heller ikke vil velge slike strategier. (Morrow, 1994, s. 98.)

3.5 Mulige kombinasjoner av aktørenes strategiske typer

For å innlede hver mulige kombinasjon av aktørenes strategiske typer, vil det henvises til episoder som kan ha påvirket Khrustsjov og Kennedys oppfatning av hverandre som enten “tøff” eller “myk”. Episodene er ikke gjengitt i en spesiell rekkefølge, og hver enkelt kan ikke påstås å ha vært utslagsgivende for krisen faktiske utfall. Hendelsene er inkludert for å gi et bilde av de mange indikatorer aktørene kan ha benyttet seg av når de vurderte hverandres strategiske type *før* spillet startet, det vil si før Khrustsjov plasserte rakettene på Cuba.

		Khrustsjov	
		Tøff	Myk
Kennedy	Tøff	A	B
	Myk	C	D

3.5.1 A) Kennedy = "tøff" og Khrustsjov = "tøff".

Under sin TV-overførte tale til det amerikanske folk den 4. september 1962, informerte president Kennedy om at det eksisterte offensive russiske våpen på Cuba, og understreket samtidig fem situasjoner som USA ikke kunne tolerere²⁹. Det lå en trussel i talen som varslet amerikansk handling dersom noen av disse situasjonene skulle oppstå. For Khrustsjov kan dette ha vært en bekreftelse på den unge presidentens lederegenskaper, at han kunne være en "tøff" leder som ikke godtok russisk innflytelse i den vestlige hemisfære. I stedet for passivt å observere Khrustsjovs handling, hadde Kennedy replisert med en konkret advarsel.

Kennedys oppfatning av formannen kan oppsummeres med presidentens egne ord: *"that son of a bitch doesn't pay attention to words, he has to see you move"*. (Arthur M. Schlesinger Jr., 1965, 369-370.) Formann Khrustsjov var kjent for sin til tider hensynsløse lederstil. Han utnyttet blant annet Missile Gap-teorien: ved å stille et ultimatum om Berlin i 1958 tvang han USA og de Allierte til å gå i forhandlinger med russerne. Det var denne tøffheten som sikret ham den russiske lederstillingen, og som resulterte i at USA måtte forhandle med Sovjetunionen som en likestilt. Det

²⁹ Situasjoner USA ikke kunne tolerere: Organiserte sovjetiske militærtropper på Cuba, sovjetiske militærbase på Cuba, brudd på avtalen fra 1934 mellom USA og Cuba som garanterer amerikansk kontroll over Guantánamo, offensive bakke-til-bakke-raketter, eller annen betydelig offensiv sovjetisk tilstedeværelse.

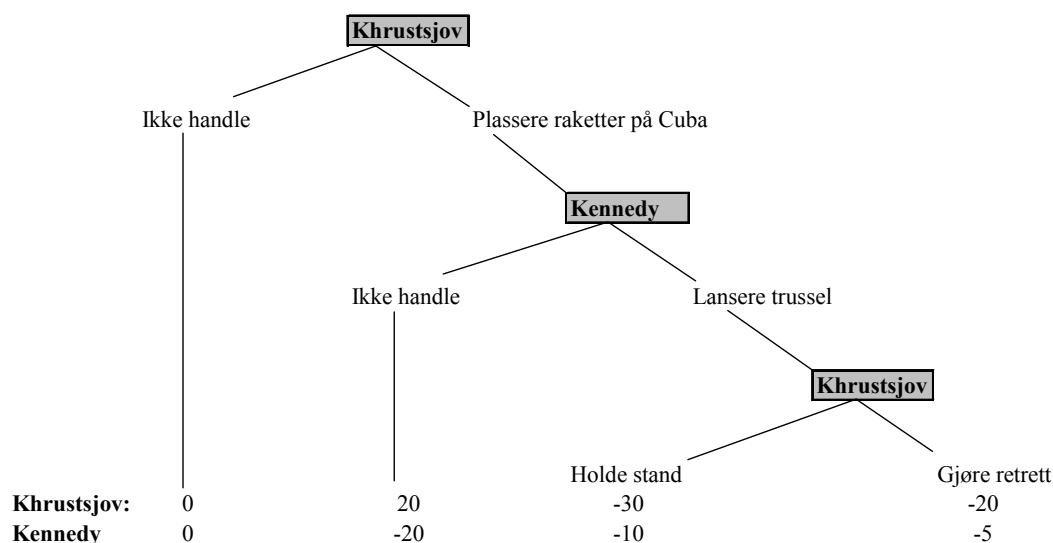
samme huget etter internasjonal respekt ledet ofte Khrustsjov til å bløffe om Sovjetunionens status på sitt kjernefysiske våpenprogram. (Brunelli, 1998.) Amerikanerne ble etter hvert klar over den russiske formannens tendens til å bløffe, men den “tøffe” lederstilen kan likevel ha medført at Kennedy så muligheten for at Khrustsjov var en ”tøff” strategisk type som ville holde stand mot en amerikansk trussel.

I denne modellens siste ledd står Khrustsjov overfor valget mellom å holde stand (-10) eller å gjøre retrett (-20). Verdiene indikerer at retrettmuligheten vil koste russeren mer enn å risikere atomkrig, noe som kjennetegner en “tøff” strategisk type. Uansett om Kennedy truer med gjensidig utslettelse vil Khrustsjov fortsette stasjoneringen av raketter fremfor å gjennomgå en ydmykende tilbaketrekning.

I trekket før kan Kennedy velge mellom å ikke handle (-20) eller å lansere en trussel (-10). Uansett hva Khrustsjov hadde valgt i siste trekk, ville verdien av å true vært bedre for Kennedy ($-10 > -20$ og $-5 > -20$). Å true er Kennedys dominante strategi, da denne strategien gir et beste svar uansett hva motparten velger å gjøre. Ifølge Kennedys verdier, vil han alltid true dersom det plasseres russiske raketter på Cuba.

Dette gir Khrustsjov valget mellom status quo (0) og å plassere raketter på Cuba (-10) i spillets første ledd. Selv om Khrustsjov i dette spillet er en “tøff” strategisk type, vil kostnadene av å plassere raketter på Cuba uansett overstige forventet nytte, og som en rasjonell aktør vil han derfor velge å ikke handle. Status quo er spillets løsning og den delspillperfekte likevekt.

3.5.2 B) Kennedy = “tøff” og Khrustsjov = “myk”.

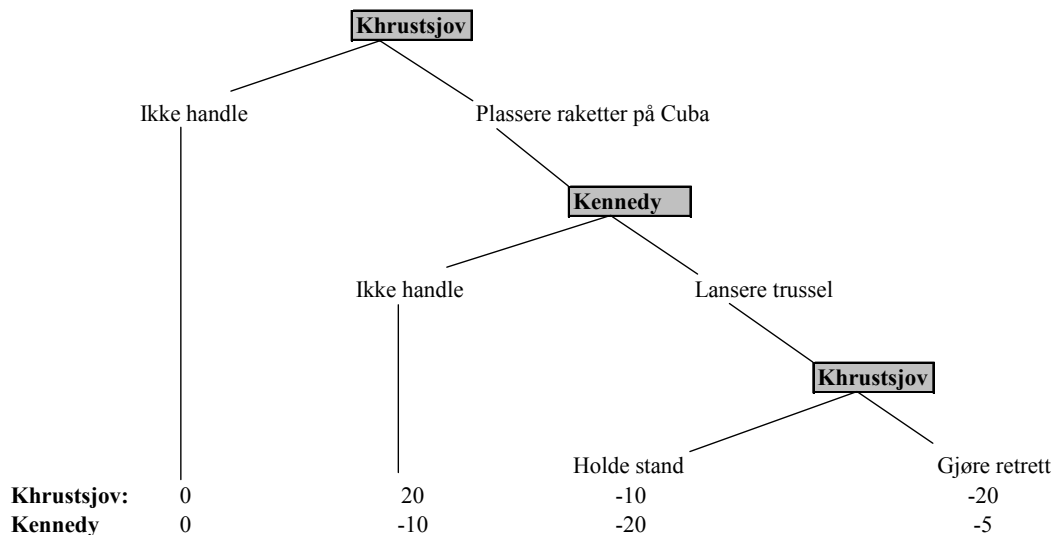
Michael R. Beschloss skriver at president Kennedy holdt muligheten for en invasjon av Cuba åpen for ikke å miste stemmer til demokratene. Mellom tidspunktet for den mislykkete invasjonen av Grisebukta og ut året 1962 var det ingen klar tale fra Kennedy som *avkreftet* ryktene om invasjon. “*This approach to Cuba was similar to what friends claimed to be the Presidents attitude towards Vietnam and 1964: defer withdrawal of American forces until after he was safely reelected.*” (Beschloss, 1991, s. 379.) Det hersket liten tvil om at presidenten ønsket å erstatte Castro med en USA-vennlig leder. Det er en mulighet at Kennedy vurderte å bruke forsvar av Guantánamo-basen som påskudd for en eventuell invasjon. En slik strategi kan i så fall ha vitnet om en “tøff” strategisk type.

I spill Bs siste node er Khrustsjovs verdi på å holde stand mot Kennedys trussel lavere (-30). Sett mot alternativet ”gjøre retrett” (-20), ser vi hvordan Khrustsjov er en “myk” strategisk type: han foretrekker å gjøre retrett fremfor å utfordre Kennedys trussel.

I trekket før står Kennedy overfor valget mellom å true (-5) og å ikke handle (-20). Her har vi imidlertid den samme situasjonen som i spill A: Uansett hva Khrustsjov vil velge å foreta seg i siste ledd, vil Kennedy true (-5 > -20 og -10 > -20) fordi dette er hans dominante strategi og fordi han er en “tøff” strategisk type.

Khrustsjov får i spillets første ledd valget mellom å plassere rakettene (-20) eller å ikke handle (0). Vi får den samme spilløsningen som i A: status quo.

3.5.3 C) Kennedy = “myk” og Khrustsjov = “tøff”.

Khrustsjov kan ha forventet at Kennedy ville reagere på den raske og hemmelige installeringen av rakettene på Cuba, slik som han gjorde på den raske og hemmelige opprettelsen av Berlin-muren: først opptre overrasket, så sende en formell klage til Moskva, og deretter fortelle det amerikanske folk at Vesten ikke var villig til å gå til krig på grunn av dette. Michael R. Beschloss (1991) skriver at formann Khrustsjov kan unnskyldes for å anta at Kennedy hadde en mening bak ikke å advare spesifikt mot atomvåpen på Cuba. Selv etter den russiske formannen hintet i et brev til Kennedy like etter Grisebukta at: *”while he did not ‘intend to establish’ a missile base in Cuba, the United States did use other nations’ territories for ‘preparations that really do pose a threat to the security of the Soviet Union’*” (Beschloss, 1991, s. 393.), mottok formannen aldri noen formell *advarsel* mot å plassere kjernefysiske raketter på øya og kan av dette ha sluttet at Kennedy var en “myk” strategisk type.

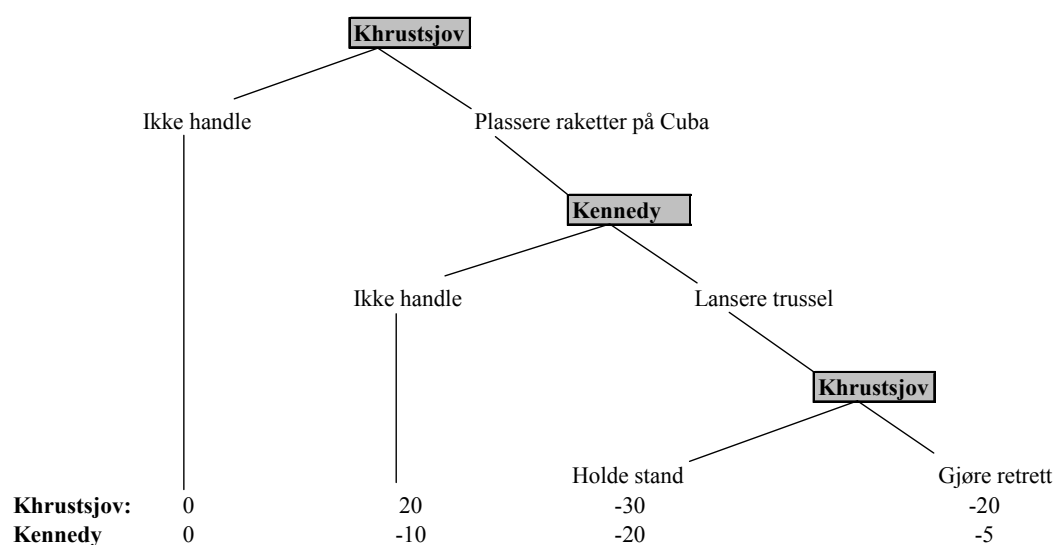
I en av Kennedys aller første taler som USAs president slo han fast at nasjonen og demokratiet var satt på prøve – innen hans tid som president var over, spådde

Kennedy at amerikanerne nok engang ville ha fått testet hvorvidt en stat organisert og styrt som USA kom til å overleve sine utfordringer. Og, understreket han, USAs interne utfordringer bleknet i forhold til de de stod overfor rundt om i verden. ”*The United States must never be lulled into believing that the Soviet Union and China had yielded its ambition for world domination – ambitions which they forcefully restated only a short time ago*”.” (Beschloss, 1991, s. 63.) Kennedy oppfattet åpenbart Sovjetunionen og kommunismen som en trussel, og denne uttalelsen kan videre tolkes som om Kennedy så Khrustsjov som en ”tøff” strategisk type.

I spill Cs siste node finner vi at Khrustsjov kan velge mellom å holde stand (-10) eller å gjøre retrett (-20). Verdien av å holde stand er høyest fordi Khrustsjov er en ”tøff” strategisk type.

Kennedy får valget mellom å true (-20) eller å ikke handle (-10). Siden Kennedy er en ”myk” strategisk type, vil han true bare dersom han forventer at Khrustsjov trekker raketten tilbake: Kennedys trussel er tom. Khrustsjov (som her er ”tøff”) vil ikke velge retrett, og dette resulterer i at Khrustsjov i første ledd får valget mellom å ikke handle (0) eller å plassere raketter på Cuba (20). Den delspillperfekte likevekta innebærer at sovjetiske raketter plasseres på Cuba uten at Kennedy foretar seg noe.

3.5.4 D) Kennedy = ”myk” og Khrustsjov = ”myk”.

At formann Khrustsjov kunne ta kalkulerte sjanser mot monumentale odds, var ifølge Khrustsjovs rådgiver og taleskriver Fjodor Burlatskii ikke det samme som å si at han var villig til å starte en atomkrig. Burlatskii uttalte i etterkant av krisen at ”*The Americans failed to understand that the Soviets were not belligerent. The Soviet Government simply held a longstanding belief that negotiations with the Americans were best held from a position of strength. The Soviet leadership had lived through the Second World War – they had seen the deaths of 20 to 30 million Russians. Nuclear war was not an option for them*”. (Masters, 2002.) Det kan ikke utelukkes at president Kennedy og hans administrasjon også tok dette med i beregningen når de vurderte hvilken type russernes leder var.

I det siste spillet finner vi at Khrustsjov i den siste noden vil velge å gjøre retrett (-20) fremfor å holde stand (-30). Kennedy som “myk” strategisk type vil kun velge å true dersom Khrustsjov vil gjøre retrett. Utfallet av de siste to delspillene blir derfor at Kennedy velger å true (-5) fremfor å ikke handle (-10). Dette gir Khrustsjov valget mellom å ikke handle (0) eller å plassere rakettene (-20), og slik blir løsningen også i dette spillet at Khrustsjov ikke handler i første ledd. Delspill-perfekt likevekt blir status quo.

3.6 Konklusjon

Ingen av spillene med fullstendig informasjon viser det utfallet krisen faktisk fikk. Spilløsningen i modell A) Kennedy = “tøff” og Khrustsjov = “myk” er at Khrustsjov ikke handler og at utfallet er status quo. Modell B) Kennedy = “tøff” og Khrustsjov = “myk” gir den samme spilløsningen: Khrustsjov handler ikke, og utfallet er status quo. Spilløsningen i modell C) Kennedy = “myk” og Khrustsjov = “tøff” innebærer at Khrustsjov utplasserer kjernefysiske våpen på Cuba, og at Kennedy ikke truer som svar på denne handlingen. Utfallet er at de russiske rakettene blir på øya. Modell D) Kennedy = “myk” og Khrustsjov = “myk” gir samme spilløsning som A) og B): Khrustsjov handler ikke, utfallet er status quo.

Utfallene føles intuitivt riktige om en tar et tilbakeblikk på definisjonene av aktørenes strategiske typer: *Dersom Kennedy er en “myk” strategisk type, vil han true kun dersom han forventer at Khrustsjov vil gjøre retrett. Om han er en “tøff” strategisk type, vil han true uansett om Khrustsjov holder stand eller resignerer i spilllets neste trekk. Dersom Khrustsjov er en “myk” strategisk type, vil han resignere dersom Kennedy truer. Om han derimot er “tøff”, vil han holde stand.*

Modellene A) og B), hvor Kennedy er “tøff”, gir status quo som utfall fordi Kennedy vil true uansett hva Khrustsjovs verdier er. Modell D) gir også status quo som utfall, men hovedårsaken i denne modellen er at Khrustsjov er en “myk” strategisk type, og vil velge å gjøre retrett dersom Kennedy truer. Under fullstendig informasjon vil Kennedy være klar over dette, og selv om Kennedy også er en “myk” strategisk type vil han velge å true dersom Khrustsjov utplasserer raketter på Cuba. Modell C) har en spilløsning innebærer at Khrustsjov vil holde stand dersom Kennedy truer som svar på utplassering av russiske raketter på Cuba. Under fullstendig informasjon vil Kennedy vite dette, og som “myk” strategisk type vil han la være å true som svar på et slikt utspill. Khrustsjov som “tøff” strategisk type vil derfor velge å utplassere rakettene.

I både A, B og D ble spilllets løsning at Khrustsjov ikke plasserer raketter på Cuba, og at status quo ble bevart. C) *Kennedy = “myk” og Khrustsjov = “tøff”* er det eneste spillet hvor vi får et annet utfall: Khrustsjov utplasserer rakettene, Kennedy handler ikke, og det ender med at rakettene blir på Cuba. Som vi vet bestod krisen i at Khrustsjov utplasserte atomvåpen på Cuba, at Kennedy truer Khrustsjov som følge av dette, hvorpå Khrustsjov trekker våpnene tilbake. Vi kan av dette konkludere med at ingen konstellasjon av de strategiske typene ”tøff” og ”myk” illustrerer det som skjedde i oktober 1962, gitt forutsetningen om fullstendig informasjon.

Vi innledet dette kapittelet med et ønske om å klargjøre mulige forutsetninger for Khrustsjovs handlinger: først utplassering av kjernefysiske raketter på Cuba, og deretter en tilbaketrekning. Kombinasjoner av mulige preferanseordninger har blitt analysert under forutsetning av fullstendig informasjon, uten å finne noen

spilløsninger som kan gi et bilde av det faktiske utfallet av krisen. Oppgavens mål er å identifisere rasjonalistiske forklaringer på utplasseringen av sovjetiske atomvåpen på Cuba i 1962. Modellene i kapittel 3 kan *ikke*, under fullstendig informasjon og oppgavens øvrige forutsetninger, gi noen rasjonalistiske forklaringer på hvorfor atomvåpnene ble utplassert.

Fullstendig informasjon er en sjeldenhet i det virkelige liv. Intuitivt kan det stemme at vi ikke fant det utfallet vi søker under en slik betingelse. Min konklusjon blir den samme som Morrows i hans artikkel fra 1989: "*Models of sequential bargaining under complete information... produce conclusions that are inconsistent with reality*". (Morrow, 1989, s. 942.) Det neste steg i oppgaven blir derfor å analysere modellene fra kapittel 3 gitt ufullstendig informasjon.

4. Grunnmodellen med ufullstendig informasjon

4.1 Innledning

Kapittel 3 viste hvordan Cuba-krisen kan bli fremstilt spillteoretisk med fullstendig informasjon. Den kanskje ikke så overraskende konklusjonen viste at ingen av spilløsningene sammenfalt med det faktiske. Med fullstendig informasjon vil det ikke oppstå noen nervekrig, fordi utfallet kan forutsees med sikkerhet på forhånd. Ut fra et rasjonalistisk synspunkt kan man si at internasjonale kriser oppstår nettopp på grunn av at statslederne ikke kan forutsi utfallet, og på grunn av at motstanderne har privat informasjon om deres vilje til å kjempe for utenrikspolitiske interesser og incentiv til å tildekke denne informasjonen. (Fearon, 1994, 583.) Men de enkle modellene i kapittel 3 kan likevel fungere som en plattform for videre analyse – modeller med fullstendig og fullkommen informasjon utgjør ofte et utgangspunkt for modeller med ufullstendig informasjon. Lenker av modeller som utvikler seg med grunnlag i tidligere modeller kan øke vår forståelse. Slike lenker må starte et sted. (James D. Morrow, 1994.)

Det har vist seg et behov for å endre på forutsetningene, og i dette kapitlet vil forutsetningen om informasjon bli endret. Ved å analysere de samme modellene under ufullstendig informasjon, er målet å finne nye spilløsninger, hvorav en eller flere illustrerer Cuba-krisens faktiske forløp, det vil si en modell som kan gi en rasjonalistisk forklaring på utplasseringen av sovjetiske atomvåpen på Cuba.

Først vil begrepet informasjon defineres og gjennomgås, deretter hvilke betingelser som ligger til grunn for en effektiv trussel og hvorvidt Kennedys trussel innfrir disse betingelsene. Så vil grunnmodellen bli endret og modellert under forutsetning av ufullstendig informasjon. Deretter vil Kennedys preferanser bli analysert under ufullstendig informasjon ved å holde Khrustsjovs preferanser konstante. Så vil rollene byttes om, slik at Kennedys preferanser blir holdt konstante

mens usikkerheten vedrører Khrustsjovs verdier. Fra hver modell vil det beregnes forventet nytte for den aktør hvis verdier blir holdt konstant. Til slutt følger en konklusjon.

4.2 Informasjon

For å kunne gjøre et rasjonelt valg, er informasjon avgjørende. Aktører med privat informasjon kan ønske å skjule eller dele denne informasjonen, mens aktører uten informasjon kan søke eller unngå denne informasjonen. En aktør kan altså fortelle sin motspiller om sine hensikter og preferanser, la være, eller for den saks skyld bløffe. Poenget er at man frigir informasjon selektivt³⁰.

Ved ulik informasjonstilgang, vil det være nødvendig med en distinksjon mellom fullstendig og ufullstendig informasjon: ”*Hvis spillernes strategier og preferanser er åpent kjent (det vil si at alle parter kjenner dem, vet at alle kjenner dem, vet at alle vet dette, osv. ad infinitum), så snakker vi om et spill med fullstendig informasjon. I alle andre spill har spillerne ufullstendig informasjon.*” (Hovi og Rasch, 1993, s. 40.) Dersom en ikke har kjennskap til en motparts preferanser eller strategier, vil man ha et spill med ufullstendig informasjon.

Fullkommen informasjon innebærer at samtlige noder i spillet er singletons, det vil si at det ikke eksisterer uklarhet vedrørende hvor i spillet aktørene befinner seg. Dersom man ikke vet hva slags strategisk type motspilleren har (ufullstendig informasjon), vil man heller ikke vite hvor i spillet man befinner seg. Man kan derfor si at spill med ufullstendig informasjon må analyseres som et spill med ufullkommen informasjon³¹.

4.3 Avtaler, trusler og løfter

Avtaler, trusler og løfter kan brukes for å påvirke utfallet av en krisesituasjon. Disse er strategiske utspill som kan avgjøre hvilken handling motparten velger i

³⁰ ”*The theory of games involving information manipulation has developed rapidly over the last 20 years, and its ideas have come to dominate much new thinking in economics, business, and political science.*” (Dixit og Skeath, 199, s. 426.)

³¹ James D. Morrow bruker sjakk som eksempel på spill med fullstendig informasjon, og bridge og poker som eksempel på spill med ufullstendig informasjon. (Morrow, 1994, s. 64.)

spilletts neste ledd. (Man kan for øvrig også inngå avtaler for å binde sine egne handlinger.) I denne delen av oppgaven vil det bli lagt spesiell vekt på trusler og krav som må innfris for at en trussel skal være effektiv. Kennedys trussel vil bli drøftet i lys av disse kravene.

4.3.1 En trussels troverdighet

En trussel er et utsagn som uttrykker en betinget intensjon om å påføre andre skade (fysisk, økonomisk eller på annen måte). (Hovi 2000.) Khrustsjov overveide å bruke trusler for å forsvare Cuba mot det han så som en overhengende fare for amerikanskledet invasjon. Han skriver i sine memoarer at: *"Something had to be done to make Cuba safe. But what? By Declarations which we could make in form of Notes or TASS statements? None of those were very effective... Such actions might even do some harm... If you issue empty threats you teach the opponent that you're just a chatterbox... Something more effective had to be done."* (Khrustsjov, 2000, 483.) Noe av bakgrunnen for Khrustsjovs tanker kan ha vært tidligere trusler han hadde fremført som aldri ble fulgt opp. Som nevnt under punkt 2.3, leverte han i juni 1961 et ultimatum vedrørende situasjonen i Berlin, og truet med å kutte all adgang til Vest-Berlin for de Allierte dersom byen status ikke ble avklart innen 6 måneder. Men Khrustsjovs trussel ble ikke effektiv etter et halvt år, til tross for at byen status ikke hadde blitt avklart. For å gjenopprette Sovjetunionens troverdighet kan han ha sett det som nødvendig å vise handlekraft.

Under Cuba-krisen ønsket Kennedy at USA skulle beholde sin troverdighet, samtidig som han ønsket å unngå væpnet konflikt. Løsningen ble å true, og samtidig vise sin besluttsomhet og handlekraft i form av en "karantene".

Ønsket bak en trussel er å få den truede til å handle på en spesiell måte. Dersom trusselen gir den ønskede virkning, kan bli karakterisert som effektiv. Hovi definerer en trussels effektivitet slik: *"A threat is "effective" if it causes the target to change its behaviour in accordance with the threatener's desires."* (Hovi, 1998, s. 13.) Videre er det avgjørende for en trussels effektivitet hvorvidt den truede aktøren tror at trusselens innhold vil bli iverksatt dersom han holder stand - vi snakker om den strategiske handlingens kredibilitet. En trussels kredibilitet kan defineres slik: *"A*

threat is credible if the decision to carry it out is rational. And a decision to carry out a threat is rational if, at the same time the decision is made, the expected cost of implementing the threat is less than the expected cost of not doing so." (Powell, 1987, s. 719.) Dersom vi følger disse definisjonene vil Grunnmodellen by på et problem: *hvordan kan Kennedys trussel ha vært troverdig dersom en effektivering av denne innebar hans egen utslettelse?* Noe av bakgrunnen for hvorfor Kennedy kan ha valgt denne løsningen på Khrustsjovs utfordring vil raskt bli gjennomgått, deretter følger en mulig teoretisk løsning på problemet.

Under Eisenhowers administrasjon regjerte den oppfatning at konvensjonelle styrker var for kostbare, at kjernefysiske våpen ga "more bang for the buck". Eisenhower ønsket å avskrekke russerne fra å gå til krig, men til en lavest mulig pris. Denne trusselen innebar en alt-eller-ingenting-strategi som ble kalt "Massive Retaliation". Det vil si at dersom russerne tok Berlin, ville en massiv gjengjeldelse med kjernefysiske våpen være amerikanernes eneste alternativ³². Men etter 1960 ble det klart at Sovjetunionen hadde fått andreslagsevne, de hadde opparbeidet seg evnen til å slå tilbake på USA dersom de ble utsatt for et atomangrep. En slik situasjon ville ha medført uakseptable kostnader for begge parter, med millioner av døde. Kennedy ønsket å utvide deres antall handlingsalternativer dersom USA eller deres allierte ble angrepet. På én side ønsket han å unngå kjernefysisk eskalering, på en annen side ville han unngå å risikere internasjonal ydmykelse dersom amerikanerne ikke svarte et eventuelt angrep med massiv gjengjeldelse. Hans nye militære strategi innebar et fleksibelt svar (Flexible Response), slik at USA ikke bare fikk flere tilgjengelig handlingsalternativer i en eventuell krisesituasjon, men også at den kjernefysiske opptrappinga fikk flere trinn.

Kennedys strategiske handling under Cuba-krisen kan karakteriseres som Brinkmanship. For amerikanerne var det viktig å vise handlekraft så raskt som mulig, å markere sin besluttsomhet overfor både det nasjonale og det internasjonale

³² Denne strategien ble utsatt for sterk kritikk i USA. Det ble reist tvil om USA var villig til å starte en atomkrig pga Berlin eller andre allierte områder.

publikum. Dersom Kennedy valgte å vente med å konfrontere Khrustsjovs utspill for senere å ta det opp i FN eller i en annen internasjonal setting, ville dette ikke bare ha tatt for lang tid (slik at flere våpen på Cuba ville blitt operasjonelle), men sammenlikningen mellom de amerikanske rakettene langs Sovjetunionens grenser og de russiske rakettene på Cuba kan ha blitt reist, og det internasjonale samfunn vil ikke nødvendigvis ha sett saken fra amerikanernes ståsted. Så Kennedy handlet forholdsvis raskt, og truet med at USA selv skulle fjerne raketter dersom russerne ikke gjorde det. For at trusselen skulle bli tatt alvorlig, iverksatte han en "karantene". Denne handlingen innebar også at Kennedy spilte ballen over til Khrustsjov, for å unngå at en eventuell avgjørelse som kan ha ledet til atomkrig har blitt amerikansk.

Hans trussel gikk ikke ut på at amerikanerne skulle angripe russerne med kjernefysiske våpen dersom rakettene ikke ble flyttet. Trusselen innebar at USA skulle angripe og invadere Cuba og fjerne rakettene selv dersom russerne ikke gjorde det. Implisitt i denne trusselen ligger det en sannsynlighet for at USA og USSR kan komme i en u håndterbar situasjon som kan lede til kjernefysisk krig. Men en trussel som innebærer atomkrig vil få et troverdighetsproblem: *"If two adversaries possess secure second-strike forces and the requisite command and control capabilities, neither state can credibly threaten to launch a massive unlimited nuclear attack against the other during a crisis."* (Powell, 1988, s. 156.)

Troverdighetsproblemet kan løses ved at man reduserer trusselens størrelse ved å gjøre den sannsynlig, men ikke sikker. Ved å understreke at aktørene ikke er enhetlige med full kontroll over sine styrker, nærmer Dixit og Skeath seg Graham T. Allison, som har hevdet at Cuba-krisen ikke kan illustreres spillteoretisk. (Dixit og Skeath, 1999, s. 436.) Dixit og Skeath er enig i at aktørene egentlig bestod av komplekse koalisjoner, men mener at dette ikke hindrer en i å illustrere krisen i en modell, så lenge den ikke blir definert som et to-person-spill. Ved å peke på andre sterke aktører under Cuba-krisen, fokuserer de på at innholdet i Kennedys trussel innebar at han frivillig mistet kontroll, og at, dersom Khrustsjov ikke trakk rakettene ut, situasjonen kunne komme ut av kontroll.

Thomas Schellings forslag til løsning er å etablere ”en strategi som overlater noe til tilfeldighetene”. Schelling mener at Brinkmanship³³ utøvd med kjernefysiske våpen ikke kan beskrives ved to aktører som står ved en kant (= brink), hvor den ene truer med å dra med seg den andre i fallet. Kanten er heller ”*a curved slope that one can stand on with some risk of slipping, the slope gets steeper and the risk of slipping greater as one moves forward the chasm*”. (Schelling, 1960, s. 199)

En teknikk Kennedy benyttet seg av for å øke sin trussels troverdighet var å utelukke enkelte handlingsvalg. Kennedy definerte den vestlige halvkule som USAs interessesfære (Monroe-doktrinen), og ved å gjøre dette til en prinsippsak utelukket han muligheten for at USA kunne akseptere russiske raketter på Cuba. Ved å offentliggjøre dette prinsippet, skapte han en forventning og et press fra amerikanere og allierte om at han ikke kunne tillate å ha russiske raketter på Cuba uten å miste ansikt. Kennedy ville gjøre Khrustsjov oppmerksom på at han ikke hadde annen mulighet enn å utføre trusselen dersom de russiske rakettene ikke ble trukket tilbake. Og, som Khrustsjov, følte han presset etter å vise handlingskraft. Utfordringen lå i å unngå å handle slik at det ble oppfattet som en krigshandling. Løsningen ble å iverksette en ”karantene” for å støtte opp under trusselen.

4.3.2 Andre teoretiske betingelser for at en trussel skal være effektiv

I tillegg til at en trussel må være troverdig, er det fire andre teoretiske betingelser for at en trussel skal være effektiv (Hovi, 2000.):

- Trusselen må være *relevant*; den må kunne ha en innvirkning på utfallet. Det må også foreligge et incentiv hos aktøren som trues til å opptre uønsket, dersom dette ikke er tilfelle er trusselen overflødig. Dette krever videre at målet har handlingsfrihet, slik at det er mulig å føye seg. Khrustsjov hadde incentiv til å handle på tvers av Kennedys ønsker. Ved å etablere atomrakettbaser på Cuba vil Sovjetunionens maktgrep ha blitt forsterket og maktbalansen blitt utjevnet. I tillegg hadde han handlingsfrihet: valget stod

³³ Begrepet Brinkmanship defineres under punkt 4.4.

mellom å trekke rakettene ut, eller stå fast mot trusselen. Kennedys trussel kan derfor sies å være relevant.

- Trusselen må være tilstrekkelig alvorlig. Dette innebærer at den som blir truet må foretrekke å føye seg fremfor å stå fast mot trusselen, verdien av å føye seg må være høyere enn verdien av å holde stand. Khrustsjov valgte å føye seg for Kennedys krav om at de sovjetiske atomvåpnene måtte vekk fra Cuba, det er derfor grunn til å tro at Kennedys trussel var tilstrekkelig alvorlig.
- Trusselen må være fullstendig. Sammen med trusselen må det foreligge et troverdig løfte, enten implisitt eller eksplisitt, fra den som truer om at trusselen ikke vil bli iverksatt dersom opponenten innfrir kravene. Uten et slikt løfte kan incentivet til å føye seg etter et krav opphøre, all den tid trusselen kan bli effektuert til tross for at kravene er innfridd. Det verst tenkelige utfall av Cuba-krisen for begge parter var at situasjonen kom ut av kontroll og gjorde atomkrig mulig. Dette indikerer at Kennedy sannsynligvis ikke vil ha effektuert sin trussel etter Khrustsjov har trukket sine raketter ut av Cuba, på grunn av kostnadene dette ville medført for amerikanerne. Det er også rimelig å anta at Khrustsjov var klar over dette.
- Trusselen må være tilstrekkelig klar. I dette ligger det at den som blir truet må forstå innholdet av trusselen og hvilke alternativer han har til rådighet. Kennedys tale 22. oktober 1962 (ref. punkt 2.5) inneholdt en trussel om at dersom Khrustsjov ikke fjernet rakettene fra Cuba, så ville amerikanerne gjøre det, med de konsekvenser det hadde medført. Det er all grunn til å tro at Khrustsjov oppfattet hva denne trusselen innebar, noe som bekreftes i brevene som Kennedy mottok 26. og 27. oktober samme år.

Etter å ha analysert Kennedys trussel i lys av de til sammen fem teoretiske betingelsene for en trussels effektivitet, er det skjellig grunn til å karakterisere den som effektiv.

4.4 Endring av grunnmodellen

Vi må bygge om grunnmodellen for å kunne inkludere forutsetningen om ufullstendig informasjon. Tidligere har begrepet *strategisk type* blitt introdusert, og nå skal to og to mulige strategiske typer føres sammen ved å innføre Naturen som en utenforliggende faktor. Man kan si at usikkerheten i spillet (Naturen) ”*is modelled by a chance move at the start of the game which determines the unknown parameters of the game. Some players may be informed of the result of this random draw, while others remain ignorant of it*”. (Morrow, 1989, s. 945.) Aktørene kjenner til sin egen strategiske type, men er ikke sikker på motspillerens.

Cuba-krisen har av flere blitt betegnet som et eksempel på Brinkmanship, noe Dixit og Skeath definerer slik: ”*Brinkmanship is the creation and control of a suitable risk... It requires two apparently inconsistent things: on one hand, you must let matters get enough out of control that you will not have full freedom after the fact to refrain from taking dire action, and so your threat will remain credible. On the other, you must retain sufficient control to keep the risk of the action from becoming too large and so your threat becomes costly*”. (Dixit og Skeath, 1999, s. 451.) De definerer Brinkmanship ved å vektlegge tidsaspektet fremfor aktørenes strategiske typer (”tøff” eller ”myk”). Brams og Kilgour understreker også tidens betydning ved samtidig å understreke at Kennedy og Khrustsjov begge ønsket å unngå det verst tenkelige utfall: ”*In the Cuban missile crisis... the leaders of the superpowers assiduously eschewed making explicit nuclear threats as the crisis heightened... In the absence of stabilizing forces, the situation was already extremely delicate, so neither side wanted to do anything to provoke the other into preempting with nuclear weapons*”. (Brams og Kilgour, 1987, s. 834.)

Verdiene for hver aktør er de samme som i den opprinnelige modellen. Skal vi beregne Khrustsjovs forventede nytte av sine mulige alternativer, må hans verdier holdes konstant, og Kennedys to mulige sett med verdier inkluderes i spillet. Sannsynligheten for at det ene av disse settene, ”tøff”, er korrekt, er gitt ved

bokstaven p. Sannsynligheten for at det andre settet, ”myk”, er det korrekte blir da 1-p.

Under fullstendig informasjon har vi sett hvordan Kennedys trussel ville vært overflødig, da Khrustsjov ville ha vært klar over hans verdier. Det kan stilles spørsmålstegn ved at Khrustsjov som rasjonell aktør vil ha plassert rakettene på Cuba dersom han kjente til Kennedys faktiske preferanser. Og vil Kennedy ha truet dersom han visste at hans strategiske type var åpent kjent? Helland og Hovi skriver dette om trusler under fullstendig informasjon: *”Når spillerne har fullstendig og fullkommen informasjon har det ingen hensikt å fremsette trusler eller løfter som det ikke er i spillernes interesse å utføre når spørsmålet om dette oppstår i spillet. Fordi informasjonen er fullkommen og fullstendig vil slike løfter og trusler gjennomskues som tomme og derfor bli ignorert. Tomme trusler og løfter elimineres ved at det stilles krav til at strategiene skal være beste svar mot hverandre i hvert delspill.”* (Helland og Hovi, 1996, s. 12-13.)

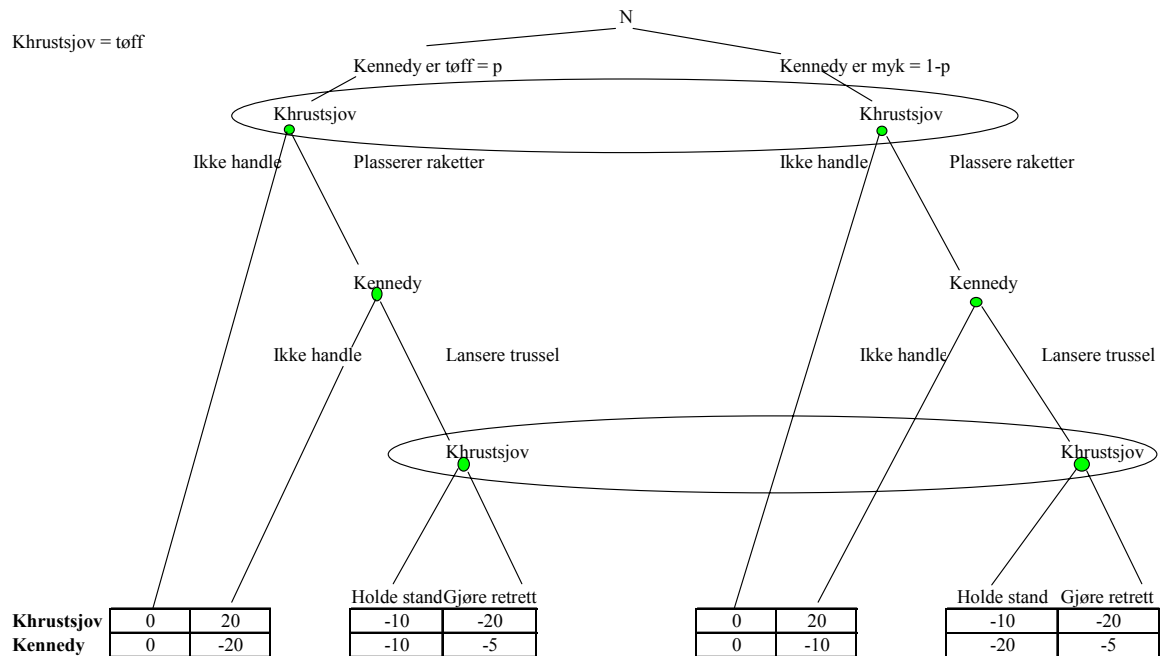
4.5 Usikkerhet rundt Kennedys preferanser

Om vi først tar utgangspunkt i usikkerhet vedrørende Kennedys preferanser, må Khrustsjovs strategiske type holdes konstant. Naturen innføres som en ekstern faktor som avgjør Kennedys strategiske type. Kennedy kjenner sin egen strategiske type, og dermed utfallet av Naturens trekk. Siden Khrustsjov ikke vet ved hvilken av nodene han befinner seg når spillet starter, og heller ikke ved spillets siste ledd, finner vi disse nodene bundet sammen i to informasjonssett.

Hva som er Khrustsjovs optimale trekk er betinget av hvilken node han befinner seg ved når han skal velge, noe han ikke vet ved beslutningstidspunktet. Men fordi sannsynlighetsfordelingen for informasjonssettet spesifiserer sannsynligheten for at Khrustsjov er ved hver av nodene (og slik representerer hans virkelighetsoppfatning), kan vi beregne EU (Expected Utility = forventet nytte) av hvert mulige handlingsalternativ. *Vi finner EU ved å vekte nytten av hver mulige handling fra hver av nodene i informasjonssettet med sannsynligheten for at spilleren befinner seg ved*

denne noden, for til slutt å summere for begge nodene³⁴. Khrustsjov vil da velge å plassere raketter på Cuba så lenge den forventede nytten av dette overstiger den forventede nytten av å ikke handle, og omvendt.

4.5.1 Khrustsjovs strategiske type er “tøff”, og Kennedys type er usikker.

For å finne grenseverdiene for sannsynligheten for at Kennedy var enten en “myk” eller en “tøff” strategisk type, og dermed hvilket alternativ som var mest rasjonelt for Khrustsjov, foretas følgende utregning:

Den forventede nytten for Khrustsjov av å ikke handle er:

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Ikke handle}): p \cdot 0 + (1-p) \cdot 0 = 0$$

Den forventede nytten for Khrustsjov av å plassere raketter på Cuba er:

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Plassere raketter på Cuba}): p \cdot (-10) + (1-p) \cdot 20 = -10 + 20 - 20p$$

Det vil være rasjonelt for Khrustsjov å plassere raketter på Cuba dersom:

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Plassere raketter på Cuba}) > EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Ikke handle})$$

³⁴ “When a decision must be made, an actor will calculate its expected utility using its beliefs in concert with its utilities to weight the likelihood of each possible state.” (Morrow, 1989, s. 944.)

Det vil si:

$$-10+20-20p > 0 \rightarrow p > \frac{1}{2}$$

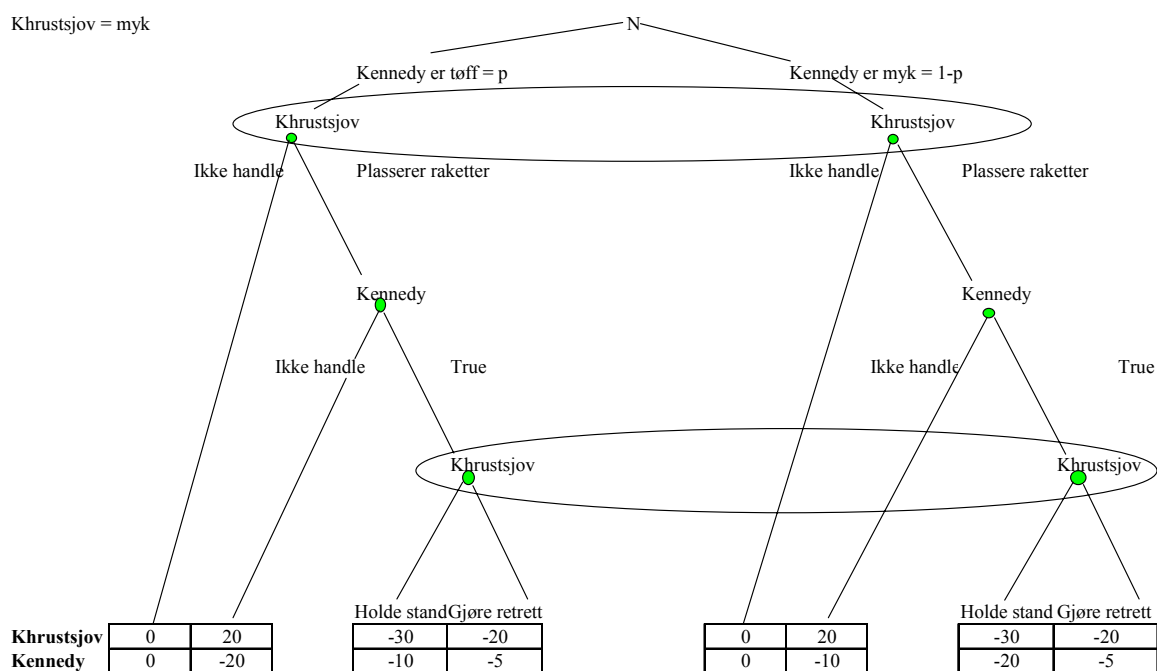
Dersom $p > \frac{1}{2}$ vil Khrustsjov velge å plassere raketter på Cuba uansett type, og Kennedy vil true bare dersom han er “tøff”. Dersom Kennedy truer, holder Khrustsjov stand, og krisen eskaleres. Dersom Kennedy ikke truer, slipper Khrustsjov å foreta noe valg, og rakettene blir på øya.

Dersom $p < \frac{1}{2}$ vil Khrustsjov velge å ikke plassere raketter på Cuba uansett type, og spillet ender ved status quo.

4.5.2 Khrustsjovs strategiske type er “myk”, og Kennedys type er usikker.

Om vi tar utgangspunkt i at Khrustsjov er en “myk” strategisk type, vil vi få en slik modell:

Khrustsjov = myk

Den forventede nytten for Khrustsjov av å ikke handle er:

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Ikke handle}): p \cdot 0 + (1-p) \cdot 0 = 0$$

Den forventede nytten for Khrustsjov av å plassere raketter på Cuba er:

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Plassere raketter på Cuba}): p \cdot (-20) + (1-p) \cdot 20 = -20p + (-20) + 20p$$

Det vil være rasjonelt for Khrustsjov å plassere raketter på Cuba dersom:

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Plassere raketter på Cuba}) > EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Ikke handle})$$

Det vil si:

$$-20p + (-20) + 20p > 0 \rightarrow -20 > 0$$

Dette medfører at betingelsen ikke er oppfylt for noen mulige verdier av p , siden -20 aldri kan være større enn 0. I tilfeller hvor Khrustsjov er “myk”, vil det aldri være rasjonelt å plassere raketter på Cuba, uansett hvilken strategisk type Kennedy har.

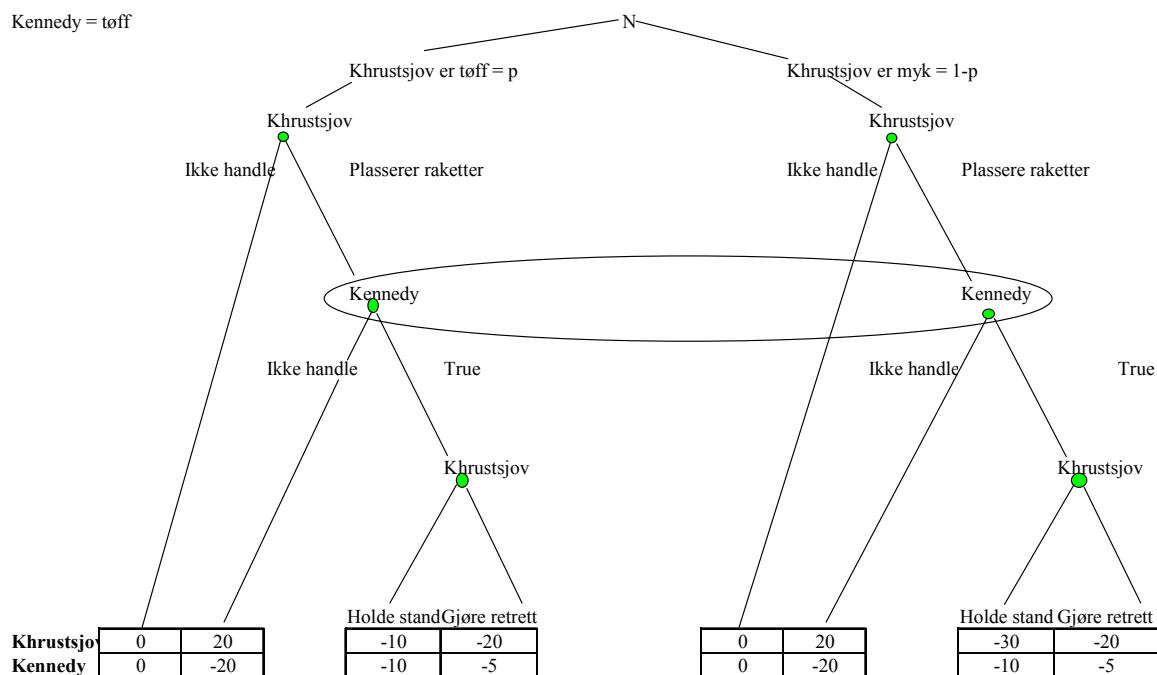
4.6 Usikkerhet rundt Khrustsjovs preferanser

I følgende modeller vet Khrustsjov hvilket utfall Naturens trekk får, fordi han kjenner sin egen strategiske type. Usikkerheten rundt Khrustsjovs preferanser er illustrert ved at Kennedys to mulige posisjoner i spilltreet er forbundet med et infosett. Først skal vi se på sannsynligheten for at Khrustsjov er en “tøff” strategisk type gitt at han holder stand mot Kennedys trussel.

4.6.1 Kennedys strategiske type er “tøff”, og Khrustsjovs type er usikker

Om vi skal finne Kennedys optimale trekk gitt usikkerhet vedrørende Khrustsjovs strategiske type, må Kennedys strategiske type holdes fast. Gitt at Kennedys type er “tøff”, får vi følgende modell:

Kennedy = tøff

Den forventede nytten for Kennedy av å ikke true er:

$$EU_{\text{Kennedy}}(\text{Ikke true}): p * -20 + (1-p) * (-20) = -20p + (-20) + 20p = -20$$

Den forventede nytten for Kennedy av å true er:

$$EU_{\text{Kennedy}}(\text{True}): p * (-10) + (1-p) * (-5) = -10p + (-5) + 5p = -5p + (-5)$$

Det vil være rasjonelt for Kennedy å true dersom:

$$EU_{\text{Kennedy}}(\text{True}) > EU_{\text{Kennedy}}(\text{Ikke true})$$

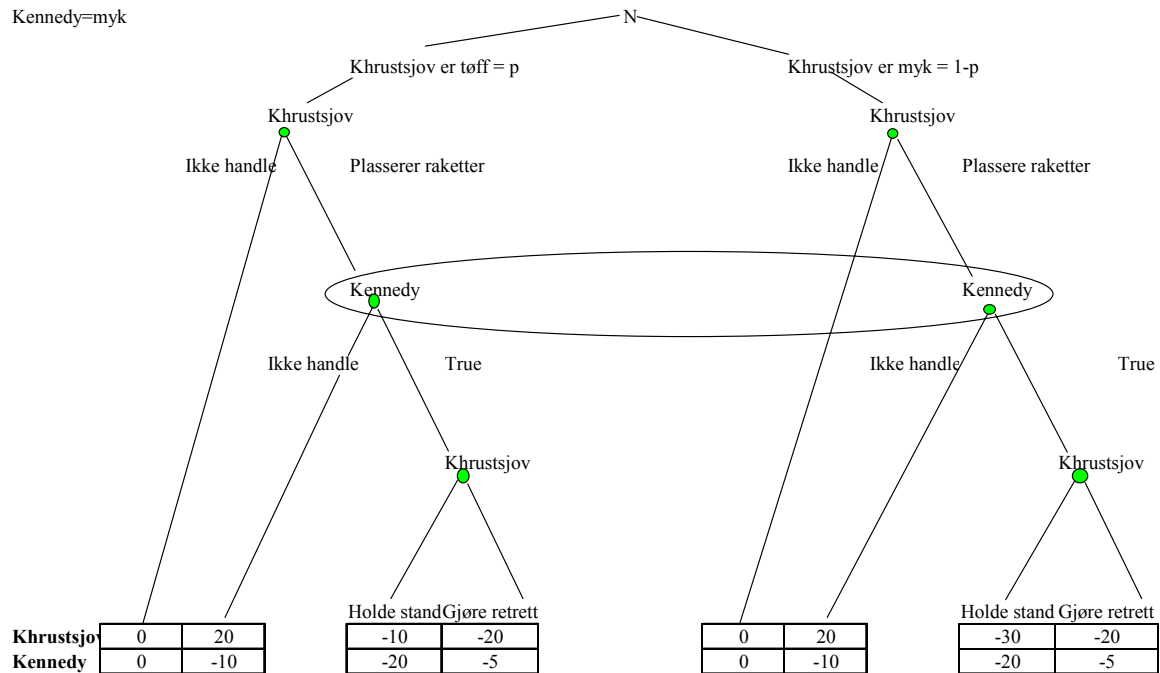
Det vil si:

$$-5p + (-5) > -20 \rightarrow p < 15/5$$

Denne betingelsen er alltid oppfylt, noe som betyr at det vil være rasjonelt for Kennedy å true uansett Khrustsjovs strategiske type, gitt at Kennedy er “tøff”. Khrustsjov vil som følge av dette velge å ikke handle uansett strategisk type. Med slike forutsetninger, vil modellens eneste utfall være status quo.

4.6.2 Kennedys strategiske type er “myk”, og Khrustsjovs type er usikker.

Om Kennedys strategiske type er “myk”, vil vi få et annet resultat:

Den forventede nytten for Kennedy av å ikke true er:

$$EU_{\text{Kennedy}}(\text{Ikke true}): p * -10 + (1-p) * (-10) = -10p + (-10) + 10p = -10$$

Den forventede nytten for Kennedy av å true er:

$$EU_{\text{Kennedy}}(\text{True}): p * (-20) + (1-p) * (-5) = -20p + (-5) + 5p = -15p + (-5)$$

Det vil være rasjonelt for Kennedy å true dersom:

$$EU_{\text{Kennedy}}(\text{True}) > EU_{\text{Kennedy}}(\text{Ikke true})$$

Det vil si:

$$-15p + (-5) > -10 \rightarrow p > 1/3$$

Dersom $p > 1/3$ vil Khrustsjov plassere raketter på Cuba (uansett hvilken strategisk type han er), og Kennedy vil ikke handle. Spilløsningen innebærer at rakettenes blir på Cuba.

Dersom $p < 1/3$ vil ikke Khrustsjov handle (uansett hvilken strategisk type han er), og spilløsningen er status quo.

4.7 Konklusjon

I dette kapitlet har modellene fra kapittel 3 blitt gjennomgått under ufullstendig informasjon. Modellene er oppbygd av mindre spill som utgjorde kjernen i det forrige kapitlet. I den første modellen (under punkt 4.5.1) var Khrustsjovs strategiske type kjent (“tøff”), og Kennedys type var usikker – Kennedys verdier som “tøff” og som “myk” strategisk type var begge inkludert. Ved å regne oss frem til Khrustsjovs forventede nytte for hvert av hans handlingsvalg, fant vi at dersom $p > 1/2$, det vil si dersom sannsynligheten for at Kennedy er en tøff strategisk type er større enn 0,5, vil han plassere rakettene på Cuba, og ballen spilles over til Kennedy. Om Kennedy er “tøff”, vil han lansere sin trussel, som Khrustsjov vil holde stand mot. Om Kennedy er “myk” og ikke truer, slipper Khrustsjov å foreta et nytt valg fordi Kennedy avslutter spillet, og spilløsningen gir at de russiske rakettene blir på Cuba. Dersom $p < 1/2$, det vil si dersom sannsynligheten for at Kennedy er en tøff strategisk type er mindre enn 0,5, ender Khrustsjov spillet ved status quo, og Kennedy foretar ingen valg. Denne modellen har tre mulige utfall: A) Khrustsjov utplasserer ikke rakettene på Cuba, og spillet ender ved status quo, B) Kennedy foretar ingen handling, og rakettene blir på Cuba og C) Khrustsjov holder stand mot Kennedys trussel, og rakettene bli på Cuba. Ingen av de mulige utfallene i denne modellen (Khrustsjovs strategiske type er “tøff”, og Kennedys type er usikker) matcher Cuba-krisen slik den faktisk forløp.

I den andre modellen (under punkt 4.5.2), hvor Khrustsjovs strategiske type er “myk”, og Kennedys type er usikker, fant vi at det aldri vil være rasjonelt for Khrustsjov å utplassere rakettene på Cuba, uansett hvilken strategisk type Kennedy er. Dette virker også intuitivt riktig, siden definisjonen av Khrustsjov som “myk” strategisk type innebærer at han ikke holder stand mot Kennedys trussel (dersom den blir lansert). Det eneste mulige utfallet i denne modellen er A) status quo: at rakettene ikke blir utplassert. Dette stemmer ikke overens med det som faktisk skjedde.

I den tredje modellen (under punkt 4.6.1) er Kennedys strategiske type “tøff”, og Khrustsjovs type er usikker. Her kom det frem at betingelsen for at det skal være rasjonelt for Kennedy å true fremfor å ikke true i denne modellen alltid vil være oppfylt. Dersom Kennedy er “tøff” vil det med andre ord alltid være rasjonelt for Khrustsjov å ikke handle. Det eneste mulige utfallet i denne modellen er A) status quo, at rakettene ikke blir utplassert på Cuba, noe som ikke gir et bilde av hva som skjedde.

Den siste modellen (under punkt 4.6.2) kjennetegnes ved at Kennedys type er kjent (“myk”), og Khrustsjovs type er usikker. Etter å ha regnet ut forventet nytte for Kennedy, fant vi at dersom $p > 1/3$, det vil si dersom sannsynligheten for at Khrustsjov er ”tøff” er større enn en tredjedel, vil Khrustsjov utplassere rakettene uansett hvilken strategisk type han er, hvorpå Kennedy ikke handler. Utfallet innebærer at rakettene blir på Cuba. Dersom $p < 1/3$, det vil si dersom sannsynligheten for at Khrustsjov er ”tøff” er mindre enn en tredjedel, vil Khrustsjov ikke utplassere rakettene (uansett hvilken type han er), og utfallet blir status quo. Verken status quo eller det utfallet hvor rakettene blir på Cuba illustrerer Cuba-krisen.

Det eneste utfallet som ingen av modellene kan gi, er hvor Khrustsjov utplasserer rakettene på Cuba, Kennedy truer, og Khrustsjov trekker rakettene ut igjen. Dette er også det eneste utfallet som illustrerer Cuba-krisen slik den faktisk forløp.

Oppgavens mål er å identifisere rasjonelle forklaringer på utplasseringen av sovjetiske raketter på Cuba. Så langt har vi ikke funnet noen slike forklaringer. Til tross for at det i kapittel 4 ble innført ufullstendig informasjon, er det ikke mulig å etablere en modell som kan illustrere Cuba-krisen gitt oppgavens øvrige forutsetninger. Det kan utledes av analysen så langt at det ikke utelukkende er forutsetningen om informasjon om Khrustsjovs og Kennedys strategiske typer som er avgjørende for å kunne gi en rasjonell forklaring på Sovjetunionens utplassering av kjernefysiske raketter på Cuba.

For å kunne illustrere og forklare Cuba-krisen spillteoretisk må det fokuseres på andre forutsetninger enn informasjon om spillernes strategiske typer for at modellen skal kunne gi et tilfredsstillende svar. Neste skritt er å revidere grunnmodellen ved å inkludere usikkerhet rundt hvorvidt Kennedy kom til å oppdage de sovjetiske rakettene på Cuba i modellens trekkrekkefølge.

5. Revidert modell

5.1 Innledning

Den opprinnelige grunnmodellen kan ikke rasjonelt forklare at det var informasjon om Kennedys strategiske type som var avgjørende for at Khrustsjov våget å utplassere raketter på Cuba. Ikke for noe sett av parametre fikk vi et utfall som kan beskrive det som faktisk hendte i 1962.

Et viktig moment under Cuba-krisen, som ikke ble inkludert i de to foregående kapitlene, var sannsynligheten for at amerikanerne oppdaget rakettene på Cuba. Modellene i kapittel 3 og 4 tar det for gitt at Kennedy får vite om de russiske rakettene, og inkluderer ikke denne usikkerheten som var en sentralt moment under krisen. Jeg skal nå undersøke om dette kan være årsaken til at ingen av de foregående modellene ga et utfall som stemte overens med det faktiske. Det var under denne typen usikkerhet at Khrustsjov valgte å plassere raketter på Cuba - dersom han frivillig hadde informert Kennedy om sine planer på forhånd ville situasjonen kanskje blitt en annen. Fokus i den reviderte modellen ligger fremdeles på informasjon under krisen - usikkerhet om Kennedy oppdaget rakettene på Cuba.

Ved å inkludere usikkerhet rundt hvorvidt Kennedy kom til å oppdage rakettene, er håpet å vise en mer realistisk modell som gjengir krisens faktiske utfall. Kapitlet starter med å vise den nye modellen på ekstensiv form. Alle preferanseordninger listes opp, før preferanseordningene som er ulogiske ifølge oppgavens forutsetninger blir eliminert. De resterende preferanseordningene blir så analysert, og løsningene i de tilhørende spillene vil til slutt bli drøftet i en konklusjon.

5.2 Revidert modell

Der hvor Naturen i kapittel 4 har representert usikkerhet rundt aktørenes strategiske typer, representerer den i dette kapitlet usikkerhet vedrørende hvorvidt

Kennedy kom til å oppdage de russiske våpnene på Cuba. Dette fordrer at trekkrekkefølgen justeres:

5.2.1 Trekkrekkefølgen

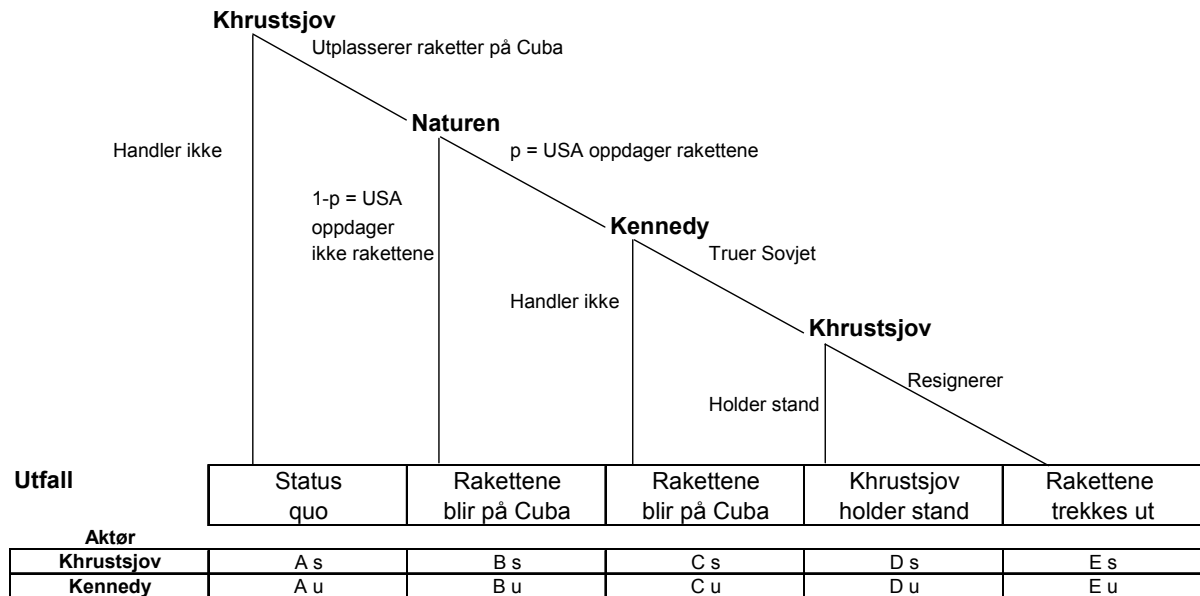
- **Trekk 1:** Khrustsjov har første trekk, og har valget mellom å utplassere offensive raketter på Cuba, eller å ikke handle og dermed bevare status quo.
- **Trekk 2:** Naturen kommer inn som en tredje aktør dersom Khrustsjov utplasserer rakettene, og representerer muligheten for at Kennedy oppdager/ikke oppdager rakettene. Dersom Kennedy ikke oppdager rakettene vil han heller ikke handle, og spillets løsning er at rakettene blir på Cuba.
- **Trekk 3:** Dersom Khrustsjov utplasserer rakettene og Kennedy oppdager de, får Kennedy valget mellom å true russerne eller å ikke foreta noen handling. Om han ikke handler, er utfallet at rakettene blir på Cuba.
- **Trekk 4:** Om Khrustsjov utplasserer rakettene, og Kennedy oppdager de og truer, får Sovjet valget mellom å stå fast mot trusselen eller å resignere. Dersom han holder stand er utfallet at rakettene blir på Cuba, og den spente situasjonen trappes opp. Dersom han resignerer, blir utfallet at rakettene trekkes ut.

5.3 Rangering av utfall

Her, som i den opprinnelige modellen, blir utfallenes verdi for aktørene merket med X u for Kennedy og X s for Khrustsjov. Modellen har 5 mulige sluttnoder.

5.3.1 Spillet mulige utfall med aktørenes preferanser

Som i kapittel 3 vil aktørenes mulige rangeringer av utfallene presenteres, før de preferanseordningene som inneholder ulogiske preferanser blir eliminert.

5.3.2 Eliminering av preferanseordninger – Kennedy

Her følger en oversikt over alle logisk mulige kombinasjoner av Kennedys preferanseordninger, med utgangspunkt i den reviderte modellen. Denne oversikten er fem ganger større enn oversikten for den opprinnelige modellen (under punkt 3.3.1), fordi vi nå opererer med fem, ikke fire, mulige utfall. Vi starter også her med å eliminere de utfall som ikke er aktuelle i forhold til hva vi vet om aktørene samt vår forutsetning om rasjonalitet.

- 1) A u > B u > C u > D u > E u
- 2) A u > B u > C u > E u > D u
- 3) A u > B u > E u > D u > C u
- 4) A u > B u > E u > C u > D u
- 5) A u > B u > D u > E u > C u
- 6) A u > B u > D u > C u > E u
- 7) A u > C u > B u > D u > E u
- 8) A u > C u > B u > E u > D u
- 9) A u > C u > D u > E u > B u
- 10) A u > C u > D u > B u > E u
- 11) A u > C u > E u > D u > B u
- 12) A u > C u > E u > B u > D u
- 13) A u > D u > B u > C u > E u
- 14) A u > D u > B u > E u > C u
- 15) A u > D u > C u > B u > E u
- 16) A u > D u > C u > E u > B u
- 17) A u > D u > E u > B u > C u
- 18) A u > D u > E u > C u > B u
- 19) A u > E u > B u > C u > D u
- 20) A u > E u > B u > D u > C u
- 21) A u > E u > C u > B u > D u
- 22) A u > E u > C u > D u > B u
- 23) A u > E u > D u > B u > C u
- 24) A u > E u > D u > C u > B u
- 25) B u > A u > C u > D u > E u
- 26) B u > A u > C u > E u > D u
- 27) B u > A u > E u > D u > C u
- 28) B u > A u > E u > C u > D u
- 29) B u > A u > D u > E u > C u
- 30) B u > A u > D u > C u > E u
- 31) B u > C u > A u > D u > E u
- 32) B u > C u > A u > E u > D u
- 33) B u > C u > D u > E u > A u
- 34) B u > C u > D u > A u > E u
- 35) B u > C u > E u > D u > A u
- 36) B u > C u > E u > A u > D u
- 37) B u > D u > A u > C u > E u
- 38) B u > D u > A u > E u > C u
- 39) B u > D u > C u > A u > E u
- 40) B u > D u > C u > E u > A u
- 41) B u > D u > E u > A u > C u
- 42) B u > D u > E u > C u > A u
- 43) B u > E u > A u > C u > D u
- 44) B u > E u > A u > D u > C u
- 45) B u > E u > C u > A u > D u
- 46) B u > E u > C u > D u > A u
- 47) B u > E u > D u > A u > C u
- 48) B u > E u > D u > C u > A u
- 49) C u > A u > B u > D u > E u
- 50) C u > A u > B u > E u > D u
- 51) C u > A u > E u > D u > B u
- 52) C u > A u > E u > B u > D u
- 53) C u > A u > D u > E u > B u
- 54) C u > A u > D u > B u > E u
- 55) C u > B u > A u > D u > E u
- 56) C u > B u > A u > E u > D u
- 57) C u > B u > D u > E u > A u
- 58) C u > B u > D u > A u > E u
- 59) C u > B u > E u > D u > A u
- 60) C u > B u > E u > A u > D u
- 61) C u > D u > A u > B u > E u
- 62) C u > D u > A u > E u > B u
- 63) C u > D u > B u > A u > E u
- 64) C u > D u > B u > E u > A u
- 65) C u > D u > E u > A u > B u
- 66) C u > D u > E u > B u > A u
- 67) C u > E u > A u > B u > D u
- 68) C u > E u > A u > D u > B u
- 69) C u > E u > B u > A u > D u
- 70) C u > E u > B u > D u > A u
- 71) C u > E u > D u > A u > B u
- 72) C u > E u > D u > B u > A u
- 73) D u > A u > B u > C u > E u
- 74) D u > A u > B u > E u > C u
- 75) D u > A u > E u > C u > B u
- 76) D u > A u > E u > B u > C u
- 77) D u > A u > C u > E u > B u
- 78) D u > A u > C u > B u > E u
- 79) D u > B u > A u > C u > E u
- 80) D u > B u > A u > E u > C u
- 81) D u > B u > C u > E u > A u
- 82) D u > B u > C u > A u > E u
- 83) D u > B u > E u > C u > A u
- 84) D u > B u > E u > A u > C u
- 85) D u > C u > A u > B u > E u
- 86) D u > C u > A u > E u > B u
- 87) D u > C u > B u > A u > E u
- 88) D u > C u > B u > E u > A u
- 89) D u > C u > E u > A u > B u
- 90) D u > C u > E u > B u > A u
- 91) D u > E u > A u > B u > C u
- 92) D u > E u > A u > C u > B u
- 93) D u > E u > B u > A u > C u
- 94) D u > E u > B u > C u > A u
- 95) D u > E u > C u > A u > B u
- 96) D u > E u > C u > B u > A u
- 97) E u > A u > B u > C u > D u
- 98) E u > A u > B u > D u > C u
- 99) E u > A u > D u > C u > B u
- 100) E u > A u > D u > B u > C u
- 101) E u > A u > C u > D u > B u
- 102) E u > A u > C u > B u > D u
- 103) E u > B u > A u > C u > D u
- 104) E u > B u > A u > D u > C u
- 105) E u > B u > C u > D u > A u
- 106) E u > B u > C u > A u > D u
- 107) E u > B u > D u > C u > A u
- 108) E u > B u > D u > A u > C u
- 109) E u > C u > A u > B u > D u
- 110) E u > C u > A u > D u > B u
- 111) E u > C u > B u > A u > D u
- 112) E u > C u > B u > D u > A u
- 113) E u > C u > D u > A u > B u
- 114) E u > C u > D u > B u > A u
- 115) E u > D u > A u > B u > C u
- 116) E u > D u > A u > C u > B u
- 117) E u > D u > B u > A u > C u
- 118) E u > D u > B u > C u > A u
- 119) E u > D u > C u > A u > B u
- 120) E u > D u > C u > B u > A u

Sannsynligvis vil A u alltid være et foretrukket utfall for Kennedy i denne modellen. Status quo vil, som i den opprinnelige grunnmodellen, være å foretrekke både fremfor å ha sovjetiske raketter stasjonert på Cuba, og å lansere en trussel. Kennedys tale den 4. september, 1962, utelukket at USA kunne godta en situasjon som innebar russiske raketter på Cuba. Og, som tidligere nevnt (under punkt 2.7), innebærer en trussel kostnader både for den som truer og den som mottar trusselen. Vi kan derfor utelukke utfall hvor B u, C u, D u og E u > A u, slik at vi nå står igjen med 24 preferanseordninger.

Tilfellet B u, hvor USA ikke oppdager rakettene, innebærer at når de først får vite om det, er det sannsynligvis for sent å gjøre noe med de. Khrustsjov hadde planer om å offentliggjøre rakettens eksistens i FN senere det året, for å søke internasjonal støtte. Khrustsjov håpet å rettferdiggjøre denne handlingen ved å vise til de

amerikanske Jupiter-rakettene plassert i Tyrkia. Samtidig ville det være tid for kongressvalg i USA, slik at Kennedy-administrasjonen kan ha vært mer opptatt av sin innenrikspolitikk enn av hva som skjedde på Cuba. Situasjonen ville også ha vært en helt annen dersom de kjernefysiske våpnene hadde blitt ferdig installert og operasjonelle før amerikanerne hadde mottatt informasjon om deres eksistens. Endringen i maktforholdet mellom USA og Sovjetunionen hadde i så fall vært å betrakte som et *fait accompli*, og økt russernes tyngde når stormaktene senere møttes til forhandlinger. Det virker plausibelt å hevde at USA ønsket å bli informert om hva som skjedde på Cuba, slik at de kunne ta stilling til det.

Tilfellet C u innebærer at Khrustsjov utplasserer rakettene og at Kennedy oppdager dem, men handler ikke. Et utfall hvor de russiske rakettene blir på Cuba var neppe et foretrukket utfall for Kennedy. USA hadde lenge definert hele den vestlige halvkule som sin interessesfære. At Sovjetunionen, deres hovedmotstander i den kalde krigen, plasserte raketter med atomstridshoder på en øy like sør for Florida, var et utspill Kennedy oppfattet som en alvorlig trussel mot sentrale amerikanske interesser, (ref. Kennedys tale 4. september 1962, punkt 2.4).

Tilfellet D u, hvor USA oppdager rakettene og truer Sovjet, og hvor Sovjet holder stand, beskriver en situasjon hvor sannsynligheten for kjernefysisk opptrapping har steget betraktelig. Dersom Sovjet holder stand mot trusselen, presses USA til å vise hva de er gode for, og trusselen (eller deler av den) kan bli effektivt. Ingen av statslederne ønsket gjensidig utslettelse - dette utfallet var fryktet av president Kennedy.

Oppsummert kan et sies at dersom kjernefysiske våpen blir utplassert av Khrustsjov, vil det beste utfallet for Kennedy være E u, at våpnene blir trukket tilbake. Dette medfører at vi kan stryke preferanseordninger som innebærer at Kennedy foretrekker rakettene blir på Cuba (B u, C u og D u) fremfor at de blir trukket ut (E u).

Videre er det sannsynlig at B u var et bedre utfall for president Kennedy enn C u. At USA ikke fikk vite om rakettene var ikke et ideelt utfall. Som nevnt virker det logisk at amerikanerne ville ha foretrukket å vite hva som foregikk innen deres interessesfære fremfor å ikke vite. Men likevel er utfall B u (at USA ikke får vite om rakettene) et foretrukket utfall sammenliknet med utfall C u (at USA får vite om rakettene og ikke handler). Allerede før Kennedy-administrasjonen fikk bekreftet at kjernefysiske våpen fra Sovjetunionen var på vei til Cuba, ble det slått fast av presidenten at en situasjon hvor offensive sovjetiske våpen er installert i den vestlige hemisfære, ikke ville bli tolerert (ref. Kennedys advarsel, 2.4). Om Kennedy får beskjed om at en slik situasjon likevel er i ferd med å finne sted, vil det oppstå press på presidenten for at han skal handle ifølge hva han har lovt. Å ikke handle er ikke et reelt alternativ. Men dette fordrer som sagt at USA får informasjon om våpnene. Dersom Kennedy ikke får beskjed om hva som skjer, kan han ikke handle. Det som gjør at utfall B u er å foretrekke fremfor utfall C u er kravet om amerikansk handling som svar på Khrustsjovs utspill. Begge utfallene innebærer at rakettene blir på Cuba, men kostnadene ved at Kennedy ikke handler som han snakker, vil koste ham mer enn en situasjon hvor han ikke kan klandres for ikke å handle. Tilfellene hvor $C > B$ kan derfor strykes.

Som tidligere nevnt beskriver D u, hvor Khrustsjov utplasserer våpnene på Cuba, Kennedy oppdager de og truer, og Khrustsjov holder stand mot trusselen, en situasjon med økt sannsynlighet for atomkrig, et utfall Kennedy fryktet. Det er vanskelig å vite sikkert om Kennedy ville valgt å ikke vite om rakettene fremfor å måtte effektivere sin trussel. Jeg forutsetter likevel at utfall D innebærer større kostnader for USA enn utfall B, fordi en forsterket sannsynlighet for atomkrig og gjensidig utslettelse virker mer avskrekkende enn utfall B. Som nevnt under punkt 1.2, er en av oppgavens forutsetninger at atomkrig er det verste eller det nest verste for begge aktørene. Tilfellene hvor D er større enn B skal også strykes.

Vi står nå igjen med to mulige preferanseordninger:

19) $A_u > E_u > B_u > C_u > D_u$ og

20) $A_u > E_u > B_u > D_u > C_u$.

Om vi ser på hvilke utfall som er rangert som *dårligst* i disse to, blir det lettere å gjenkjenne de to strategiske typene. Det er utfallene som er rangert sist og nest sist som skiller dem. Som nevnt under punkt 1.2, er utfall som innebærer en økt sannsynlighet for atomkrig forutsatt å være det verste eller det nest verste utfallet for begge aktørene.

- I preferanseordning nr 19 innebærer det verst tenkelige utfallet at Khrustsjov utplasserer rakettene på Cuba, at Kennedy får rede på dette og truer, og at Khrustsjov holder stand mot Kennedys trussel (slik at sannsynligheten for atomkrig øker). Kennedys redsel for atomkrig er større enn ønsket om å reagere på Sovjets utspill, så denne preferanseordningen gjør Kennedy til en “myk” strategisk type.
- I preferanseordning nr 20 er det verste utfallet at Khrustsjov utplasserer rakettene, og at Kennedy ikke handler selv om han vet om atomraketter på Cuba. Her vil Kennedy uansett reagere, til tross for at dette kan øke mulighetene for militær konfrontasjon mellom stormaktene. Denne preferanseordningen gir et bilde av Kennedy som en “tøff” strategisk type.

5.3.3 Eliminering av preferanseordninger – Khrustsjov

1) A s > B s > C s > D s > E s	25) B s > A s > C s > D s > E s	49) C s > A s > B s > D s > E s	73) D s > A s > B s > C s > E s
2) A s > B s > C s > E s > D s	26) B s > A s > C s > E s > D s	50) C s > A s > B s > E s > D s	74) D s > A s > B s > E s > C s
3) A s > B s > E s > D s > C s	27) B s > A s > E s > D s > C s	51) C s > A s > E s > D s > B s	75) D s > A s > E s > C s > B s
4) A s > B s > E s > C s > D s	28) B s > A s > E s > C s > D s	52) C s > A s > E s > B s > D s	76) D s > A s > E s > B s > C s
5) A s > B s > D s > E s > C s	29) B s > A s > D s > E s > C s	53) C s > A s > D s > E s > B s	77) D s > A s > C s > E s > B s
6) A s > B s > D s > C s > E s	30) B s > A s > D s > C s > E s	54) C s > A s > D s > B s > E s	78) D s > A s > C s > B s > E s
7) A s > C s > B s > D s > E s	31) B s > C s > A s > D s > E s	55) C s > B s > A s > D s > E s	79) D s > B s > A s > C s > E s
8) A s > C s > B s > E s > D s	32) B s > C s > A s > E s > D s	56) C s > B s > A s > E s > D s	80) D s > B s > A s > E s > C s
9) A s > C s > D s > E s > B s	33) B s > C s > D s > E s > A s	57) C s > B s > D s > E s > A s	81) D s > B s > C s > E s > A s
10) A s > C s > D s > B s > E s	34) B s > C s > D s > A s > E s	58) C s > B s > D s > A s > E s	82) D s > B s > C s > A s > E s
11) A s > C s > E s > D s > B s	35) B s > C s > E s > D s > A s	59) C s > B s > E s > D s > A s	83) D s > B s > E s > C s > A s
12) A s > C s > E s > B s > D s	36) B s > C s > E s > A s > D s	60) C s > B s > E s > A s > D s	84) D s > B s > E s > A s > C s
13) A s > D s > B s > C s > E s	37) B s > D s > A s > C s > E s	61) C s > D s > A s > B s > E s	85) D s > C s > A s > B s > E s
14) A s > D s > B s > E s > C s	38) B s > D s > A s > E s > C s	62) C s > D s > A s > E s > B s	86) D s > C s > A s > E s > B s
15) A s > D s > C s > B s > E s	39) B s > D s > C s > A s > E s	63) C s > D s > B s > A s > E s	87) D s > C s > B s > A s > E s
16) A s > D s > C s > E s > B s	40) B s > D s > C s > E s > A s	64) C s > D s > B s > E s > A s	88) D s > C s > B s > E s > A s
17) A s > D s > E s > B s > C s	41) B s > D s > E s > A s > C s	65) C s > D s > E s > A s > B s	89) D s > C s > E s > A s > B s
18) A s > D s > E s > C s > B s	42) B s > D s > E s > C s > A s	66) C s > D s > E s > B s > A s	90) D s > C s > E s > B s > A s
19) A s > E s > B s > C s > D s	43) B s > E s > A s > C s > D s	67) C s > E s > A s > B s > D s	91) D s > E s > A s > B s > C s
20) A s > E s > B s > D s > C s	44) B s > E s > A s > D s > C s	68) C s > E s > A s > D s > B s	92) D s > E s > A s > C s > B s
21) A s > E s > C s > B s > D s	45) B s > E s > C s > A s > D s	69) C s > E s > B s > A s > D s	93) D s > E s > B s > A s > C s
22) A s > E s > C s > D s > B s	46) B s > E s > C s > D s > A s	70) C s > E s > B s > D s > A s	94) D s > E s > B s > C s > A s
23) A s > E s > D s > B s > C s	47) B s > E s > D s > A s > C s	71) C s > E s > D s > A s > B s	95) D s > E s > C s > A s > B s
24) A s > E s > D s > C s > B s	48) B s > E s > D s > C s > A s	72) C s > E s > D s > B s > A s	96) D s > E s > C s > B s > A s
97) E s > A s > B s > C s > D s			
98) E s > A s > B s > D s > C s			
99) E s > A s > D s > C s > B s			
100) E s > A s > D s > B s > C s			
101) E s > A s > C s > D s > B s			
102) E s > A s > C s > B s > D s			
103) E s > B s > A s > C s > D s			
104) E s > B s > A s > D s > C s			
105) E s > B s > C s > D s > A s			
106) E s > B s > C s > A s > D s			
107) E s > B s > D s > C s > A s			
108) E s > B s > D s > A s > C s			
109) E s > C s > A s > B s > D s			
110) E s > C s > A s > D s > B s			
111) E s > C s > B s > A s > D s			
112) E s > C s > B s > D s > A s			
113) E s > C s > D s > A s > B s			
114) E s > C s > D s > B s > A s			
115) E s > D s > A s > B s > C s			
116) E s > D s > A s > C s > B s			
117) E s > D s > B s > A s > C s			
118) E s > D s > B s > C s > A s			
119) E s > D s > C s > A s > B s			
120) E s > D s > C s > B s > A s			

Det er nærliggende å tro at for Khrustsjov var de beste utfallet at han utplasserte rakettene, og at Kennedy oppdaget dem, men ikke truet (utfall C s). Om Kennedy ikke reagerte på dette utspillet ville det også ha vært en seier i seg selv. Det internasjonale samfunn ville kunne spekulere i om dette skyldtes amerikansk frykt for å bli utsatt for Sovjetunionens militære styrke, eventuelt USAs manglende evne til å handle. Utfall B s likner C s fordi begge innebærer at rakettene ble på Cuba uten at Kennedy truet, men utfall C s innebærer i tillegg at Khrustsjov slapp å bruke ressurser på å skjule rakettene og å være bekymret for at de skulle bli oppdaget. Slik ekskluderes preferanseordninger som innebærer at B s > C s.

Å utplassere sovjetiske raketter på Cuba som blir oppdaget av amerikanerne uten at Kennedy truer (utfall C s), er et bedre utfall for Khrustsjov enn status quo (utfall A s). Khrustsjovs ønske var å endre på status quo – å plassere russiske raketter på Cuba for å jevne ut det han så som en skjev maktbalanse mellom USA og Sovjetunionen, samt å avskrekke en mulig amerikanskledet invasjon av øya. Vi ser derfor bort fra preferanseordninger som innebærer $A s > C s$.

Utfall C s vil alltid bli foretrukket i forhold til utfallene D s og E s. D s og E s er utfall hvor Khrustsjovs siste valg er resultat av at Kennedy truer dersom Khrustsjov utplasserer rakettene, og en trussel koster som kjent for begge parter. Dersom Kennedy truer og Khrustsjov holder stand, medfører dette en kjernefysisk opptrapping som risikerer gjensidig utslettelse. Dersom Kennedy truer og Khrustsjov resignerer, medfører dette uttrekning av de russiske rakettene på Cuba, og Khrustsjov er tilbake omtrent der han startet, minus de kostnadene spillet har påført ham. Oppsummert kan preferanseordninger som innebærer $A s, B s, D s$ og $E s > C s$ elimineres.

Det nest beste utfallet består også i at rakettene ble utplassert på Cuba, men at Kennedy ikke truet fordi amerikanerne ikke oppdaget dem. Åpent å plassere raketter på Cuba uten at dette fikk følger var sannsynligvis et ønskelig, men mindre realistisk mål for Khrustsjov. Khrustsjov kan ha hatt en mistanke om at Kennedy ikke automatisk kom til å godta sovjetiske raketter på Cuba. Khrustsjovs opprinnelige plan bestod jo også i at rakettene skulle plasseres på Cuba uten at USA skulle få vite om det for å unngå sanksjoner. Et slikt utfall vil derfor ha blitt foretrukket fremfor status quo. Dersom planen hadde blitt gjennomført, vil dette også ha gitt et bedre utfall enn om Kennedy hadde oppdaget rakettene og truet. Vi eliminerer utfall hvor $A s, D s$ og $E s > B s$.

Status quo vil sannsynligvis ha vært et bedre utfall for Khrustsjov enn om han plasserte raketter på Cuba som ble oppdaget av amerikanerne, og deretter trakk dem tilbake når Kennedy truet. Frem og tilbake er ikke like langt så lenge det medfører

kostnader som for eksempel tap av nasjonal og internasjonal anerkjennelse. Vi kan derfor stryke tilfeller som innebærer $E_s > A_s$.

Begge statslederne ønsket å unngå en eskalering av den spente situasjonen, fordi dette innebar en mulighet for gjensidig utslettelse. En av oppgavens forutsetninger er at utfall som innebærer økt sannsynlighet for atomkrig, er rangert som minst eller nest minst ønskelig av både Kennedy og Khrustsjov. Det virker derfor plausibelt at Khrustsjov vurderte status quo høyere enn det utfallet hvor rakettene blir utplassert og oppdaget, hvorpå Kennedy truer og han holder stand, og dermed utfordrer ham til å iverksette sin trussel. Tilfeller hvor $D_s > A_s$ kan derfor strykes.

Nå står to preferanseordninger igjen:

55) $C_s > B_s > A_s > D_s > E_s$

56) $C_s > B_s > A_s > E_s > D_s$

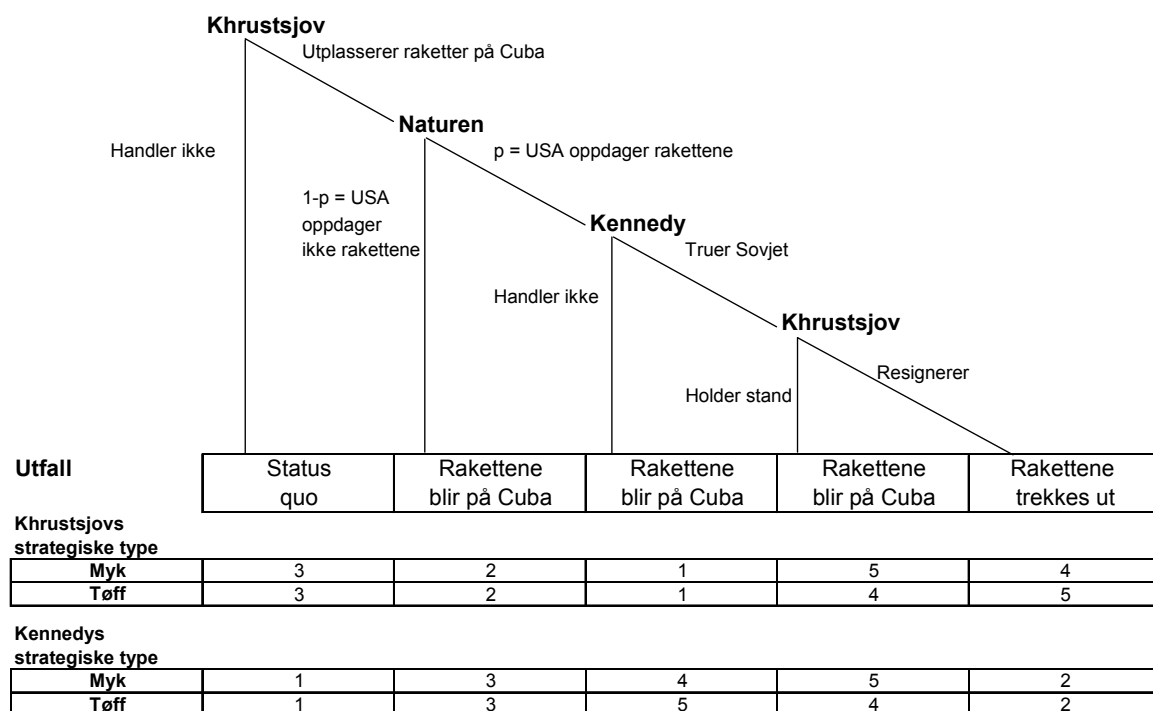
Som i Kennedys tilfelle er det altså de nederst og nest nederst rangerte utfallene som skiller preferanseordningene:

- I nr 55 er det verst tenkelige utfallet at Khrustsjov utplasserer raketter på Cuba, at Kennedy oppdager de og truer, og at Khrustsjov til slutt trekker rakettene ut. Dette innebærer at selv tilfellet hvor Khrustsjov trosser Kennedy og risikerer atomkrig er å foretrekke fremfor kostnadene forbundet med å trekke ut rakettene. Denne preferanseordningen karakteriserer en “tøff” strategisk type.
- I nr 56 er det verste utfallet ansett å være der hvor Khrustsjov utplasserer rakettene, at Kennedy truer, og at Khrustsjov holder stand mot Kennedys trussel (og slik eskalerer sjansene for krig). Frykten for et militært angrep veier tyngre enn kostnadene forbundet med utrekking av rakettene fra Cuba. En slik strategisk type blir betegnet som “myk”.

5.3.4 Reviderte preferanseordninger

Elimineringen av preferanseordninger som inneholdt ulogiske preferanser resulterte i at Kennedy og Khrustsjov hver sitter igjen med to mulige strategiske typer:

- Kennedys preferanseordning nr 19 gir at $A_u > E_u > B_u > C_u > D_u$: en ”myk” strategisk type, og hans preferanseordning nr 20 gir at $A_u > E_u > B_u > D_u > C_u$: en ”tøff” strategisk type.
- Khrustsjovs preferanseordning nr 55 gir at $C_s > B_s > A_s > D_s > E_s$: en ”tøff” strategisk type, og hans preferanseordning nr 56 at $C_s > B_s > A_s > E_s > D_s$: en ”myk” strategisk type.

Denne oversikten viser de sammensatte preferanseordningene i den reviderte modellen. Preferanseordningene vil krysses mot hverandre, slik at vi får fire mulige kombinasjoner. Disse kombinasjonene beskriver mulige utfall av Cuba-krisen, gitt de forutsetningene som er satt i denne oppgaven.

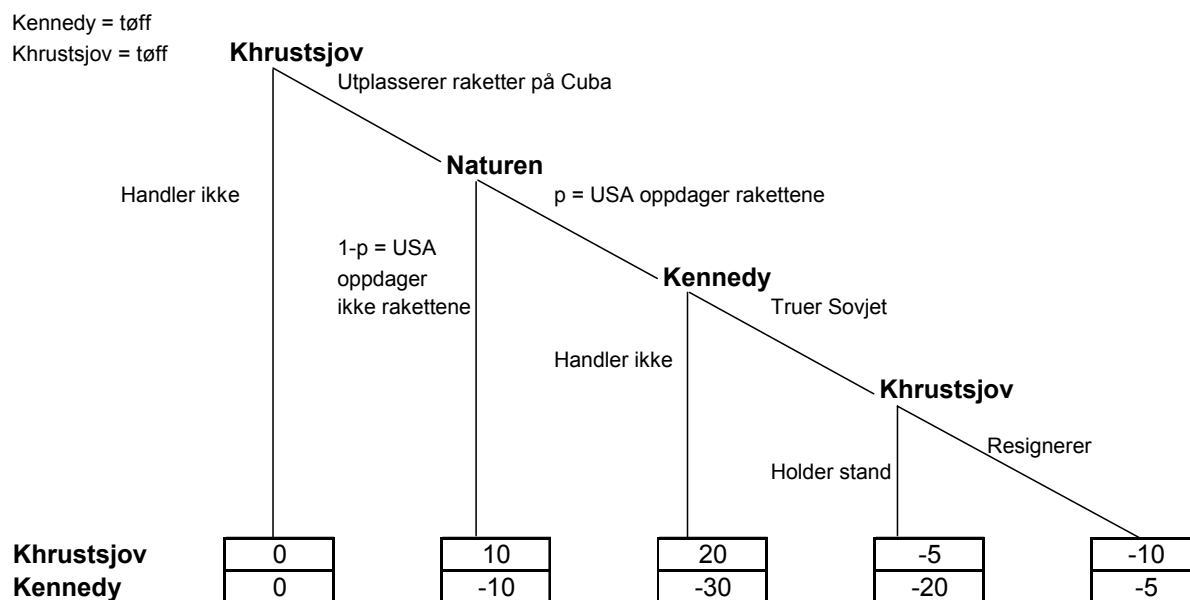
5.4 Mulige kombinasjoner av aktørenes strategiske typer

Som i kapittel 3 viser følgende modell en oversikt over de mulige kombinasjonene av Kennedys og Khrustsjovs strategiske typer. De fire ulike kombinasjonene vil deretter bli fremstilt i modeller og analysert.

		Khrustsjov	
		Tøff	Myk
Kennedy	Tøff	A	B
	Myk	C	D

5.4.1 A) Kennedy = "tøff" og Khrustsjov = "tøff"

Her er begge aktørene en "tøff" strategisk type:

$$EU_{\text{Khrustsjov}} (\text{Utplassere rakettene}) = p(-5) + (1-p)10 = -5p + 10 - 10p = 10 - 15p$$

$$EU_{\text{Khrustsjov}} (\text{Ikke utplassere rakettene}) = 0$$

For at Khrustsjov skal utplassere rakettene må:

$$EU_{\text{Khrustsjov}} (\text{Plassere raketter på Cuba}) > EU_{\text{Khrustsjov}} (\text{Ikke handle})$$

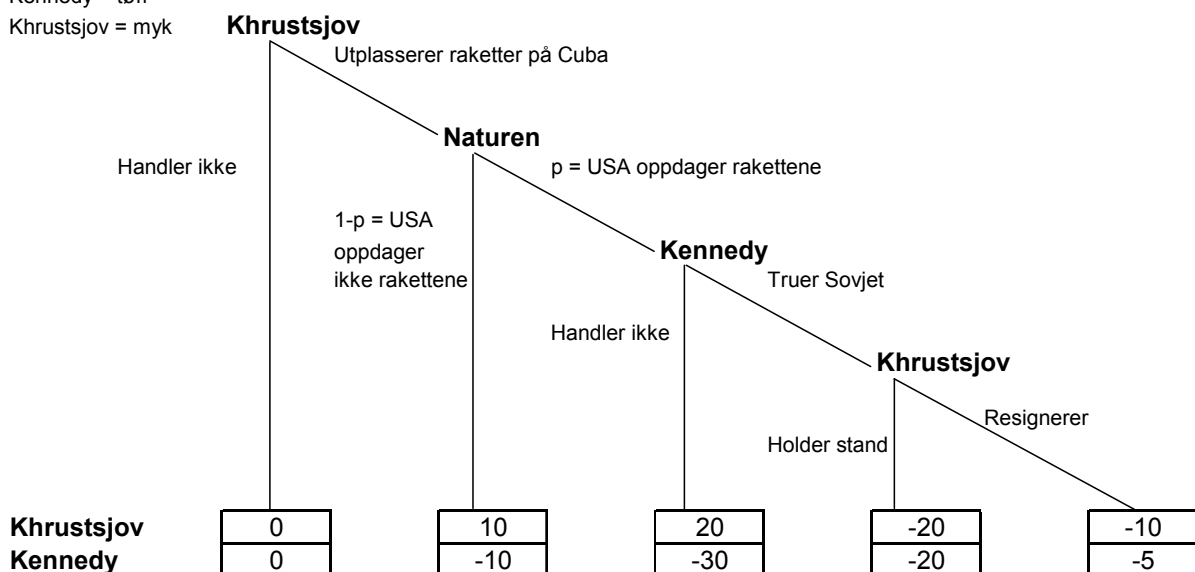
altså: $10 - 15p > 0$ som gir $p > 2/3$

Dersom $p > 2/3$ vil Khrustsjov utplassere rakettene. Om Kennedy ikke finner ut av det, ender Khrustsjov med en bedre verdi enn hva han ville fått ved ikke å handle. Om Kennedy finner ut av det, vil han true uansett, fordi dette er hans dominante strategi. Khrustsjov resignerer ikke. Siden han også er en “tøff” strategisk type, vil han holde stand mot trusselen. Dette medfører at begge aktører vil få et utfall som er dårligere enn status quo.

Dersom $p < 2/3$ vil ikke Khrustsjov gjøre noe, og spillet ender ved status quo.

5.4.2 B) Kennedy = “tøff” og Khrustsjov = “myk”

Kennedy = tøff
Khrustsjov = myk

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Utplassere rakettene}) = p(-10) + (1-p)10 = -10p + 10 - 10p = 10 - 20p$$

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Ikke utplassere rakettene}) = 0$$

For at Khrustsjov skal utplassere rakettene må:

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Plassere raketter på Cuba}) > EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Ikke handle})$$

altså: $10 - 20p > 0$ som gir $p < \frac{1}{2}$

Dersom $p < \frac{1}{2}$ vil Khrustsjov utplassere raketter på Cuba. Hvis Kennedy ikke finner ut av dette, vil spillet ende med at rakettene blir på Cuba. Khrustsjov vil da ende opp med et bedre resultat enn om han ble ved status quo.

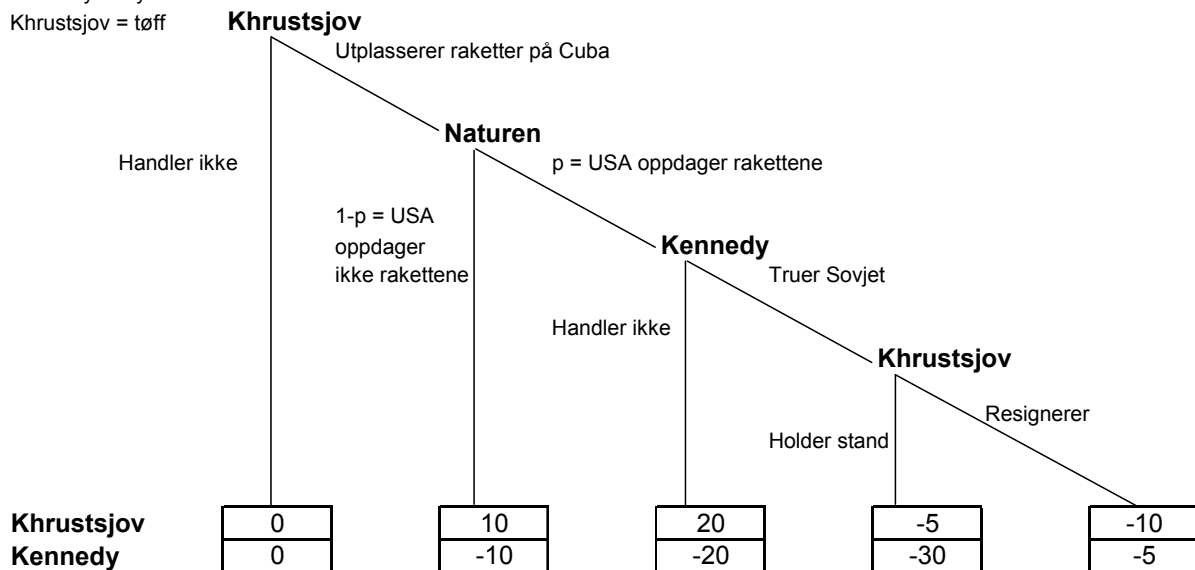
Om Kennedy derimot oppdager rakettene, vil han komme med en trussel som innebærer en opptrapping av den allerede spente situasjonen. Khrustsjov vil som svar på dette utspillet resignere, og spillet ender med at rakettene blir trukket ut. I dette tilfellet er Kennedy "tøff". Uansett om Khrustsjov står fast eller resignerer vil han true ($-5 > -30$ og $-20 > -30$), fordi dette er hans dominante strategi. Dette illustrerer det som faktisk skjedde under Cuba-krisen.

Dersom $p > \frac{1}{2}$ vil ikke Khrustsjov foreta seg noe, og spillet slutter ved status quo.

Til sammenlikning med det forrige spilltreet (A) Kennedy = "tøff" og Khrustsjov = "tøff"), hvor grensen på p 'ens grenseverdi lå på $2/3$, krever denne forutsetningen mindre av Khrustsjov for at han skal handle ved spillets første node.

5.4.3 C) Kennedy = "myk" og Khrustsjov = "tøff"

Kennedy = myk
Khrustsjov = tøff

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Utplassere rakettene}) = p(20) + (1-p)10 = 20p + 10 - 10p = 10 + 10p$$

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Ikke utplassere rakettene}) = 0$$

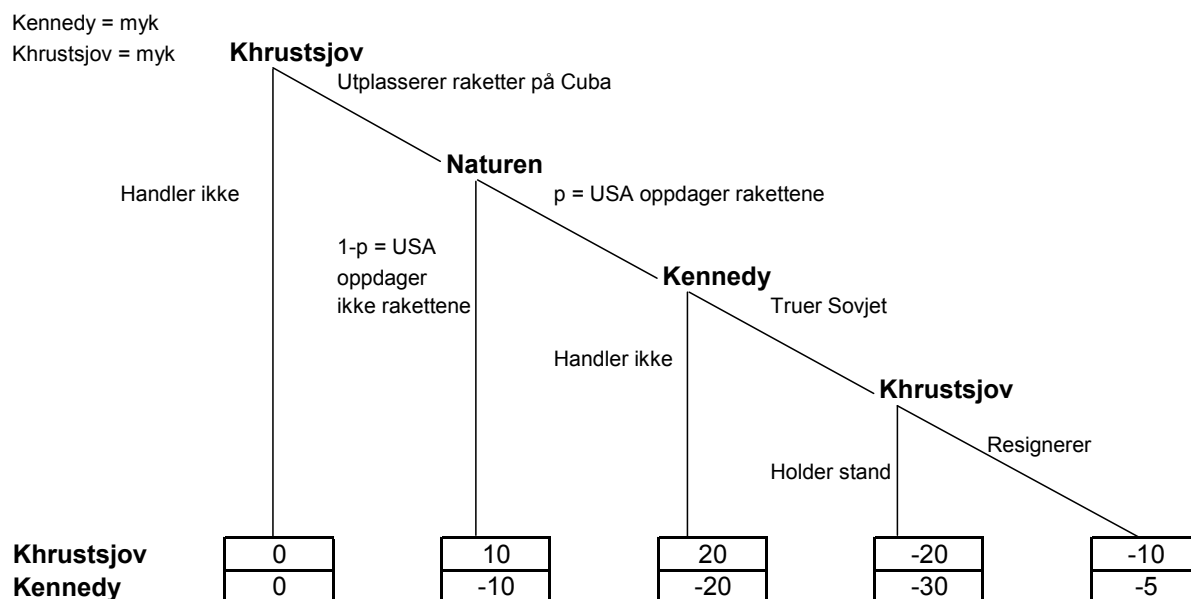
For at Khrustsjov skal utplassere rakettene må:

$$EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Plassere raketter på Cuba}) > EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Ikke handle})$$

altså: $10 + 10p > 0$ som er oppfylt for alle p ($0 \leq p \leq 1$).

Dette er et resultat av at Khrustsjov har en dominant strategi i dette spillet. Sannsynligheten for at Kennedy oppdager rakettene (p) vil alltid ligge mellom 0 og 1, slik at kravet for at Khrustsjov skal utplassere rakettene ($EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Plassere raketter på Cuba}) > EU_{\text{Khrustsjov}}(\text{Ikke handle})$) alltid vil være innfridd. Uansett om Kennedy oppdager rakettene eller ikke, vil Khrustsjov vinne på å utplassere dem. Dette stemmer også intuitivt: om vi ser på Khrustsjovs nytteverdier der Kennedy oppdager rakettene (20) og der Kennedy ikke oppdager rakettene (10), ser vi at begge utfall har høyere verdi enn status quo (0).

5.4.4 D) Kennedy = "myk" og Khrustsjov = "myk"

$$EU_{\text{Khrustsjov}} (\text{Utplassere rakettene}) = p(-10) + (1-p)10 = -10p + 10 - 10p = 10 - 20p$$

$$EU_{\text{Khrustsjov}} (\text{Ikke utplassere rakettene}) = 0$$

For at Khrustsjov skal utplassere rakettene må:

$$EU_{\text{Khrustsjov}} (\text{Plassere raketter på Cuba}) > EU_{\text{Khrustsjov}} (\text{Ikke handle})$$

altså: $10 - 20p > 0$ som gir $p < \frac{1}{2}$

Dersom $p < \frac{1}{2}$ vil Khrustsjov utplassere raketter på Cuba, og om Kennedy ikke oppdager dem, ender spillet med at rakettene blir på Cuba. Om Kennedy oppdager rakettene, vil han lansere en trussel som resulterer i Khrustsjovs resignasjon, og spillet ender med at rakettene blir trukket tilbake fra øya. Som i spill B) Kennedy = "tøff" og Khrustsjov = "myk" illustrerer spillets løsning det som skjedde under Cuba-krisen.

Dersom $p > \frac{1}{2}$ vil ikke Khrustsjov plassere raketter på øya, og spillet ender med status quo.

5.5 Konklusjon

I dette kapitlet startet vi med å redigere grunnmodellen fordi den ikke kunne gi en spilløsning som var forenlig med krisens faktiske utfall, og dermed ikke kunne illustrere hva som skjedde. Kapittel 3 og 4 kunne ikke innfri oppgavens målsetning: *å identifisere rasjonelle forklaringer på utplasseringen av sovjetiske raketter på Cuba i oktober 1962*. Grunnmodellen ble revidert ved å skifte fokus fra usikkerhet rundt aktørenes strategiske typer til usikkerhet rundt hvorvidt rakettene kom til å bli oppdaget av USA.

Modellene B) og D) kan illustrere Cuba-krisen slik den forløp, gitt at sannsynligheten for at Kennedy oppdager rakettene er mindre enn 50 % ($p < 1/2$) og at Kennedy oppdager dem. For å finne en slik spilløsning har det vært avgjørende å innføre usikkerhet rundt hvorvidt Kennedy oppdaget rakettene. Kennedy vil i B) og D) uansett true (gitt at han får vite om rakettene), noe som kan tyde på at han var betingelsesløs og en "tøff" strategisk type under Cuba-krisen.

Videre indikerer disse modellene at Khrustsjov kan ha vært en "myk" strategisk type, som var klar over at Kennedy var "tøff". Fordi "myke" strategiske typer tar betingede valg, kan man si at Khrustsjov foretok sitt valg ut fra sannsynligheten for å bli oppdaget – han vurderte fordelene av å ha russiske rakettene på Cuba som så store at det var verdt 50% risiko for å bli oppdaget og truet til resignasjon. Modellene B) og D) gir én mulig rasjonell forklaring på hvorfor Khrustsjov så sannsynligheten for å bli oppdaget som tilstrekkelig liten, og at dette bidro til at han gjennomførte dette vågestykket.

Det trenger altså ikke være slik at Dean Rusk hadde rett når han uttrykte sin skepsis til rasjonaliteten i Khrustsjovs valg³⁵, men at Khrustsjov faktisk var klar over risikoen forbundet med dette. Khrustsjovs rådgiver, Fjodor Burlatskii, beskrev Khrustsjovs reaksjon når rakettene ble oppdaget som *"It was like a thief being caught red-handed"*. (Masters, 2000.) Burlatskiis beskrivelse antyder at Khrustsjov syntes at

³⁵ "I don't really see the rationality of the Soviets pushing it this far unless they grossly misunderstand the importance of Cuba to this country". (Beschloss, 1991, s. 435.)

å utplassere raketter på Cuba bak amerikanernes rygg var en uærlig handling, og at det å bli tatt på fersken i å utplassere kjernefysiske våpen på Cuba kan ha vært en pinlig situasjon for russerne.

6. Oppsummering

6.1 Innledning

Denne oppgaven har vært et forsøk på å belyse områder av en kompleks virkelighet ved å etablere forenklende modeller. Utgangspunktet var en undring over hvilke hovedårsaker som kan ha ligget bak Khrustsjovs beslutning på å utplassere russiske kjernefysiske raketter på Cuba, og hvorvidt dette kan sies å ha vært en rasjonell handling. Kimen til oppgavens videre utvikling ligger her. Oppgavens målsetning har vært å identifisere rasjonalistiske forklaringer på utplasseringen av sovjetiske atomvåpen på Cuba. Og det har den klart.

Dette kapitlet vil først gjennomgå resultatene av kapitlene 3, 4 og 5s analyser i en oppsummerende konklusjon. Deretter kommer forfatterens egen kritikk av oppgaven før alternative forklaringer på hvorfor Cuba-krisen fant sted og alternative (spillteoretiske) måter å analysere Cuba-krisen på blir presentert.

6.2 Hovedkonklusjoner

Kapittel 3 etablerte enkle modeller av Cuba-krisen under forutsetning om fullstendig informasjon. Tanken var at dersom en slik modell kunne gjengi hvordan krisen faktisk fant sted, kunne dette gi en mulig forklaring på Khrustsjovs tilsynelatende irrasjonelle beslutning om å utplassere russiske raketter på Cuba. Modellene ble laget ved å skissere de to mulige strategiske typene Kennedy og Khrustsjov kunne ha, ”tøff” og ”myk”, og å kombinere disse. Modellenes spilløsninger ga to mulige utfall: 1) status quo – rakettene blir aldri utplassert på Cuba og 2) at rakettene blir utplassert på Cuba uten at Kennedy truer som svar på Khrustsjovs utspill – rakettene blir på Cuba. Som vi vet, stemmer ingen av disse utfallene overens med det som faktisk fant sted.

For å videreføre analysen, ble informasjonforutsetningen i neste kapittel endret. Modellene i kapittel 4 ble laget under forutsetning om ufullstendig informasjon, og bygger på modellene i kapittel 3. Det ble innført usikkerhet rundt aktørenes strategiske typer ved at Naturen er innført som en tilfeldighetsmekanisme. Modellenes spilløsninger ga tre mulige utfall: 1) krisen eskaleres ved at Khrustsjov holder stand mot Kennedys trussel, som følger av at Kennedy har oppdaget Khrustsjovs utplasserte raketter på Cuba - rakettene blir på Cuba, 2) Khrustsjov utplasserer rakettene på Cuba, og Kennedy handler ikke – rakettene blir på Cuba, og 3) Status quo – rakettene blir aldri utplassert på Cuba. Til tross for endringen av forutsetningen om informasjon ga heller ingen av spilløsningene presentert i kapittel 4 utfall som sammenfaller med Cuba-krisens faktiske utfall.

Den reviderte modellen i kapittel 5 omfavnet et nytt aspekt: usikkerhet rundt hvorvidt Kennedy kom til å oppdage rakettene. Forutsetningen gitt under punkt 3.2 ("at Kennedy helt sikkert oppdager rakettene på Cuba dersom Khrustsjov utplasserer dem, og deretter får valget mellom å true eller å ikke handle") ble opphevet. Analyse av den reviderte modellen viser at spilløsningene gir 4 mulige utfall: 1) Khrustsjov utplasserer rakettene og Kennedy oppdager de ikke – rakettene blir på Cuba, 2) Khrustsjov utplasserer rakettene, Kennedy oppdager de og truer, og Khrustsjov holder stand og situasjonen opptrappes – rakettene blir på Cuba, 3) Khrustsjov utplasserer rakettene og Kennedy oppdager de uten å true – rakettene blir på Cuba, 4) Khrustsjov utplasserer rakettene på Cuba, Kennedy oppdager de og truer og Khrustsjov resignerer – rakettene blir trukket ut av Cuba. Sistnevnte utfall sammenfaller med den faktiske Cuba-krisen, og var en mulig spilløsning i to modeller: en der Kennedy er "tøff" og Khrustsjov er "myk", den andre hvor begge aktørene er "myke".

De to modellene som illustrerer Cuba-krisen slik den faktisk utspilte seg, er rasjonalistiske forklaringer på hvorfor Sovjetunionen utplasserte atomvåpen på Cuba. Modellene forutsetter at Khrustsjov er en "myk" strategisk type. Analysene i denne

oppgaven antyder at Khrustsjov kan ha vært en ”due” som ikke ønsket krig, men som var villig til å ta store sjanser for å forbedre sin strategiske situasjon.

Jean-Pierre P. Langlois har analysert rasjonell avskrekking og krisestabilitet³⁶, og hans modells viktigste implikasjon er at *”Being immediately hawkish in response to an approximately equal nuclear opponent seems to lead to disaster, while being unconditionally dovish appears as a self-deterrent (even to enter the crisis altogether).”* (Langlois, 1991, 827.) Som i Langlois’ analyse har analysen av denne oppgavens modeller også ledet til den konklusjon at dersom Khrustsjov hadde holdt stand mot Kennedys trussel (og vært en ”hauk”), ville dette ha økt muligheten for et katastrofalt utfall. Oppgaven indikerer at Khrustsjov var en ”due”, som i utgangspunktet ikke ønsket å havne i en konflikt med USA, men som gamblet med at Kennedy ikke kom til å oppdage de russiske rakettene på Cuba.

6.3 Kritikk av oppgaven

Slik Cuba-krisen har blitt fremstilt i oppgaven, spilles spillet bare én gang og har en gitt slutt, som gjør det mulig å foreta baklengs induksjon for å finne spillets løsning. En kritisk innvending til bruk av denne metoden er at Khrustsjov og Kennedy neppe visste før og under Cuba-krisen at spillet hadde en slutt, og heller ikke hvem som hadde det siste trekket. Langlois nevner også problematikken forbundet med at krisen blir fremstilt som om den har en slutt, som gir fordelene med baklengs induksjon. Ulempen er at forutsetningen om et gitt antall spillomganger er et urealistisk modelltrekk. (Langlois, 1991, s. 804-805.) Langlois’ løsning på problemet er en hybrid, et spill som kombinerer Chicken med Fangens dilemma. Spillet gir aktørene flere enn bare to eller tre alternative handlinger i hvert trekk, spillerne kan velge mellom et helt opptrappingsspekter. Modellen tillater spillet å gjentas, spillet slutter som resultat av spillernes handlinger, ikke gjennom et gitt antall spillomganger. (Langlois, 1991, s. 802-803.)

De spillteoretiske modellene kan ha begrenset oppgavens mulighet til å gripe Cuba-krisens kompleksitet samt ha begrenset dens potensial ved å forutsette at aktørene er enhetlige og rasjonelle - internasjonale konflikter kjennetegnes ofte av ufullstendig informasjon og irrasjonelle handlinger. Ved å gi et begrenset antall valgalternativer til aktørene, kan oppgaven ha operert med for restriktive rammer.

Videre kan forutsetningen om rasjonelle aktører som følger en gitt strategi i enhver valgsituasjon også kritiseres - ikke bare kan det stilles spørsmål ved aktørenes rasjonalitet, men også at de til enhver tid følger *ett* strategisett.

Khrustsjov og Kennedys strategiske typer kan sies å være konstruerte kategorier som betegner ekstremitetene i en ”tøff-myk”-skala. Ikke alle statsledere kan defineres som enten ”hard”- eller ”soft-liners”. Charles Lockhart (1977) drar frem Kennedy som et eksempel på en ”middle-liner” som bærer trekk fra begge erketyper.

6.4 Hvorfor fant Cuba-krisen sted? Alternative forklaringer.

Khrustsjov og Kennedy har av mange blitt fremstilt som duer omgitt av hauker. Da ”det andre brevet” ankom Det hvite hus, oppstod en frykt for at sovjetiske hauker hadde kastet Khrustsjov. På samme vis var russerne bekymret for et militært kupp i Washington, på grunn av Kennedys dueaktige ståsted sammenliknet med de amerikanske militære lederne. Presset til handling reflekteres også i de tidligere hemmeligholdte opptakene foretatt i det ovale kontor. I et opptak foretatt 23. oktober 1962, når de første sovjetiske skipene nærmet seg blokadegrensa, snakker Kennedy-brødrene sammen: *”President Kennedy: It looks really mean, doesn’t it? But on the other hand, there wasn’t any choice. Robert Kennedy, referring to the blockade: Well, there isn’t. I mean (if you hadn’t), you would have been impeached. President Kennedy: Well, I think I would have been impeached”*. (Los Angeles Times, 1997.)

Flere kilder har hevdet at ingen av lederne hadde intensjoner om å gå til militært angrep i forkant av Cuba-krisen, verken på hverandre eller, som i Kennedys tilfelle, på Cuba. Storbritannias ambassadør i Havana under krisen, Herbert S. Marchant, kommenterte 10. november 1962, når rakettene var på vei ut av Cuba, at både hans og

³⁶ Langlois’ modell blir nærmere forklart under punkt 6.3.

hans kolleger reagerte med mistro når Khrustsjov vågestykke var blitt kjent: *"It was consequently our opinion, and we thought it was Castro's opinion, that the installation of offensive missiles in Cuba was the one thing that could justify United States invasion... We therefore believed that neither Castro nor Khrushchev would consider such a move... Although we still do not know exactly where our reasoning went astray it seems probable that the fault lay in not realizing how high the stakes were that Khrushchev was willing to play for."* (Weiner, 2002.)

Fjodor Burlatskii og Khrustsjovs datter, Rada, har hevdet at Khrustsjov ikke hadde noen planer om å gå til angrep på USA. (Masters, 2002.) Denne oppfatningen deles også av Robert McNamara. McNamara har flere ganger hevdet at USA på sin side heller ikke hadde noen planer om å invadere Cuba i forkant av Cuba-krisen: *"His (Khrushchev's) son has said to me two or three times... Gromyko has said to me and others have said they put them there to deter the U.S., prevent the U.S. from invading Cuba. I think it's the most likely explanation... But I want to state categorically, prior to the time that we learned the missiles were there, the Kennedy administration had absolutely no intention of invading Cuba. And that was a major misjudgment on the Soviets part."* (King, 1992.)

Slik som Khrustsjov under Berlin-krisen³⁷, var Kennedy klar over viktigheten av ikke å tvinge motparten inn i et hjørne han kanskje må skyte seg ut av. Arthur M. Schlesinger Jr. (1965), som var rådgiver i Kennedy-administrasjonen, kommenterer hvordan Kennedy behandlet situasjonen i Laos i 1961 slik: *"This first experiment in Kennedy diplomacy under pressure... (was) marked by restraint of manner, toughness of intention, and care to leave his adversary a way of escape without loss of face"*. (Schlesinger, 1965, s. 317.) Det virker sannsynlig at Kennedys diplomati under Cuba-krisen ikke var vesentlig ulikt denne. Ved plasseringen av russiske raketter på Cuba, diskuterte Kennedy og ExComm flere alternativer. Men allerede tidlig i krisen var det klart at Kennedy uansett måtte *gjøre* noe for å bevare sin tillit hos folket. De vurderte et angrep på Cuba fra luften, fulgt av en invasjon av øya. Slik

kunne de også gjennomføre Operation Mongoose. Kennedy var imidlertid redd for at russerne skulle se dette som et angrep rettet mot USSR. Redselen for å presse russerne opp i et hjørne og tvinge Khrustsjov inn i full krig, fikk presidenten til å vurdere andre alternativer. Han valgte å true Khrustsjov med militært angrep, og underbygget sin handlingskraft med å iverksette en blokada.

Men om ingen av lederne hadde intensjoner om å gå til angrep på hverandre, hvorfor oppstod krisen da? En forklaring kan ligge i presset fra aktørenes hjemmepublikum, som nevnt i oppgavens innledning, kapittel 1. Internasjonale kriser hvis trekk blir utspilt offentlig kan medføre at aktørenes handling blir låst, at de blir ”slaver av sine taler” og tvinges til å gjøre ord om til handling.

Et annet viktig element som kan ha fremprovosert Cuba-krisen, er utvilsomt ledernes råd og deres øvrige politiske administrasjon. Michael McGwire skriver at *”it is widely accepted by students of the Soviet Union that the prevention and avoidance of world war is a prime objective of Soviet foreign policy. In fact, Malenkov and Khrushchev both expressed the opinion that there could be no winners in nuclear war, and at different times they both advocated some form of deterrence policy, as a means of reducing expenditure on defense. Neither of them was successful because the security-conscious collective leadership was unwilling to base the defense of the homeland on an unproven theoretical construct”*. (McGwire, 1979, s. 141-142.) En nyttig, alternativ måte å analysere krisen på, med spesielt fokus på denne problemstillingen, er som to-nivå-spill. Samhandlingen mellom aktørenes spill både på nasjonalt og internasjonalt plan hadde vært interessant å analysere.

McNamara gjentok sin påstand om USAs fredelige hensikter under en konferanse om Cuba-krisen i 1989, men selv 27 år etter trodde ikke Andrej Gromyko³⁸, som også deltok på konferansen, på denne påstanden. (Beschloss, 1991, s. 378.) Gromykos mistro gjenspeiler forholdet mellom amerikanerne og russerne under Cuba-krisen.

³⁷ ”De har brakt seg selv opp i en vanskelig situasjon, og de vet ikke hvordan de skal komme ut av den. De ser etter en utvei, det er jeg sikker på. La oss gi dem en. Vi fjerner våre tanks, og de kommer til å følge vårt eksempel.” Khrustsjov, 1974, s. 476

³⁸ Sovjetunionens ambassadør i FN fra 1957-1985.

Ingen av stormaktene kunne være sikker på at motparten kun hadde fredlige hensikter - mangelen på troverdighet var et viktig element som gjorde krisen mulig. For å skape troverdighet mellom to parter er det nødvendig med tilstrekkelig grad av informasjon. Andrew Kydd kommenterer i en analyse av våpenkappløp at: *"Just as crises are avoided under complete information in models of crisis bargaining, I find that arms races do not happen under complete information."* (Kydd, 2000, s. 229.)

Jean-Pierre P. Langlois konkluderer i en analyse at kriser, deriblant Cuba-krisen, oppstår fordi aktørene mangler en tydelig strategi i forkant av krisen, et resultat av at ingen aktører har lansert en klar trussel. Videre slutter han at USA og Sovjetunionens respektive strategier mildt sagt var uklare fordi ingen av dem hadde uttrykt en spesifikk trussel før Cuba-krisen var et faktum. For eksempel slo Kennedy fast 13. september 1962 at *"if at any time the communist buildup in Cuba were to endanger or interfere with our security... then this country will do whatever must be done to protect its own security and that of its allies."* Men *"whatever must be done"* er en lite konkret advarsel i forhold til de tiltak som ble varslet i Kennedy tale 22. oktober 1962. (Langlois, 1991, s. 826-827.) Troverdighet og åpent kjente strategier er krav som bør innfris for å unngå kriser, og kravene fordrer flyt av informasjon mellom spillerne. Men, som oppgaven har indikert, kan mangel på informasjon ha vært en av hovedårsakene til at Cuba-krisen kunne finne sted.

6.5 Alternative analysemetoder

Det er selvfølgelig andre måter å illustrere Cuba-krisen spillteoretisk, bl.a. ved å la Kennedy ta det første trekket. Et eksempel på dette er Brams og Kilgours (1987), som har analysert Kennedys eskalering av krisen ved å iverksette en blokade og å overveie sterkere handlinger, som et mulig luftangrep på rakettbasene. De konkluderer med at forholdet mellom Sovjetunionen og USA kan se ut til å ha fått en Pareto-forbedring som følge av krisen: *"In terms of our model, both sides may see a short-term advantage in escalating a conflict, the increased risk of war being offset by the potential benefits of gaining a significant edge over the other side. However, as each*

side takes actions that bring both closer to the precipice, the dangers become more palpable and each seeks a way to step back”. (Brams og Kilgour, 1987, s. 844.)

Langlois’ kritiserer Brams’ spillteoretiske fremstilling av Cuba-krisen, som innebærer at Kennedys alternativer, blokade, luftangrep og liknende, blir fremstilt som strategier. Langlois understreker at disse alternativene kun er trekk som ikke skal forveksles med strategier, som er kombinasjoner av trekk. For at en kjernefysisk krig skal oppstå er det nødvendig med et trekk, tilfeldig eller påtenkt, som for eksempel et kjernefysisk angrep. Langlois mener at Brams fremstilling enten mangler noen alternativer (trekk som innebærer kjernefysiske våpen), eller at en atomkrig ikke er et realistisk utfall i dette spillet, selv om risikoen for atomkrig er tilstede.

Dixit og Skeaths spillteoretiske analyse av Cuba-krisen innebærer også at Kennedy tar det første trekket. Han har valget mellom å true eller å ikke handle, og deretter har Khrustsjov valget mellom å trekke ut/ikke rekke ut rakettene fra Cuba. Hovedfokus i Dixit og Skeaths analyse ligger imidlertid på problemet med sammensatte aktører. De er stort sett enige med Graham T. Allison, men ender opp med en annen konklusjon. Der hvor Allison hevder at krisen ikke kan illustreres spillteoretisk på grunn av den komplekse samlingen av aktører samt usikkerheten som preget krisen, mener Dixit og Skeath at en spillteoretisk illustrering er mulig så frem man innser at krisen ikke var et to-person-spill: *”It is not the case that game theory is inadequate for understanding and explaining the crisis; rather, the crisis was not a two-person-game – United States and USSR, or Kennedy and Khrushchev. Each of these two ”sides” was itself a complex coalition of players... ”.* (Dixit og Skeath, 1999, s. 446.)

7. Referanser

- Allison, Graham T. *Conceptual Models and the Cuban Missile Crisis*. The American Political Science Review, volume 63, nr. 3 (September, 1969), side 689-718.
- Beschloss, Michael R. 1991. *The Crisis Years. Kennedy and Khrushchev 1960-1963*. New York: HarperCollins Publishers
- Binmore, Ken. 1992. *Fun and Games. A Text on Game Theory*. Lexington: D. C. Heath and Company
- Blanton, Thomas. 1997. *Annals of Blinkmanship*. Internettadresse: http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/cuba_mis_cri/annals.htm
- Blight, James G., Bruce J. Allyn og David A. Welch. 1993. *Cuba on the Brink. Castro, the Missile Crisis, and the Soviet Collapse*. New York: Pantheon Books.
- Brams, Steven J. 1994. *Theory of Moves*. Cambridge: University press.
- Brams, Steven J. og Kilgour, D. Marc. *Threat Escalation and Crisis Stability: A Game-Theoretic Analysis*. The American Political Science Review, volume 81, nr. 3 (September, 1987), side 838-850.
- Brunelli, Mark A. 24. januar 1998, artikkel i The Boston Globe. *Cold War revisited at Northeastern*.
- Dixit, Avinash og Skeath, Susan. 1999. *Games of Strategy*. New York: W.W. Norton & Co.
- Elster, Jon. 1986. *Rational Choice*. Oxford: Blackwell
- Fearon, James D. Domestic Political Audiences and the Escalation of International Disputes. The American Political Science Review, volume 88, nr. 3 (September, 1994), side 577-592.
- Fuller, John. 1996. *Rasjonalistiske forklaringer på den 2. Gulf-krigen*. Hovedoppgave ved Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo

- Fursenko, Aleksandr og Naftali, Timothy. 1997. *One Hell of a Gamble*. New York: W.W. Norton & Co.
- Garthoff, Raymond L. *The Havana Conference on the Cuban Missile Crisis*. Internettadresse:
<http://cwihp.si.edu/cwihplib.nsf/16c6b2fc83775317852564a400054b28/d08784865ccc8441852564c20062a170?OpenDocument&Highlight=0,garthoff>
- George Washington University's National Security Archive. Internettadresse:
http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/cuba_mis_cri/conference.htm
- Getlin, Josh. 17. oktober 1997, artikkel i Los Angeles Times. *And now, all the Presidents words*.
- Hilsman, Roger. 1996. *The Cuban Missile Crisis*. The Struggle over Policy. Westport: Praeger Publishers.
- Hosking, Geoffrey. 2001. *Russia and the Russians. A History*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Hovi, Jon. 2000. Notater tatt under hans forelesninger i kurset: "Rasjonalistiske perspektiver i studiet av internasjonale konflikter" ved Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo
- Hovi, Jon. 2001. Notater tatt under hans forelesninger i kurset: "Spillmodeller og internasjonalt samarbeid" ved Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo
- Hovi, Jon. 1998. *Games, Threats and Treaties. Understanding Commitments in International Relations*. London: Pinter Publishers
- Hovi, Jon og Rasch, Bjørn Erik. 1997. *Strategisk handling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- James, Patrick og Frank Harvey. *The Most Dangerous Game: Superpower Rivalry in International Crises, 1948-1985*. The American Political Science Review, volume 54, nr. 1 (Februar, 1992), side 25-53.
- Kennedy, John F. *Radio and Television Report to the American People on the Soviet Arms Buildup in Cuba*. Internettadresse:
<http://www.cs.umb.edu/jfklibrary/j102262.htm>

- Kennedy, Robert F. 1988. *Robert F. Kennedy. In his own Words. The Unpublished Recollections of the Kennedy Years*. Redigert av Jeffrey Schulman og Edwin O. Guttman. New York: Bantam Books.
- Khrustsjov, Nikita³⁹. 1974. *Krusjtsjov minnes. Det siste testamentet*. Oslo: J. W. Cappelens Forlag.
- Khrustsjov, Sergej N. 2000. *Nikita Khrushchev and the Creation of a Superpower*. University Park: The Pennsylvania State University Press.
- King, Larry. TV-intervju av Robert McNamara om Cuba-krisen. 21. oktober 1992, CNN.
- Kydd, Andrew. *Arms Races and Arms Control: Modeling the Hawk Perspective*. The American Political Science Review, volume 44, nr. 2 (April, 2000), side 228-244.
- Langlois, Jean-Pierre. *Rational Deterrence and Crisis Stability*. The American Political Science Review, volume 35, nr. 4 (November, 1991), side 801-832.
- Lockhart, Charles. *Problems in the Management and Resolution of International Conflicts*. World Politics, volume 29, nr. 3 (April, 1977), s. 370-403.
- Masters Tom. The Times (London), 23. oktober, 2002. *Thirty minutes to Armageddon*.
- MccGwire, Michael. *Naval Power and Soviet Global Strategy*. International Security, volume 3, nr. 4 (Vår, 1979), side 134-189.
- Morrow, James D. 1994. *Game Theory for Political Scientists*. Princeton: Princeton University Press
- Morrow, James D. *Capabilities, Uncertainty and Resolve: A Limited Information Model of Crisis Bargaining*. The American Political Science Review, volume 33, nr. 4 (November, 1989), side 941-972.
- Nathan, James A. 1992. *The Cuban Missile Crisis Revisited*. New York: St. Martin's Press.
- Palmer, Alasdair. Sunday Telegraph (London), side 24, 18. november, 2001

- Powell, Robert. *Nuclear Deterrence and the Strategy of Limited Retaliation*. The American Political Science Review, volume 83, nr. 2 (Juni, 1989), s. 503-519.
- Powell, Robert. *Nuclear Brinkmanship with Two-sided Incomplete Information*. The American Political Science Review, volume 82, nr. 1 (Mars, 1988), s. 155-178.
- Powell, Robert. *Crisis Bargaining, Escalation, and MAD*. The American Political Science Review, volume 81, nr. 3 (September, 1987), s. 717-736.
- Putnam, Robert D. *Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games*. International Organization, volume 42, nr. 3 (sommer 1988), s. 427-460.
- Schelling, Thomas C. 1980. *The Strategy of Conflict*. Cambridge: Harvard University Press.
- Schlesinger, Arthur M Jr. 8. april 2001. *I told Kennedy we would lose...* Artikkel i Sunday Telegraph (London).
- Schlesinger, Arthur M. Jr. 1965. *A Thousand Days. John F. Kennedy in the White House*. London: Andre Deutsch.
- Weiner, Tim. 13. oktober, 2002. *The Cuban Missile Crisis; When the world stood on edge and nobody died beautifully*. Artikkel i The New York Times.
- White, Mark J. 1996. *The Cuban Missile Crisis*. Basingstoke: MacMillan Press Ltd.
- Yssen, Erik. 1997. *Beleiringen av Sarajevo: En rasjonalistisk analyse av vestlige trusler under krigen i Bosnia (1992-1995)*. Hovedoppgave ved Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo

³⁹ I min research har jeg funnet flere måter å skrive navnet Khrustsjov på. Jeg har valgt å forholde meg til denne skrivemåten gjennom hele oppgaven.